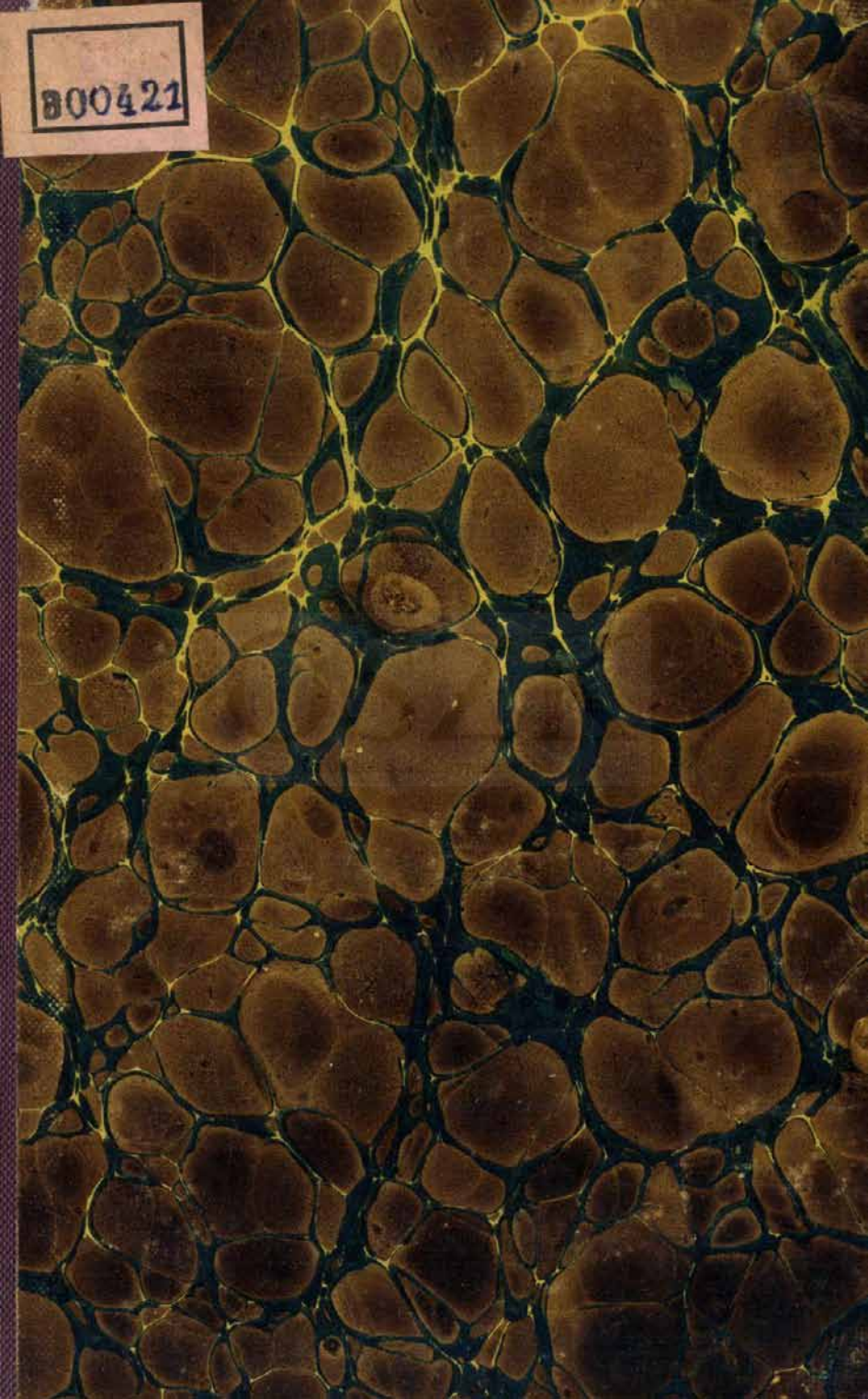

800421

The image shows a close-up of a marbled paper pattern. The pattern consists of irregular, rounded shapes in shades of brown and tan, separated by thin, dark green lines. The overall effect is a dense, organic, and somewhat cellular texture. In the top-left corner, there is a small white rectangular label with a black border containing the number '800421' in a black, sans-serif font.

Magyar és német
Szótan és Mondattan,
gyakorlati szempontból

szerkesztette

Melczer Lajos

a' pesti evang. Gymnasium' egyik tanára.

Harmadik kiadás

mellyben a' szerző főleg azon nehéz feladatnak törekvék megfelelni,

miszerint

így a' magyar- mint a' német ajku növendékek saját anyanyelvök belszerkezetében alaposan gyarapodva, egyttal az egyik a' másíknak nyelvét is kölcsönösen elméletgyakorlatilag tanulhassa.

Ungarische und deutsche
Wort- und Sazlehre,

oder

kurzgefaßter theoretisch = praktischer Sprachunterricht, sowohl für Ungarn, welche die deutsche, als auch für Deutsche, welche die ungarische Sprache lernen wollen.

Dritte Auflage

von

Ludwig Melczer,

Professor der Grammatik am evang. Gymnasium zu Pesth.

PESTEN, 1853.

Nyomatott Beimel J. és Kozma Vazulnál.

§. 1. **Betűk**, Buchstaben:

a b cz es d e f g gy h (ch) i j k l ly m
 a b c tsch d e f g — h ch i j k l — m
 n ny o p — r sz s t ty u — v (x) (y) z zs
 n — o p q r s sch t — u v w x y z —

§. 2. **Önhangzók**, Selbstlaute: **a e i o ö u ü** rövidék, find kurz; és **á é í ó ő u ű** húzamosok, find gedehnt. — **a o u** német nyelven gyakorta változnak: **ä ö ü**-re (Umlaute) p. o. Vater atya Väter atyák, Stof bot Stöcke botok, Mutter anya Mütter anyák 's a' t.

Kettőshangzók, Doppellaute: **au äu ai ei eu oi ui**, mellyek közül **ei eu** és **äu** majdcsak úgy hangzanak mint ai, p. o. ein (ain) egy, zwei (zwei) kettő, drei három, Ei tojás, Eisen vas, frei szabad; Freude öröm, Feuer tűz; Maus egér, Mäuse egerek; Haus ház, Häuser házak. — **ie** úgy ejtetik ki, mint í; p. o. lieben szeretni, Dieb tolvaj, tief mély.

Mélyhangzók tieftönende: a á, o ó, u ú.

Magashangzók hochtönende: e é, ö ő, ü ű.

Középhangzó mitteltönend: i í.

Mássalhangzók Mitlaute, vagy egyszerűek einfache: b c d f g h j k l m n p q r s t v z; vagy összetettek zusammengesetzte, u. m. cs cz gy ly ny sz ty zs, — ch sch ß ff r k, p. o. csók Kuß, csevegni schwäzen, czél Ziel Zweck, czukor Zucker, gyik Eidechse, gyalázat Schande, lyuk Loch, ibolya Weilchen, nyár Sommer, tányér Teller, asztal Tisch, szép schön, zsák Sack, daczolni trogen, gún yolni spotten, szűrni sichten.

sp és st soha sem iratik így: schp, scht, hanem mindig ch nélkül, p. o. spät késő (nem schpät), Speck szalonna, Stüch darab, Stachel tövis.

§. 3. A' betűkből szóttagok Sylben; a szótagokból szók
Wörter képeztetnek, mellyek egy- két- vagy többszótaguak le-
hetnek, ein- zwei- oder mehrsylbige Wörter, p. o. ó alt, bor Wein,
a-tya Vater, sö-tét-ség Finsterniß, kel-le-met-len unangenehm,
kel-le-met-len-ség Unannehmlichkeiten. 's a' t.

§. 4. Szónemek Wortarten, ezek:

I. **Főnevek vagy dolognevek**, Hauptwörter oder Dingwörter:

1) **Köznevek** Gemeinnamen, p. o. ember Mensch, gyer-
mek Kind, állat Thier, kutya Hund, ház Haus, föld Erde, földmi-
ves Landmann, mező Feld, ló Pferd, szekér Wagen, gólya Storch,
béka Frosch, ács Zimmermann, molnár Müller, gabona Korn,
szabó Schneider, ruha Kleid, ökör Ochse, szarv Horn, fa Baum, eső
Regen, gyümölcs Frucht Obst, zivatar Gewitter, levegő Luft, tenger
Meer, hajó Schiff, hal Fisch, halász Fischer, víz Wasser 's a' t.

2) **Tulajdonnevek** Eigennamen, p. o. Magyarország
Ungarn, Duna Donau, Romulus, Kárpát, Guttenberg János Jo-
hann Guttenberg, Pest, Lajos, Mátyás, Luther Márton Martin
Luther, Napoleon 's a' t.

3) **Eszmenevek** Abstraktnamen, p. o. erény Tugend,
bűn Laster, vétek Sünde, szeretet Liebe, gyűlölség Haß, szép-
ség Schönheit, igazság Gerechtigkeit, szerencse Glück, szerencsét-
lenség Unglück, szegénység Armuth, röstség Faulheit, irigység
Neid, 's a' t.

II. **Melléknevek** Beiwörter, vagy tulajdonságnevek
Eigenschaftswörter, p. o. fehér weiß, veres roth, zöld grün, sárga
gelb, régi alt, új neu, jó gut, tarka bunt, kemény hart, lassú lang-
sam, gyors schnell, magas hoch, alacson niedrig, hideg kalt, meleg
warm, kicsin kis klein, nagy groß, kövér fett, sovány mager, lan-
gyos lau, négysegü viereckig, rút háßlich, szép schön, érett reif,
éretlen unreif, 's a' t.

III. **Névmutató**: az, a'; Geschlechtswort oder Artikel:
der die das, (az, a') — ein eine ein (egy).

IV. **Számnevek** Zahlwörter, p. o. négy vier, öt fünf, hat
sechs, hét sieben, nyolcz acht, kilencz neun, tíz zehn, sok viel, kevés

wenig, 'első erster e es, második zweiter e es, harmadik dritter e es, negyedik vierter e es; 's a' t.

V. Névmások Fürwörter, p. o. én ich, mi wir; te du, ti ihr; ő er sie es, ők sie; nekem mir, nekünk uns; neked dir, nektek euch; neki ihm, nekik ihnen; engem' mich, téged' dich, őt ihn sie es; ez emez dieser e es; az amaz jener e es; ki kicsoda wer, melly welcher e es, 's a' t.

VI. Névhatározók v. viszonzszók, Verhältnißwörter, p. o. -ba -be in, -ban -ben in, -ból -ből aus von, -tól -től von, -hoz -hez zu, -nál -nél bei, -val -vel mit, -ra -re auf, mellett neben, előtt vor, megett hinter, alatt unter, után nach, nélkül ohne, ellen gegen, 's a' t.

VII. Ige Zustandwort, Zeitwort, p. o. beszélni sprechen, tanulni lernen, tanítani lehren, virággzani blühen, őrizni bewachen, élni leben, érezni fühlen, mozogni sich bewegen, mivelni arbeiten, húzni ziehen, enni essen, inni trinken, építeni bauen, örölni mahlen, készíteni verfertigen, tisztítani reinigen, hordani tragen, fogni fangen, tetszeni gefallen, végezni vollenden, erősíteni stärken, folyini fließen, találni finden, meghalni sterben, ordítani brüllen, 's a' t.

VIII. Igehatározók Beschaffenheitwörter, p. o. gyorsan schnell, lassan langsam, szépen schön, erősen fest, édesen süß, rettenetesen fürchterlich, gyönyörűen herrlich, szorgalmatosan emsig, későn spät, korán früh, ritkán selten, gyakran oft, magyarul ungarisch, németül deutsch, 's a' t.

IX. Kötszók Bindewörter, p. o. és und, is auch, de aber hanem sondern, mivel minthogy weil, ha wenn, vagy oder, hogy daß, 's a' t.

X. Indulatszók Empfindungswörter, p. o. jaj weh', óh ach! vajha, kár, leíder! rajta! ejnye! csitt! pszt! hohó! 's a' t.

Fordítási gyakorlások, Übungen im Übersetzen.

Guter Mensch; großes Kind; der weiße Hund; das rothe Haus ist viereckig; das Feld ist grün; die Gerechtigkeit ist eine schöne Tugend; der Dachs ist ein schnelles, der Esel ist ein langsames Thier; der Haß ist ein häßliches Laster.

A' kemény szarv; a' meleg vagy hideg levegő; az érett gyümölcs jó és az éretlen gyümölcs nem jó; a' szegénység nem szerencsétlenség, de a' rőstség; a' szépség nem erény de a' szeretet szép erény; a' gólya magas állat és a' béka alacson állat.

Der Fisch lebt¹⁾ im Wasser; aus dem Meere steigen²⁾ Dünste³⁾; ich steige⁴⁾ auf den Wagen; neben dem Meere liegt⁵⁾ die Stadt⁶⁾; ich gehe⁷⁾ in die Schule⁸⁾; der Zimmermann arbeitet⁹⁾ vom Holz; zu der Faulheit gesellt sich¹⁰⁾ die Armuth; Pest liegt¹¹⁾ an (bei) der Donau; vor dem Regen scheint¹²⁾ die Sonne¹³⁾; nach dem Gewitter ist die Luft rein, frisch und gesund¹⁴⁾; hinter dem Baum steht¹⁵⁾ ein Dohs und ein Frosch; unter dem Hause ist der Keller¹⁶⁾; neben dem Wagen steht ein Pferd; ohne Luft kann kein Thier leben¹⁷⁾; der Regenschirm¹⁸⁾ dient¹⁹⁾ gegen den Regen.

1) él; 2) emelkednek; 3) gőzök; 4) felhágok; 5) fekszik; 6) város; 7) járok; 8) iskola; 9) dolgozik; 10) szövetkezik; 11) 5); 12) ragyog; 13) a' nap; 14) egészséges; 15) áll; 16) pincze; 17) egy állat sem élhet; 18) esernyő; 19) szolgál.

Én beszélek magyarul, te tanulsz írni, olvasni és beszélni németül; a tanító minket és titeket tanít; én élek, érzek és mozgok, mert ember vagyok; te élsz érzesz és mozogsz, mert ember vagy; minden ember él, érez és mozog, mert minden ember állat; mi élünk érzünk és mozgunk, mert emberek vagyunk; ti éltek, éreztetek és mozogtok mert emberek vagytok; minden emberek élnek, éreznek és mozognak, mert minden emberek állatok. — A' ló gyorsan szalad¹⁾, a szamár lassan jár²⁾, a fa erősen áll; vannak madarak³⁾, melyek szépen énekelnek⁴⁾; a' gyermek csendesen alszik⁵⁾.

Der Zucker ist süß⁶⁾ und der Zucker schmeckt⁷⁾ süß; der Wind heult⁸⁾ fürchterlich; die Sonne ist herrlich⁹⁾ und die Sonne scheint herrlich¹⁰⁾; die Bienen¹¹⁾ sind fleißige Thiere und die Bienen arbeiten¹²⁾ fleißig; der Apfel ist ein solches Obst, welches spät reift¹³⁾, und die Kirsche ist eine solche Baumfrucht, welche frühzeitig reift.

1) lauft; 2) geht; 3) Bgöl; 4) singen; 5) schläft; 6) édes; 7) ízlik; 8) zúg, ordít; 9) gyönyörű; 10) gyönyörűen; 11) a' méhek; 12) dolgoznak; 13) érik.

Egy forintban¹⁾ van három huszas, hat tizes, húsz garas, hat krajczár; egy hét²⁾ hét napot számlál³⁾, egy nap huszonnégy órát⁴⁾, egy óra négy negyedet⁵⁾, egy negyed tizenöt percet⁶⁾; — egy esztendő vagy év⁷⁾ tizenkét hónaphól, ötvenkét hétből és háromszáz hatvan öt naphól áll⁸⁾; egy huszas harmadik, egy tizes hatodik, egy garas huszadik és egy krajczár hatvanadik része⁹⁾ a' forintnak.

1) Gulden; 2) Woche; 3) zählt; 4) Stunde; 5) Viertel; 6) Minute; 7) Jahr; 8) besteht; 9) Theil.

Der Mensch ist ein körperliches ¹⁾ und auch ein geistiges ²⁾ Wesen ³⁾. In Ungarn wächst ⁴⁾ weder Kaffee noch Zuckerrohr ⁵⁾. Nicht nur liest ⁶⁾ viel der Lehrer, sondern er schreibt ⁷⁾ auch viel. Sowohl die Säugethiere ⁸⁾ als auch die Vögel sind warmblütige ⁹⁾ Thiere. Die Katzen ¹⁰⁾ und die Füchse ¹¹⁾ sind schlau ¹²⁾.

Egy gyermek hevültében ivott, azért meghalt. Minthogy a katonák vitézül harczoltak, érdempénzt kaptak. Imádkozzunk mindennap, hogy Isten' kegyelmét megnyerhessük. Viseljétek jól magatokat, máskép megszoríttjátok szülőiteket. A' rossz gyermek nem tanul, hanemha kényszerítettik.

1) testi 2) szellemi 3) lény; 4) terem. 5) sem kávé sem cukornád. 6) olvas. 7) ír. 8) emlős állatok. 9) melegvérű. 10) macska. 11) róka. 12) ravasz.

J e g y z é k : Ismerjétek és nevezzétek meg e' verben a' szónemeket : Jaj néked nevető, mert majd vígságod után sírsz!

§. 5. **Mondatok** S ä ß e , **ítéletek** U r t h e i l e .

Midőn különféle szónemeket egymással helyesen összekötteve kiejtünk, mondatokat és ítéleteket képezünk és beszélünk.

Wenn wir verschiedene Wortarten recht miteinander verbunden aussprechen, so bilden wir Sätze und Urtheile und dann sprechen wir.

A' beszéd majd igenlő bejahend, majd tagadó verneinend, még pedig:

1. egyenes beszéd, gerade Rede: p. o. a' gyermek tanul daš Kind lernt;

2. kérdő beszéd, fragende Rede: p. o. tanul-e a' gyermek? lernt daš Kind?

3. óhajtó beszéd, wünschende Rede: p. o. bár csak tanulna a' gyermek, möchte doch daš Kind lernen;

4. parancsoló beszéd, befehlende Rede: p. o. gyermek, tanulj! Kind, lerne!

§. 6. **A' mondat' álló részei.** B e s t a n d t h e i l e d e s S a ß e s .

Minden mondatban van: 1) a l a p s z ó vagy Subject; 2) állítmány vagy Praedicat, p. o. a' nap süt die Sonne

scheint, a' vetések érnek die Saaten werden reif; — de néha az alapszó az állítmányban rejlik, manchmal ist das Subject im Praedicat verborgen, p. o. esik (es) regnet, dörög es donnert, irj schreibe! olvassatok leset! tanuljatok lernet! 3) k a p o c s v. c o p u l a, melly azonban a' magyar nyelvben gyakran elmarad, p. o. a' tenger mély das Meer ist tief; a' folyók nem olyan mélyek mint a' tenger die Flüsse sind nicht so tief wie das Meer.

G y a k o r l á s.

Fordítsátok e' mondatokat, és mondjátok meg, mellyik az alapszó, az állítmány és a' kapocs minden mondatban?

A' kutya örzi a' házat; a' földműves műveli a' mezőt; a' lovak húzzák a' szekereket; az ácsok házakat építenek. Magyarországon keresztül¹⁾ foly a' Duna. Guttenberg Mainzban találta fel a' könyvnyomtatás²⁾ mesteriségét 1436-dik évben Krisztus Úrnak születése³⁾ után. Pest népes⁴⁾ kereskedési város⁵⁾ és egyszer'smind⁶⁾ Magyarországnak fővárosa⁷⁾. Második Lajos magyar király Mohácsnál elveszett⁸⁾. Luther Márton, Melancthon Fülöp, Zwingli és Kalvin voltak a' nagy Reformátorok. Bonaparte Napoleon számkivetésben⁹⁾ halt meg sz. Ilona szigetén¹⁰⁾.

Der Müller mahlt das Korn; die Schneider verfertigen Kleider; die Bäume blühen und tragen Früchte; das Gewitter reinigt die Luft; das tiefe Meer trägt Schiffe; der Fischer fängt Fische; der rothe Apfel ist nicht immer wohlschmeckend¹¹⁾. Bunte Kleider gefallen den Kindern. Hohe Berge sind oft mit Schnee¹²⁾ bedeckt¹³⁾; das kalte Wasser stärkt die Haut.

A' kövér tehének épen¹⁴⁾ nem adnak legjobb tejet¹⁵⁾; az asztalok közönségesen¹⁶⁾ négyszegűek; minden emberek halandók¹⁷⁾; az első két ember Ádám és Évának nevezeték¹⁸⁾; tizenkét tanítvány¹⁹⁾ követé²⁰⁾ a' megváltót²¹⁾.

1) durch, 2) Buchdruckerkunst, 3) Geburt, 4) volkreich, 5) Handelsstadt, 6) zugleich, 7) Hauptstadt, 8) ist umgekommen, 9) Verbannung, 10) Insel, 11) jóízű, 12) hó, 13) fedezték, 14) gerade, 15) Milch, 16) gewöhnlich, 17) sterblich, 18) hieß, 19) Jünger 20) folgten, 21) Erlöser, Heiland.

Szóképzéstan, Wortlehre

vagyis

Etymologia.

I. Szakasz.

A' főnevekről von den Haupt- oder Dingwörtern.

§. 7. A' szók vagy gyökszók Stamwörter, vagy származékok abgeleitete Wörter. — A' főnevek származnak sokféle ragokkal (Anhängsylvben): p. o. -ag -eg, -al el, -ály -ély, -ár -ér, -alom -elem, -am -em -om, -ány -ény, -mány -mény, -vány -vény, -ás -és, -ász -ész, -at -et, -cs -acs -ocs, -cska -cske, -csó -cső, -né, -nok -nök, -ék, -ság -ség, -tyü -tyü 's a' t.

1. A' főnevektől p. o. rét die Wiese, rét-eg die Schicht; ló das Pferd, lo-v-ag der Reiter; lap Seite, Fläche, lap-ály Flachland, Ebene; sereg die Schaar, sereg-ély der Star; kulcs der Schlüssel, kulcs-ár Beschließer; gyök die Wurzel, gyök-ér die Wurzel; árny der Schatten, árny-ék der Schatten; hal der Fisch, hal-ász der Fischer; fazék der Topf, fazek-as der Töpfer; óra die Uhr, órá-s der Uhrmacher; szabó der Schneider, szabó-né die Schneiderin; szó das Wort, szó-nok der Redner; rab der Gefangene, rab-ság die Gefangenschaft; béke der Friede, béke-ség der Friede; kéz die Hand, kez-tyü der Handschuh, 's a' t.

2. a' tulajdonságnevektől p. o. bölcs weise, bölcs-ség die Weisheit; magas hoch, magas-ság die Höhe, Höhe; sötét dunkel, sötét-ség die Dunkelheit; széles breit, széles-ség Breite; nagy groß, nagy-ság die Größe; tudatlan unwissend, tudatlan-ság Unwissenheit; halandó sterblich, halandó-ság die Sterblichkeit.

3. az igéktől p. o. parancsolni gebieten, parancsol-at das Gebot; gyözni siegen, gyöz-elem der Sieg; földni decken, föld-él der Deckel, das Dach; vonni ziehen, von-al der Zug; kérni bitten, kér-elem die Bitte; érteni verstehen, ért-elem der Verstand; birni besitzen, bir-tok, bir-alom das Besizthum; találni finden, találmány die Erfindung; tanítani lehren, tanít-vány der Lehrling, Schüler; aratni ernten, arat-ás die Ernte; áldozni opfern, áldoz-at das Opfer; hágni, lépni steigen, hág-csó, lép-csó die Stiege; táplálni nähren, táplál-ék die Nahrung; segítni helfen, segít-ség die Hilfe 's a' t.

4. a' számnevektől p. o. egy ein, egy-ség Einheit; tíz zehn, tíz-ed das Zehntel; húsz zwanzig, husz-ad Zwanzigstel, husz-as Zwanziger; száz hundert, száz-ad das Jahrhundert; ezer tausend, ezer-ed Jahrtausend, 's a' t.

5. az ige- és névhatározóktól, p. o. meszsze weit, meszsze-ség die Weite; ellen gegen, ellen-ség der Gegner, Feind, 's a' t.

Jegyzék: a' magyar nyelvben csak utóragok Nachsyllben, a' németben pedig elő- és utóragok is vannak, p. o. wissen tudni, un-wissen-b tud-atlan; un-wissen-heit tudatlan-ság, 's a' t.

§. 8. Kisebbitő nevek Verkleinerungsnamen, ezen raggokkal képeztetnek: -ka -ke, -cska -cske, -acs -ecs, p. o. madár Vogel, madár-ka Vögelchen, Vögelein; erszény Beutel, erszény-ke das Beutelchen; óra Stunde, Uhr, órá-cska Stündchen, Uehrlein; kefe die Bürste, kefé-cske das Bürstel; úr Herr, ur-acs, ur-acska Herrchen, Junfer; kö Stein, kö-v-ecs, kö-v-ecske Steinlein, Steinchen, 's a' t.

Összetett főnevek zusammengesetzte Hauptwörter, p. o. olajfa Delbaum, faolaj Baumöl; napsény Sonnenschein; holdvilág Mondschein; ekevas Pflugeisen, vaseke Eisenpflug; vízforrás Wasserquell, forrásvíz Quellwasser; fakéreg Baumrinde, képszobor Bildsäule, teveször Kameelhaar, rózsaszín Rosenfarbe, árpaliszt Gerstenmehl, löpor Schießpulver, lakhely Wohnort, nagyanya Großmutter, szépirás Schönschreiben, fölmenet Aufgang, előszere-tet Vorliebe, elmenetel Fortgang, 's a' t.

§. 9. A' főneveknek neme Geschlecht der Dingwörter, a' magyar nyelvben nem létezik; a' német nyelvben pedig

háromféle neműek a' főnevek, sind die Dingwörter dreierlei Geschlechts, u. m.

1. himnemű männlichen Geschlechts, p. o. der Mensch, az ember.

2. nőnemű weiblichen Geschlechts, p. o. die Frau, az asszony.

3. dolognemű v. semleges sächlichen Geschlechts, p. o. das Thier, az állat.

Der König a' király, die Königin a' királyné, das Reich a' birodalom; — der Apfel az alma, die Birn a' körte, das Obst a' gyümölcs; — der Wein a' bor, die Suppe a' leves, das Wasser a' víz, 's a t.

Jegyzék: Némelly nevek kétféle neműek, de különböző értelemben, einige Dingwörter haben ein doppeltes Sprachgeschlecht, jedoch in verschiedener Bedeutung; p. o. der See a' tó, die See a' tenger; der Heide a' pogány, die Heide a' puszta; der Taube a' süket, die Taube a' galamb; der Raft árbocz, die Raft hizlalás; der Sprosse sarjadék, die Sprosse hágesó, létrafog; der Kiefer állkapocs, die Kiefer erdei fenyő; der Leiter igazgató, die Leiter a' létra; der Hut a' kalap, die Hut óvakodás; der Erbe örökös, das Erbe örökség; der Schild paizs, das Schild ezimer, czégér; der Thor holond, das Thor kapu; der Verdienst szerzemény, das Verdienst érdem; der Bauer paraszt, das Bauer kallitka; der Band kötet, das Band szalag; das Mark velő, die Mark határjel; das Gift méreg, die Gift nászajándék; das Steuer kormány, die Steuer adó; das Wehr gát, die Wehr védelem.

nő és **né** ragok a' nőnemet jelelik a' hivatal- és tulajdonneveknél, p. o. fejedelem der Fürst, fejedelemnő die Fürstin; uralkodó der Herrscher, uralkodónő die Herrscherin; bíró der Richter, bírónő die Richterin (welche das Richteramt verwaltet), bíróné die Gemahlin eines Richters; mester Meister, mesternő és mesterné die Meisterin; művész der Künstler, művésznő és művészné die Künstlerin; zenész der Sänger, zenésznő-né die Sängerin; színész der Schauspieler, színésznő-né Schauspielerin; gróf der Graf, grófnő Gräfin (von Geburt), grófné die Gemahlin eines Grafen; báró, báróné bárónő; Hunyadi Hunyadiné, Gara Garáné, Újlaky Újlakyné, 's a' t.

§. 10. **A' nevek' ejtegetése** Beugung der Namen, vagy Declinatio, öt eseten által történik, geschieht durch fünf Fälle, úgymint:

egyres számban in der Einzähl:

1. Nevező eset, Nennfall e' kérdésre: ki mi? wer, was?
2. Bír eset, Besißfall „ „ kié mié? wessen?
3. Ád eset, Zweckfall „ „ kinek minek? wem?
4. Cél eset, Zielfall „ „ kit mit? wen, was?
5. Hívó v. megszólító eset óh te! o du!

többses számban in der Mehrzähl:

1. Nevező eset, Nennfall e' kérdésre: kik mik? welche?
2. Bír eset, Besißfall „ „ kiké miké? welcher?
3. Ád eset, Zweckfall „ „ kiknek miknek? welchen?
4. Cél eset, Zielfall „ „ kiket miket? welche?
5. Hívó v. megszólító eset óh ti! o ihr!

§. 11. **A' névmutatónak ejtegetése**, Beugung des Geschlechtswortes oder Artikels:

Der bestimmende Artikel határozó

Der nicht bestimmende Artikel nem határozó

Einheit, egyes szám:

Nev. der die daß, a', az	ein eine ein (egy)
Bír. des der des, azé, annak	eines einer eines (egyé, egynek)
Ád. dem der dem, annak	einem einer einem (egynek)
Czél. den die daß, azt	einen eine ein (egyet)

Mehrheit, többes szám:

Nev. die azok	fehlt. — Das ungarische Deutewort a' az, egy wird vor einem Dingworte nicht gebeugt, z. B. az úr, az úrnak, az urat, az urak; egy úr, egy úrnak 's a' t.
Bír. der azoké, azoknak	
Ád. den azoknak	
Czél. die azokat	

§. 12. **A' magyar névejtegetésnek ragai**, die
Endsylben der ungarischen Namenbeugung:

mélyhangzók tiefstönende

magashangzók hochstönende

egyes számban:

Nev.	—		—
Bír.	— nak (—é)		— nek (—é)
Ád.	— nak		— nek
Czél.	— t, — at, — ot		— t, — et, — öt

löbbes számban:

Nev.	— k — ak — ok		— k — ek — ök
Bír.	— knak (— ké)		— knek (— ké)
Ád.	— knak		— knek
Czél.	— kat		— ket
példák:	der Wagen, kapu		erdő der Wald, fésű der Kamm,
das Thor, hal der Fisch, leány			étel die Speise, gyöngy die
das Mädchen, kalap der Hut.			Perle, szem das Auge.

§. 13. **A német névejtegetés háromféle:**

I. N ö n e m i, weibliche Beugungsart, melly a' nevet az egyes számban változatlanul hagyja, p. o.

egyes szám:

Nev.	die Frau az asszony
Bír.	der Frau az asszony-nak (—é)
Ád.	der Frau az asszony-nak
Czél.	die Frau az asszony-t

többes szám:

die Frauen az asszony-ok
der Frauen az asszony-oknak (— é)
den Frauen az asszony-oknak
die Frauen az asszony-okat

így ejtetgetnek:

die Hand a' kéz		die Hände a' kezek
die Mutter az anya		die Mütter az anyák
die Bürste a' kefe		die Bürsten a' kefék
die Feder a' toll		die Federn a. tollak

II. himnemi, männliche Beugungsart, melly szerint a' nevek a' Bír- Ád- és Czél esetben **n** vagy **en** ragot kapnak, p. o.

Nev. der Mensch ember	die Menschen ember-ek
Bír. des Menschen ember-é, -nek	der Menschen ember-eknek
Ád. dem Menschen ember-nak	den Menschen ember-eknek
Czél. den Menschen ember-t	die Menschen ember-eket

szinte úgy ejtegettetnek:

der Löwe oroszlán	die Löwen oroszlánok
der Knabe fiu	die Knaben a' fiuk.

III. Vegyes, gemischte (sächlich-männliche) Beugungsart, melly szerint a' nevek a' Bírsetben **s**, vagy **es**, és az utolsó esetnél az Ádesetben **e** ragot kapnak, p. o.

Nev. das Haus ház	die Häuser ház-ak
Bír. des Hauses ház-nak, -é	der Häuser ház-aknak
Ád. dem Hause ház-nak	den Häusern ház-aknak
Czél. das Haus ház-at	die Häuser ház-akat

úgy ejtegettetnek:

das Bild kép	die Bilder képek
das Pferd ló	die Pferde lovak
das Dach födél	die Dächer födelek
der Vater atya	die Väter atyák
der Schwan hattyú	die Schwäne hattyúk.

Anmerkung. Die Besizgung **-nak -nek** erfordert, daß dem folgenden Worte, welches das Besizthum andeutet, in der Einzahl das Suffix **-a -e** oder **-ja -je**, in der Mehrzahl **-i -ai -ei -jai -jei** angehängt werde, z. B. a' rózsának illat-a der Duft der Rose, a' tanítványnak könyv-e das Buch des Schülers, a' napnak fény-e der Glanz der Sonne, az épületeknek magasság-a die Höhe der Gebäude; a' széknek láb-ai die Füße des Stuhles, a' fáknak level-ei die Blätter der Bäume, a' szobáknak ablak-ai die Fenster der Zimmer, a' testnek tag-ja das Glied des Körpers, a' köntösnek gomb-jai die Knöpfe des Kleides, a' világnak teremtő-je der Schöpfer der Welt, az uraságnak kert-jei die Gärten der Herrschaft.

Oft aber wird die Besizendung -n a k -n e k durch das Weglassungszeichen, hiányjel (), angezeigt, z. B. a' szoba' falai (statt szobának) die Wände des Zimmers, a' ház' szobái die Zimmer des Hauses, a' városok' házai die Häuser der Städte, az ég' csillagai die Sterne des Himmels, a' mező virágai die Blumen des Feldes, a' város' lakosai die Einwohner der Stadt, a' hegyek' ormái die Gipfel der Berge, a' kereskedők' boltjai die Gewölber der Kaufleute.

Ejtegetési gyakorlatok, Übungen in Namenabänderungen.

- N. az ember értelmes lény, der Mensch ist ein verständiges Wesen,
 B. az embernek értelme becses ajándéka az Istennek, der Verstand des Menschen ist ein theures Geschenk Gottes.
 Ád. az embernek adott Isten értelmet, dem Menschen hat Gott Verstand gegeben.
 Cz. az embert felruházta Isten értelemmel, den Menschen hat Gott mit Verstand ausgestattet.
 H. óh ember, te értelmes lény vagy! o Mensch du bist ein verständiges Wesen!

Többszám, Mehrzahl.

- N. az emberek értelmes lények, die Menschen sind verständige Wesen.
 B. az embereknek értelme becses ajándéka Istennek, der Verstand der Menschen ist ein theures Geschenk Gottes.
 Ád. az embereknek adott Isten értelmet, den Menschen hat Gott Verstand gegeben.
 Cz. az embereket felruházta Isten értelemmel, die Menschen hat Gott mit Verstand ausgestattet.
 H. óh emberek, ti vagytok értelmes lények! o Menschen ihr seid verständige Wesen!

Más példa, ein anderes Beispiel:

- N. a' rét zöld, die Wiese ist grün.
 B. a' rétnék füve zöld, das Gras der Wiese ist grün.
 Ád. a' rétnék használ az eső, der Wiese nügt der Regen.
 Cz. a' rétet kaszáljuk, die Wiese mähen wir.
 H. óh rét, te zöld vagy! o Wiese, du bist grün!

többségben, in der Mehrzahl:

- N. a' rétek zöldek, die Wiesen sind grün.
 B. a' réteknek füvei zöldek, die Gräser der Wiesen sind grün.
 Ád. a' réteknek használ az eső, den Wiesen nügt der Regen.
 Cz. a' réteket kaszáljuk, die Wiesen mähen wir.
 H. óh rétek, ti zöldek vagytok! o Wiesen, ihr seid grün!

Har madik példa, ein drittes Beispiel.

- N. a' ház ég, das Haus brennt.
 B. a' háznak fedele ég, das Dach des Hauses brennt.
 Ád. a' háznak árt a' tűz, dem Hause schadet das Feuer.
 Cz. a' házat építi a' kőműves, das Haus baut der Maurer.
 H. óh ház, te égysz! o Haus, du brennst!

többről, von Mehreren:

- N. a' házak égnek, die Häuser brennen.
 B. a' házaknak fedelei égnek, die Dächer der Häuser brennen.
 Ád. a' házaknak árt a' tűz, den Häusern schadet das Feuer.
 Cz. a' házakat építik a' kőművesek, die Häuser bauen die Maurer.
 H. óh házak, ti égtek! o Häuser, ihr brennet!

Még egy példa egyes és többesszámban.

- N. minden ember halandó, jeder Mensch ist sterblich; minden emberek halandók, alle Menschen sind sterblich.
 B. minden embernek teste halandó, de a' lelke halhatlan, der Leib eines jeden Menschen ist sterblich, aber die Seele ist unsterblich; minden embereknek teste halandók, de lelkeik halhatlanok, die Körper aller Menschen sind sterblich, aber ihre Seelen sind unsterblich.
 Ád. minden embernek adott Isten halandó testet, de halhatlan lelket, einem jeden Menschen hat Gott einen sterblichen Leib, aber eine unsterbliche Seele gegeben.
 Cz. minden embert felruházott Isten halandó testtel de halhatlan lélekkel, einen jeden Menschen hat Gott mit sterblichem Leibe aber unsterblicher Seele ausgestattet.
 H. óh ember a' te tested halandó, de leked halhatatlan! o Mensch, dein Leib ist sterblich, aber deine Seele ist unsterblich! óh emberek, a' ti testeitek halandók, de lelkeitek halhatatlanok! o Menschen, eure Leiber sind sterblich, aber eure Seelen sind unsterblich!

§. 14. Jegyzetek a' magyar névejtegetésről

Anmerkungen über die ung. Namenbeugung.

1. Die Endvocale **a** und **e** werden immer gedehnt, p. o.
 gyertya die Kerze, gyertyának gyertyát gyertyák
 teke die Kugel, tekének tekét tekék
 labda der Ball, labdának labdát labdák
 zene die Musik, zenének zenét zenék, 's a' t.

2. Bei folgenden und andern ähnlichen Dingwörtern wird der lange Selbstlaut verkürzt, p. o. agár das Windspiel agarat agarak (nicht agárat, agáarak); — nyúl der Hase, nyulat den Hasen, nyulak die Hasen; — lúd die Gans, ludat ludak die Gänse; pohár der Becher, poharat; fazék der Topf, fazekat den Topf; levél der Brief, das Blatt, levelet levelek; kötél das Seil, kötelek; veréb der Sperling, verebek; légy die Fliege, legyet; jég das Eis, jeget; név nevet; kéz kezet kezek; gyökér die Wurzel, gyökeret; szél Wind, szelet; kerék das Rad, kereket kerekek die Räder; szekér der Wagen, szekerek die Wagen; fenék der Boden, tenyér flache Hand, kenyér Brod, madár Vogel, madarat madarak; kosár der Korb, fonál der Zwirn, kanál der Löffel, 's a' t.

3. Folgende und andere ähnliche Wörter verlieren den Selbstlaut ihrer letzten Sylbe, p. o. féreg der Wurm, férges (nem féreget) den Wurm, férges die Würmer; dolog die Sache, dolgot dolgot; éték die Speise, étet étkek; titok das Geheimniß; kebel der Busen; akol der Stall, aklok die Ställe; ököl die Faust; fogoly der Gefangene; selyem die Seide, selymet; majom der Affe, majmok; köröm der Nagel, eper die Beere, gyomor der Magen, méreg das Gift, fészék das Nest, lélek die Seele, nyereg der Sattel, kéreg die Rinde, véték die Sünde, ökör der Ochse, tükör der Spiegel, tegez der Röcher, vászon die Leinwand, vásznat; torony der Thurm, tornyok die Thürme; fejedelem der Fürst, fejedelm-et-ek; jutalom Lohn, jutalm-at den Lohn; győzedelem der Sieg, győzedelm-et den Sied, 's a' t.

4. Manche Wörter nehmen des Wohlklangs wegen -v- an, p. o. ló das Pferd, lo-v-at, lo-v-ak; tó der See, tavat tavak; kö Stein, követ den Stein, kövek die Steine; fü Gras, füvet; szó szavat és szót, szavak és szók; mü das Werk, müvet; csö die Röhre, csövet és csöt; fenyő die Fichte, fenyvet; daru Kranich, darvat; falu das Dorf, falvat és falut, falvak és faluk Dörfer.

5. Mitteltönende Wörter közép hangzók (i, í) nehmen bald tieftönende Endsyllben an, p. o. hid die Brücke, hidnak hidat hidak; nyíl der Pfeil, nyílnak nyílat nyílak; szíj der Riemen, díj der Lohn, in die Nerve, sip die Pfeife, gyík die Eidechse; — bald hochtönende, p. o. szív das Herz, szívnek szívet szívek; szín die Farbe, színnek színt színek; cím der Titel, mív das Werk, 's a' t.

6. Auf die Fragen: ki é, kiéi? wessen? antwortet man mit den Anhängsylvben -é -éi, z. B. kié a' hatalom, wessen ist die Macht? Istené Gottes; kié ezen ház? wessen ist dieses Haus? atyámé meines Vaters sein, és anyámé und meiner Mutter ihr; kiéi ezen könyvek wessen sind diese Bücher? a' tanítványokéi der Schüler ihre. — Solche Wörter sind als besitzanzeigende Eigenschaftswörter zu betrachten, welche wieder Fallendungen annehmen, z. B. Nev. istené das was Gottes ist, Bir. istenének dessen was Gottes ist, Ad. istenének dem was Gottes ist, Cz. istenét das was Gottes ist; istenétől von dem was Gottes ist, istenével mit dem was Gottes ist, istenéből aus dem was Gottes ist u.; királyé királyénak királyét királyéval királyéből; Péteré Péterének Péterét Péterével Péteréből Péterétől; Mátyás Mátyásé Mátyásénak Mátyásét Mátyáséval 's a' t.

7. Im Ungarischen wird der Familiename dem Taufnamen vorgefetzt, z. B. Hunyadi János Johann Hunyad, Pálffy Miklós Niklas Pálffy; — der Berufs- und Würdenname wird nachgefetzt, z. B. József Császár Kaiser Joseph, Mátyás király König Mathias, Herczeg Eszterházy Pál nagykövet, Gróf Teleky József magyar Akademia elnöke.

8. Bei den Eigennamen der Städte, Berge, Flüsse u. s. w. bekommt der Gemeinname gewöhnlich ein Suffix, z. B. Bécs városa die Stadt Wien, Buda vára die Festung Ofen, Mátra hegye, Duna vize, Balaton tava, 's a' t.

Mondatok, fordítási gyakorlásul,

(a' 7. 8. 9. 13. 14. §-ban elősorolt főnevekről).

I. A' rétek többnyire ¹⁾ lapályokból, a' hegyek különféle ²⁾ rétegekből állanak ³⁾ A' ló ágaskodik ⁴⁾, ha a' lovag megsarkantyúzza ⁵⁾. A' seregélyek olyan madarak, mellyek seregesen repülnek ⁶⁾. Fáknek gyökerei a' földbe hatnak ⁷⁾. A halászok halakat halásznak, a' fazekasok fazekakat készítenek ⁸⁾ és az óráskok órákat és órácskákat.

1) meistens; 2) verschieden; 3) bestehen; 4) bäumt sich; 5) spornet; 6) fliegen; 7) bringen; 8) verfertigen.

II. Das Loos ¹⁾ der Gefangenen ist traurig ²⁾. Die Gefangenschaft ist ein trauriger Zustand ³⁾. Gute Fürsten lieben mehr ⁴⁾ den Frieden als den Krieg ⁵⁾. Der Mond und die Erde sind dunkle Himmelskörper ⁶⁾. Die Sterne glänzen ⁷⁾ in der Dunkelheit der

Nacht ⁸⁾). Der Leib des Menschen ist sterblich, aber seine Seele nicht. Gott hat dem Israelitischen Volke ⁹⁾ zehn Gebote gegeben ¹⁰⁾). Die Siege der Soldaten sichern ¹¹⁾ den Frieden des Vaterlandes ¹²⁾).

1) sors, 2) szomorú, 3) állapot, 4) jobban szeretik, 5) háború, 6) égi test, 7) ragyognak, 8) éj, 9) Izrael népe, 10) adott, 11) biztosítják, 12) haza.

III. A' házak' födelei fából, rézből ¹⁾ és cserépből ²⁾ készítettnek ³⁾. Isten meghallgatja ⁴⁾ a' jámbor ⁵⁾ embereknek kérelmeit. A mely gyermek szorgalmatosan tanul, tökéletesíti ⁶⁾ értelmét. A' tanítványok' birtokai az iskolakönyvek. A' könyvnyomtatás' találmányát Guttenberg Jánosnak köszönjük. ⁷⁾ Szorgalmas földmívelők dús ⁸⁾ aratást kívánnak ⁹⁾. A hazaszeretet minden polgártól ¹⁰⁾ áldozatot kíván ¹¹⁾).

1) Kupfer, 2) Siegel, 3) werden verfertigt, 4) erhört, 5) fromm, 6) vervollkommenet, 7) wir verdanken, 8) reichlich, 9) wünschen, 10) Bürger, 11) verlangt.

IV. Die Stiege führt ¹⁾ in die obern ²⁾ Stocfwerke ³⁾ des Hauses. Das Fleisch dient ⁴⁾ den Thieren zur Nahrung. Jeder Mensch ist verpflichtet ⁵⁾ dem andern zu Hilfe zu kommen ⁶⁾. Fünf Zehntel Gulden ⁷⁾ ist ein halber ⁸⁾ Gulden. Zwei Zehner machen einen Zwanziger. Die Pflicht ⁹⁾ der Soldaten ist, muthig ¹⁰⁾ zu kämpfen ¹¹⁾ gegen die Feinde des Vaterlandes.

1) vezet, 2) felsőbb, 3) emelet, 4) szolgál, 5) köteles, 6) jöni, 7) forint, 8) fél, 9) kötelesség, 10) bátran, 11) harczolni.

V. Kis madárkák kis fészkecskébe kis tojásocskákat raknak ¹⁾. A' ruhakefe nagy, de a' fogkefécske kicsin. Hol ²⁾ gabna ³⁾ nem terem ⁴⁾ ott fakéregből is sütnék ⁵⁾ kenyeret. Nevezetes ⁶⁾ férfiaknak ⁷⁾ képszoibrait becsületben ⁸⁾ kell tartani ⁹⁾. Teveszörből is becses ¹⁰⁾ szöveteket ¹¹⁾ készítenek az emberek. Az árpaliszt nem olly finom ¹²⁾ és sejtér mint a' búzaliszt. A' löpor hirtelen ¹³⁾ meggyulad ¹⁴⁾. Ezen föld az embereknek lakhelye. Gyakoroljátok ¹⁵⁾ magatokat ¹⁶⁾ a' szépírásban.

1) legen, 2) wo, 3) Korn, 4) wächst, 5) backen, 6) berühmt, 7) Mann, 8) Ehre, 9) halten, 10) schätzbar, 11) Zeug, 12) fein, 13) plötzlich, 13) sich entzündet, 15) übet, 16) euch.

VI. Die Delbäume, deren Früchte Baumöl geben ¹⁾, wachsen ²⁾ nur ³⁾ in den südlichen ⁴⁾ Ländern ⁵⁾ Europa's. Der Sonnenschein erwärmt ⁶⁾ die Erde. Der Mondschein erhellet ⁷⁾ die dunkeln Nächte. Das Pflugeisen schneidet ⁸⁾ den zähen ⁹⁾ Boden. Der Wasserquell sprudelt ¹⁰⁾ aus der Erde und fließt ab ¹¹⁾. Das Quellwasser ist frisch und erquicket ¹²⁾ Menschen und Thiere.

1) adnak, 2) teremnek, 3) csak, 4) déli, 5) tartomány, 6) melegíti, 7) világosítja, 8) szeldeli 9) szilárd, 10) kibuzog, 11) lefoly, 12) feleleveníti.

VII. József és Mária Jézus Krisztusnak szülői ¹⁾ Dávid király' családjának ²⁾ sarjadékai valának. Az erdei fenyő magas fa. A' fiu atyjának örököse

és atya örökséget hagy ³⁾ fiának. A régi Görögök és Rómaiak paizsokat viselének ⁴⁾ a' háborúban ⁵⁾. Jó bornak nem kell czégér Bolondnak fapézn is jó, ha elveszti ⁶⁾ sem kár. ⁷⁾. Nappal a' háznak kapuja nyitva ⁸⁾ van.

1) Eltern, 2) Familie, 3) hinterläßt, 4) trugen, 5) Krieg, 6) wenn er es verliert, 7) Schaden, 8) offen.

VIII. Der Schmuck ¹⁾ einer Königin ist sehr kostbar ²⁾. Die Äpfel und die Birnen sind ein gesundes ³⁾ und wohlschmeckendes ⁴⁾ Obst. Der See ist vom trockenen Lande ⁵⁾ umgeben ⁶⁾ und die See umgibt das trockene Land. Der Heide verehrt ⁷⁾ nicht den wahren ⁸⁾ einzigen ⁹⁾ Gott; auf der Heide weiden ¹⁰⁾ Viehherden. ¹¹⁾. Der Taube hört ¹²⁾ nicht und er ist auch stumm ¹³⁾; die Taube ist ein zahmer ¹⁴⁾ Vogel. Die Schiffe haben Mastbäume und die magern ¹⁵⁾ Schweine werden in die Mast geben ¹⁶⁾, damit ¹⁷⁾ sie fett ¹⁸⁾ werden ¹⁹⁾.

1) ékszer, 2) drága, 3) egészséges, 4) jóízű, 5) száraz föld, 6) körülvéve, 7) tiszteli, 8) igaz, 9) egyetlenegy 10) legelnek, 11) marhanyáj, 12) hall, 13) néma, 14) szelid, 15) sovány, 16) adatnak, 17) hogy, 18) kövér, 19) legyenek.

IX. A' fejedelmek és a' fejedelemlnök igazgatják ¹⁾ az országokat. Semiramis egy híres ²⁾ uralkodónő ékesítette fel ³⁾ Ninive' és Babylon' városait. Isten igazságos ⁴⁾ bíró, ki a' bírákat és a' bírónöket is ítélni fogja ⁵⁾. A' művészek' és művésznök' érdemeit méltányolni ⁶⁾ kell. A' pesti magyar színház' színészeit és színésznöit, valamint ⁷⁾ zenészeit és zenésznöit is örömmest ⁸⁾ hallom ⁹⁾.

1) verwalten, 2) berühmt, 3) hat verschönert, 4) gerecht, 5) richten wird, 6) würdigen, 7) sowie auch, 8) gern, 9) ich höre.

X. Gott belohnt ¹⁾ die Menschen nach ²⁾ dem Verdienst. Der Bauer pflügt ³⁾ die Aecker ⁴⁾ und in das Bauer sperrt man ⁵⁾ Vögel ein. Einige ⁶⁾ Bücher bestehen aus mehreren Bänden, und die Mädchen ⁷⁾ schmücken ⁸⁾ sich den Kopf mit Blumen und Bändern. Das Gift tödtet ⁹⁾ und die Gift ist ein Geschenk, welches man der Braut ¹⁰⁾ gibt. Das Steuer führt ¹¹⁾ der Steuermann ¹²⁾ und die Steuer zahlt ¹³⁾ man in die Staatskasse ¹⁴⁾. Das Kind küßt ¹⁵⁾ die Hand der Mutter. Die Mütter bilden ¹⁶⁾ ihre Kinder zu Menschen. Der Löwe, der König der Thiere, hat eine Mähne ¹⁷⁾. Die Dächer der Häuser bauen ¹⁸⁾ die Zimmerleute. Auf den Wänden ¹⁹⁾ der Zimmer hängen ²⁰⁾ Bilder. Die Hälfte ²¹⁾ der Schwäne sind lang.

1) jutalmazza, 2) szerint, 3) szántja, 4) szántóföld, 5) bezárják, 6) némely, 7) leány, 8) ékesítik, 9) megöl, 10) ara, menyasszony, 11) kezeli,

12) kormányos , 13) fizetik , 14) ország' pénztára , 15) csókolja , 16) képezik , 17) sörény , 18) építik , 19) fal , 20) függnek , 21) nyak.

XI. A' gyertyák' lángja ¹⁾ világosítja a' szobákat. A' tekék és labdák gömbölyü ²⁾ testek. Az agarak kergetik ³⁾ a' nyulakat. A' ludak és verebek ismeretes ⁴⁾ madarak. A' poharak és fazekak szükséges ⁵⁾ házi edények ⁶⁾. Az emberek leveleket irnak ⁷⁾ egymásnak ⁸⁾. Kenderből ⁹⁾ köteleket és fonalakat gyártanak ¹⁰⁾. A' legyek alkalmatlan ¹¹⁾ házi vendégek ¹²⁾. A' viz ellensége a' tűznek. A' viz eloltja ¹³⁾ a' tüzet és a' tűz elolvasztja ¹⁴⁾ a' jeget. A' szekerek kerekei a' tengelyek ¹⁵⁾ körül ¹⁶⁾ forognak ¹⁷⁾. A' kosárnak feneké lyukas ¹⁸⁾.

1) Flamme , 2) rund, 3) verfolgen, 4) bekannt, 5) nothwendig, 6) Gefäß, 7) schreiben, 8) einander, 9) Hanf, 10) arbeiten fabriqiren , 11) lästig, 12) Gast, 13) löscht aus , 14) schmelzt, 15) Axe, 16) um, 17) sich drehen, 18) löchrig.

XII. Die Würmer kriechen ¹⁾ und ihre Nahrung ist der Schlamm ²⁾. Mancher ³⁾ Busen verschließt ⁴⁾ viele Geheimnisse. Auch mit der Faust kann man einen Dchsen todtschlagen ⁵⁾. Die Seidenwürmer ⁶⁾ geben Seide. Die Affen bewohnen ⁷⁾ nur warme Länder. Jene Seelen, welche Sünden begehen ⁸⁾, sind sündenhafte ⁹⁾ Seelen. Die Sattler ¹⁰⁾ machen Sattel und die Vögel bauen Nester.

1) másznak , 2) iszap, 3) némely, 4) rejt, 5) agyonütni, 6) selyemhernyó, 7) laknak, 8) elkövetnek, 9) vétkes, 10) nyereggyártó.

XIII. A' tükröt szoba falára akasztják ¹⁾. A' tegzeket hátukon ²⁾ hordták ³⁾, a' régiek, mellyekben nyilakat tartának ⁴⁾. Vizzel fehérítjük a' vásznat. A' városok' tornyai magas és csúcsos ⁵⁾ épületek ⁶⁾. A' jó fejedelmek jutalmakat osztogatnak ⁷⁾ azon hősöknek ⁸⁾, kik győzedelmet nyertek ⁹⁾.

1) aufhängen, 2) am Rücken, 3) trugen, 4) aufbewahrten, 5) spießig, 6) Gebäude, 7) austheilen, 8) Held, 9) gewonnen haben.

XIV. Die Dchsen und Pferde fressen das Gras der Wiesen. In den Seen halten sich ¹⁾ Fische auf. Die Wärme der Sonne schmelzt ²⁾ den Schnee. Die Maurer bauen Häuser aus Steinen. Der Taube hört keine Laute ³⁾, keine Worte. Das Ende ⁴⁾ frönt ⁵⁾ das Werk. Die Kraniche sind große Vögel mit langen Hälßen. In den Dörfern wohnen die Landleute mit ihren Grundherren ⁶⁾ und den Beamten ⁷⁾ derselben.

1) tartózkodnak , 2) elolvasztja, 3) hang, 4) vég, 5) koronázza, 6) földesúr, 7) tiszt.

XV. A' hidak összekötik ¹⁾ a' folyónak két partját ²⁾. Régenten ³⁾ nyilakkal lödözének ⁴⁾ a' katonák és a' vadászok, most pedig puskákból ⁵⁾ lödöznek. A' ki jól tanul, jutalomdíjt kap. A' pásztorok ⁶⁾ sípjai és a' madarak dalai ⁷⁾ gyönyörködtetik ⁸⁾ a' természetnek ⁹⁾ teremtményeit ¹⁰⁾. A' gyfkok' legnagyobbika a' krokodil. A' melly embernek szive érzékellen ¹¹⁾

azt keményszívűnek ¹²⁾ nevezzük ¹³⁾ A' szerecsennek ¹⁴⁾ fekete színe van. Minden könyvnek van czíme, melly az első lapon olvasható. Tisztelem ¹⁵⁾ a' feje'elem hatalmát ¹⁶⁾, de az istenét imádom ¹⁷⁾. A' szegény ember holttetését ¹⁸⁾ egyszerűen ¹⁹⁾ de a' gazdagét ²⁰⁾ nagy pompával ²¹⁾ temetik ²²⁾. Nagyon ir-tószom ²³⁾ a' kígyó ²⁴⁾ marásától ²⁵⁾, de még inkább a' veszett ²⁶⁾ kutyáé'ól.

1) verbinden, 2) Ufer, 3) ehemals, 4) schoßen, 5) Flinte, 6) Pirt, 7) Ge-sang, 8) ergötzen, 9) Natur, 10) Geschöpf, 11) unempfindlich, 12) hartherzig, 13) nennen wir, 14) Mohr, 15) ich ehre, 16) Macht, 17) ich bete an, 18) Leich-nam, 19) einfach, 20) der Reiche, 21) die Pracht, 22) begraben, 23) ich schau-dere, 24) die Schlange, 25) der Biß 26) toll, wüthend.

II. S z a k a s z.

A' mellék- vagy Tulajdonságnevekről.

Von den Bei- oder Eigenschaftswörtern.

§. 15. A' melléknevek származnak:

1. A' Főnevekből ezen ragokkal: -s -as -es -os -ös -i -nyí -ony -eny -só -ső -talan -telen -atlan -etlen -u -ü, 's a' t., p. o. elme Wiß elmé-s wißig, eső Regen eső-s regnerisch, lap Fläche lap-os flach, köd Nebel köd-ös neblig, lyuk Loch lyuk-as löcherig, tűz Feuer tűz-es feurig, ég meny Himmel ég-i meny-ei himmlisch; láb Fuß láb-nyí fußgroß, öl Kloster öl-nyí klosterhoch, arasz Spanne arasz-nyí, rőf Elle rőf-nyí, termék Frucht termék-eny fruchtbar, töredék Bruch töredék-eny brüchig, vég Ende vég-ső endlich vég-ellen unendlich, ész Vernunft esz-es vernünftig esz-telen unvernünftig, gond Sorge gond-os sorgsam gond-allan sorglos, szem Auge szem-es szem-telen, só Salz só-s és só-talan, íz Geschmack íz-es schmackhaft íz-ellen unschmackhaft, érdem Verdienst érdem-es érdem-ü der von Verdienst, verdienstvoll; méltóság Würde méltóság-os méltóság-u würdehabend, szín Farbe szín-ü farbig, szag Geruch szag-os szag-u der die das von Geruch (rie-chend), elme elméjü, fej fejjü, 's a' t.

2. Más melléknevekből és igékből, p. o. sárga gelb sárgá-s gelblich, hosszú lang hosszú-kás länglich, beteg krank beteg-es kränklich, tiszta rein tisztá-talan unrein; figyelni aufmerken figyel-m-es aufmerksam figyel-m-ellen unaufmerksam; érni reifen ér-ett reif ér-ellen unreif; tudni wissen tud-ós wissend tud-

atlan unwissend; félni fürchten fél-énk furchtsam; nyalni lecken nyal-ánk leckerhaft, 's a' t.

§. 16. **Német nyelvben a' melléknevek háromvégzetűek**, u. m. **-er** (him) **-e** (nő) **-es** (semleges), p. o.

N. guter Vater	gute Mutter	gutes Kind
jó atya	jó anya	jó gyermek
B. gutes Vaters	guter Mutter	gutes Kindes
jó atyá-é, -nak	jó anyá-é, nak	jó gyermek-é, nek
Ád. gutem Vater	guter Mutter	gutem Kinde
jó atyá-nak	jó anyának	jó gyermeknek
Cz. guten Vater	gute Mutter	gutes Kind
jó atyát	jó anyát	jó gyermeket

többsz számban :

N. gute Väter	gute Mütter	gute Kinder
jó atyák	jó anyák	jó gyermekek
B. guter Väter	guter Mütter	guter Kinder
jó atyák-é, nak	jó anyák-é, nak	jó gyermekek-é, nek
Ád. guten Vätern	guten Müttern	guten Kindern
jó atyáknak	jó anyáknak	jó gyermekeknek
Cz. gute Väter	gute Mütter	gute Kinder
jó atyákat	jó anyákat	jó gyermekeket.

m á s p é l d á k :

hoher Baum	hohe Eiche	hohes Haus
magas fa	— tölgy	— ház
weißer Schnee	weiße Wand	weißes Papier
fejér hó	— fal	— papiros.

A' nem határozó névmutatóval pedig így ejtegetnek a' melléknevek :

N. ein starker Mann ,	eine starke Frau ,	ein starkes Kind
B. eines starken Mannes ,	einer starken Frau ,	eines starken Kindes
Ád. einem starken Manne ,	einer starken Frau ,	einem starken Kinde
Cz. einen starken Mann ,	eine starke Frau ,	ein starkes Kind

A' határozó névmutatóval:

N. der reine Wein ,	die reine Suppe ,	das reine Wasser
B. des reinen Weines ,	der reinen Suppe ,	des reinen Wassers
Ád. dem reinen Weine ,	der reinen Suppe ,	dem reinen Wasser
Cz. den reinen Wein ,	die reine Suppe ,	das reine Wasser

többes számban:

N. die reinen Weine ,	— Suppen	— Wässer
B. der reinen Weine ,	— Suppen	— Wässer
Ád. den reinen Weinen ,	— Suppen	— Wässern
Cz. die reinen Weine ,	— Suppen	— Wässer

hasonlóképen ejtegettetnek :

dieser große Berg ,	diese große Stadt ,	dieses große Reich ,
ezen nagy hegy ,	ezen nagy város ,	ezen nagy ország ,
jener schöne Vogel ,	jene schöne Rose ,	jenes schöne Blatt ,
azon szép madár ,	azon szép rózsá ,	azon szép levél.

Jegyzék: Magyar nyelvben nem ejtegettetik a' melléknév, mikor a' főnév előtt áll, p. o. kegyes úr, kegyes úrnak, kegyes urat, kegyes urak, 's a' t.; hanem magánosan vagy a' főnevek után állva ejtegettetnek a' melléknévek is, p. o. Némelly tanulók szorgalmatos-ak, csendes-e-k, figyelmetes-e-k; némelly-e-k, pedig rest-e-k, pajkos-ak, figyelmetlen-ek; az oktató csak a' szorgalmatos-okat, csendes-eket, és figyelmetes-eket szereti; a' rest-e-knek, pajkos-oknak és figyelmetlen-e-knek intéseket osztogat, hogy restek-ből szorgalmatosok-ká, pajkosok-ból csendesek-ké és figyelmetlenek-ből figyelmetesek-ké váljanak.

§. 17. **A' melléknéveknek fokozata**, Steigerung der Eigenschaftswörter (Comparatio) három lépcsőn vagy fokon által történik:

1. első fok erste Stufe (positivus) (maga melléknév)
2. második fok zweite Stufe (comparativus) -bb -abb -ebb.
-er -ere -eres.
3. harmadik fok dritte Stufe (superlativus) leg... bb -ster
-fte -stes.

p. o. tiszta	tisztá-bb	leg tisztá-bb
rein e es	reiner e es	reinst e es
fekete	feketé-bb	leg feketé-bb
der die das schwarze	schwärzere	schwarzeste

rövid	rövid- e b b	l e g rövid- e b b
ein kürzer (him)	kürzerer	kürzester
eine kürze (nö)	kürzere	kürzeste
ein kürzeres (seml.)	kürzeres	kürzestes
vastag	vastag- a b b	l e g vastag- a b b
der die das dicke	dicke	dicke
nagy	nagy- o b b	l e g nagy- o b b
ein größer (him)	größerer	größter
eine große (nö)	größere	größte
ein größerer (seml.)	größerer	größter

J e g y z é k. 1. Néha csak egy-b által képezetik a' fokozat, p. o. édes süß, édesb süßer, legédesb süßester; szoros enge, szorosb enger, legszorosb engster; komoly ernsthaft, komolyb ernsthafter, legkomolyb ernsthaftester.

R e n d h a g y ó fokozatu melléknevek, unregelmäßige Steigerung: gut jó, besser jobb, bester legjobb; hoch magas, höher höher; der die das nahe közellévő, näherre közelebb lévő, nächster legközelebb lévő.

bátor muthig, bátrabb muthiger, legbátrabb muthigster; szép schön, szebb schöner, legszebb; bö reichlich, bövebb legbövebb; kicsin klein kisebb; ó alt, avabb älter; hosszszú lang hosszszabb; ifjú jung ifjabb jünger; könnyü leicht könnyebb; szomorú traurig szomorúbb és szomorúabb; keserü bitter keserübb és keserüebb; derék brav derekabb.

Mondatok fordítási gyakorlatul (lásd 12. §.).

I. Elmés emberek szeretik a' tréfát ¹⁾. Esős és ködös időben nem fénylik ²⁾ a' nap. A' nap, a' hold és a' csillagok égi testek. Montblanc hegye a' legmagasabb csúcsa ³⁾ az Alpéseknek. Egy öl hat lábnyi mérték ⁴⁾. Vannak posztók ⁵⁾ két rőfnyi szélességűek. Mondják ⁶⁾ hogy a' tenger némely helyeken egy mérföldnyi ⁷⁾ mélységű ⁸⁾. Magyarország termékenyebb Csehországnál. A' jég törekenyebb test mint az üveg (üvegnél). Végetlen és határtalan az isteni hatalom. Az emberek eszes és értelmes lények ⁹⁾. Ki a' tanulásban szorgalmatosb, az eszesb és értelmesebb lesz ¹⁰⁾ a' restnél. A' gondos anya jobban neveli ¹¹⁾ a' gyermekeit mint a' gondatlan. A' tengeri víz sós és keserü. Sótalan étkek rosziúek. Kik a' népet nevelik, nagyérdemű hazafiak. A' csalogány ¹²⁾ szép hangu madár. A' dohány erős szagu növény ¹³⁾. A' galambok tarkaszínűek. A' népnevelőknek ¹⁴⁾ szépelméjűeknek kell lenniök.

1) Spaß, 2) scheint, 3) Spitze, 4) Maß, 5) Tuch, 6) man sagt 7) Meile,

8) Tíefe, 9) Wefen, 10) wird fein, 11) erzieht beffer, 12) Nachtigall, 13) Pflanze, 14) Wolfserzieher.

II. Die Löwen find gelbfarbige, ftarke vierfüßige Thiere, viel ¹⁾ ftärker als die Tiger oder Leoparden, aber nicht fo grausam ²⁾ als jene. Die Eier find länglich runde ³⁾ thierifche Körper. Die kränklichen Menschen find gewöhnlich ⁴⁾ fchwächer ⁵⁾ als die gefunden ⁶⁾. Das reinfte Quellwaffer ift das gefündefte Getränk ⁷⁾, viel gefünder als Wein oder Bier. Das unreife Obft und das unreine Waffer find höchft fchädlich ⁸⁾ der Gefundheit. Der unaufmerkfame Schüler bleibt ⁹⁾ unwiffend, aber aus dem aufmerkfamen kann mit der Zeit ein gelehrter Mann werden. Der Hafe und das Reh ¹⁰⁾ find die furchtffamften vierfüßigen Thiere.

III. A' kövér állatok vastagabbak a' soványoknál. A' télnek nappalai rövidebbek mint a' nyáriak, de a' téli éjelek hosszabbak a' nyáriaknál. A' legvastagabb fák nem mindig a' legmagasbak is. Fáradtnak ¹¹⁾ édesb az álom ¹²⁾ a' méznél. Régi korban ¹³⁾ a' spartai katonák legbátrabbak valának. Jobb ma egy veréb, mint hónap egy túzok ¹⁴⁾. A' madarak' legkisebbike a' mézmadár ¹⁵⁾. Könnyebb a' magyar nyelv mint a' német. Minél derekabbak vagyunk, annál szerencsésebbek leszünk.

1) sokkal; 2) kegyetlen; 3) hosszukeredked; 4) közönségesen; 5) gyöngé; 6) egészséges; 7) ital; 8) felette ártalmas; 9) marad; 10) őz; 11) ermüdet; 12) Schlaf; 13) Urtterthum; 14) die Trappe; 15) Kolibri.

Országos Széchényi Könyvtár

III. S z a k a s z.

A' számnevekről, von den Zahlwörtern.

§. 18. A' határozó számnevek, beftimmende Zahlwörter, ezek:

1. S a r k s z á m n e v e k, Grundzahlwörter, azon kérdésre: hán y? wie viel? u. m. egy eins, kettő (két) zwei, három drei, négy vier, öt fünf, hat sechs, hét sieben, nyolcz acht, kilencz neun, tíz zehn, tizenegy elf, tizenkettő zwölf, tizenhárom dreizehn, 's a' t. — húsz zwanzig, huszonegy einundzwanzig, 's a' t. — harmincz dreißig, negyven vierzig, ötven fünfzig, hatvan sechszig, heven sie-

benzìg, nyolczvan achtzìg, kilenczven neunzìg, száz hundert, ezer tausend, tizezer zehntausend, százezer hunderttausend, millio eine Million.

A' sarkszámokkal magyar nyelvben csak egyes számban állanak a' főnevek, p. o. hat forint, hatvan krajczár, száz öl, ezer katona, százezer lakos.

Többes szám helyett ekképen használtanak a' sarkszámok: ketten, hárman, négyen, öten, hatan, heten, nyolczan, kilenczen, tizen, huszan, százan, ezeren, sokan (valának).

2. Rendszámnevek, Ordnungszahlwörter, azon kérdésre: hányadik? der wievielte? p. o. első der die das erste (erster -ste -ste), második zweiter, harmadik dritter e es, negyedik vierter, ötödik fünfter, hatodik sechster, hetedik nyolczadik kilenczedik tizedik tizenegyedik tizenkettedik 's a' t., századik der hundertste, ezeredik der tausendste, utolsó der letzte.

3. Sokszorozó számnevek, Bervielfältigungszahlwörter, azon kérdésre: hányszor? wie vielmal? p. o. egyszer einmal, kétszer zweimal, háromszor dreimal, négyszer, ötször, hatszor, hétszer, nyolczszor, kilenczszor, tízszer, százszor, ezerszer, sokszor vielmal. — Egyszeres einmalig, kétszeres, háromszoros, 's a' t.

4. Osztószámnevek, Theilungszahlwörter, azon kérdésre: hányas, hányféle? wie vielerlei? p. o. egyféle einerlei, kétféle zweierlei, háromféle dreierlei, sokféle vielerlei, — egyes, kettes (kettős), hármas, négyes, ötös, tízes, százas, ezeres.

5. Rész-számnevek, Theil-Zahlwörter, p. o. fél Halb, kettedrész Zweitel, harmad- Drittel, negyed- Viertel, ötöd- Fünftel, hatod- Sechstel, heted- Siebentel, nyolczad- Achtel, kilenczed- Neuntel, tizedrész Zehntel; harmadfél dritthalb, negyedfél vierthalb, ötödfél fünfsthalb, tizedfél zehnthalb. — Egyenként einzeln, kettenként zweizwei, hármanként, négyenként, 's a' t.

§. 19. **Nem határozó számnevek**, nicht bestimmende Zahlwörter, ezek: mind minden mindnyájan all alle, sok viel, több mehr, legtöbb am meisten; kevés wenig, néhány einige, egész ganz, senki Niemand, semmi nichts, valami etwas. — Ezek-

kel sem tétetik a' főnév többes számba , p. o. sok embert láttam , kevés tanuló szorgalmas , minden ember halandó.

G y a k o r l á s .

I. Bécs 1) Ausztriának fővárosa belső városból 2) és 32 külső városból 3) áll; van 7132 háza és 380,000 lakost számlál; a' belső várost éjénként 4) 3200 lámpa világosítja 5); Szent István' temploma 38 oltárral és 434 látnyi magasságú toronynyal ékeskedik 6), melly toronyban van egy harang 7) 402 mázsát 8) nyomó 9). Oskolánkba kétféle tanulók járnak, első és másodéviak; az első évi osztályhoz 10) ez idén 39, másodikhoz 36 nevendék 11) tartozik, kik négyen, öten és hatan is ülnek egy egy székekben 12). Taval 13) Junius 25kén 26kán 27kén és 28kán tartattak a' nyilvános 14) vizsgálatok 15), melly alkalommal 16) a' tanulók közül sokan kitüntették 17) magokat.

1) Wien; 2) innere Stadt; 3) Vorstadt; 4) nächtlích; 5) beleuchtet; 6) prangt; 7) Glocke; 8) Zentner; 9) schwer; 10) Abtheilung; 11) Bögling; 12) Bank; 13) voriges Jahr; 14) öffentlich; 15) Prüfung; 16) bei welcher Gelegenheit; 17) haben sich ausgezeichnet.

II. Ein gutes Gewissen 1) ist besser, als hundert Zeugen 2). — Der Februar hat gewöhnlich 28 Tage, in einem Schaltjahre 3) aber 29. Ein Gulden C. M. ist so viel werth 4), als dritthalb Gulden W. W. — Ulphilas, ein Gothe übersehte 5) die heilige Schrift 6) im vierten Jahrhundert 7) ins Gothische. Alarich, König der Westgothen, plünderte 8) und verbrannte 9) Rom im Anfange 10) des fünften Jahrhunderts. — Im Jahre 1272 wurde Rudolph von Habsburg zum Kaiser erwählt 11).

1) lélekismeret; 2) tanú; 3) szökőév; 4) annyit ér; 5) fordítá; szent irás; 6) század; 7) pusztítá; 8) megégeté; 9) kezdet; 10) választott.

III. Hatszor nyolcz 48; ötször öt 25; tizszer tiz 100; tizszer száz 1000. — Ma nyolczadfél óraker jöttem 1) iskolába. — Egy krajezar hatvanadrésze a' forintnak. Anyám másfél font húst hozott 2) a' mészárszékből. A' híres angol tengerész 3) Cook háromszor körülhajózta 4) a' földet, de harmadszori utaztában megöletett 5) a' vad 6) emberektől

1) bin gekommen; 2) ließ bringen; 3) Seefahrer; 4) hat umschifft; 5) wurde getödtet; 6) wilb.

IV. Szakasz.

A' névmásokról.

Von den Fürwörtern.

§. 20. Személyes névmások persönlliche Fürwörter :

egyes szám :

N. én ich	te du	ő er sie es
B. enyim meiner	tied deiner	övé seiner ihrer
Ád. (én) nekem mir	(te) neked dir	(ő) neki ihm ihr
Cz. engem (et) mich	téged (et) dich	őt ihn sie es

többes szám :

N. mi wir	ti ihr	ők sie
B. miénk unser	tietek euer	övék ihrer
Ád. (mi) nekünk uns	(ti) nektek euch	(ő) nekik ihnen
Cz. minket uns bennünket	titeket euch benneteket	őket sie

J e g y z é k : Személyes névmásokhoz ezek is számlálhatók :

1. magam ich selbst, magad du selbst, maga er selbst, magunk wir selbst, magatok ihr selbst, magok sie selbst.

2. valaki Jemand valakinek valakit.

3. senki Niemand senkinek senkit. †

4. kiki, mindenki Jedermann; akárki wer immer; némely mancher; egyik der Eine; másik der Andere; mindnyájan Alle.

5. Kegyed, kegyelmed, ön, kend, az úr, asszonyosság, kisasszony, — Sie, mein Herr, gnädige Frau, Fräulein, Er, — mint udvariságos megszólítások, Höflichkeitwörter, szinte ide sorozhatók.

G y a k o r l á s.

I. Én magyar ifju ¹⁾ vagyok ²⁾, te német ifju vagy ³⁾; nekem szükséges ⁴⁾ németül tanulnom, neked szükséges magyarul tanulnod, azért engem német fordítások' téged pedig magyar fordítások' tanulására kötelez ⁵⁾ az oktató. Mi magyar ifjak vagyunk, ti német ifjak vagytok; nekünk szükséges néme-

tül tanulnunk, nektek szükséges magyarul tanulnotok; azért minket a' német fordítások', titeket pedig a' magyar fordítások' tanulására köteleznek az oktatók; — ő nem szeret tanulni, mert őt nógatni⁶⁾ kell a' tanulásra (a' többesben is); öneki van tehetsége⁷⁾ de kedve⁸⁾ nincs a' tanuláshoz.

II. Die Menschen lieben⁹⁾ sich selbst. Ihr werdet euch selbst schaden¹⁰⁾, wenn ihr euch schlecht aufführet¹¹⁾. Die Faulheit strafft¹²⁾ sich selbst. Bereite¹³⁾ dich zum Tode. — Jemand klopft¹⁴⁾ auf die Thür. Niemand ist vor dem Tode selig¹⁵⁾. Jedermann trägt¹⁶⁾ in seinem Busen¹⁷⁾ seine Seligkeit. Vor uns allen stehen zwei Wege offen, der eine führt¹⁸⁾ zur Tugend, der andere zum Laster.

III. Kegyedet nagyra becsülöm¹⁹⁾, mert Kegyed derék ember. Édes anyám, engedje meg²⁰⁾ hogy kezét csókoljam²¹⁾ Kegyednek; Ön sok jót tett velem, azért én hálával²²⁾ tartozom²³⁾ Önnek. A' Kisasszony remekül²⁴⁾ játszik a' zongorán²⁵⁾, kitől tanult Kisasszony zongorázni? — Kend szegény koldus²⁶⁾, én szánom²⁷⁾ Kendet és alamizsnát²⁸⁾ nyujtok²⁹⁾ Kendnek.

1) Süngling; 2) bin; 3) bist; 4) nöthig; 5) verpflichtet; 6) nöthigen; 7) Fähigkeit; 8) Lust; 9) szeretik; 10) fogtok ártani; 11) roszszúl viseltek; 12) bünteti; 13) készítsd; 14) koczogat; 15) boldog; 16) hordja; 17) saját kebelében; 18) vezet; 19) hochschätze; 20) ertauben Sie; 21) küsse; 22) Dank; 23) schuldig bin; 24) vortrefflich; 25) Klavier; 26) Bettler; 27) bemitteide; 28) Almosen; 29) reiche.

§. 21. Birtokos névmások, zueignende Fürwörter:

I. Magánállók alleinshende:

enyim mein	tied dein	övé sein, ihr
enyéim meine	tiéid deine	övéi seine, ihre
miénk unser	tiétek euer	övék ihr
miéink unsere	tiéitek euere	övéik ihre

II. Birtokos ragok zueignende Anhängsylvben, Affixe.

a) Egy birtokos egy birtok, ein Besizer ein Besizthum:

1 ruhá-m mein Kleid	kefé-m meine Bürste
2 ruhá-d dein Kleid	kefé-d deine Bürste
3 ruhá-ja sein Kleid	kefé-je seine Bürste
1 ház-am mein Haus	könyv-em mein Buch
2 ház-ad dein Haus	könyv-ed dein Buch
3 ház-a sein Haus	könyv-e sein Buch
1 kalap-om mein Hut	gyöngy-öm meine Perle
2 kalap-od dein Hut	gyöngy-öd deine Perle
3 kalap-ja sein Hut	gyöngy-e seine Perle

b) több birtokos egy birtok, mehrere Besitzer ein Besitztum:

1 ruhánk unfer	} <i>Sleid</i>	kefé-nk unfere	} <i>Bürfte</i>
2 ruhá-tok euer		kefé-tek eure	
3 ruhá-jok ihr		kefé-jök ihre	
1 ház-unk unfer	} <i>Haus</i>	könyv-ünk unfer	} <i>Buch</i>
2 ház-atok euer		könyv-etek euer	
3 ház-uk ihr		könyv-ük ihr	
1 kalap-unk unfer	} <i>Hut</i>	gyöngy-ünk unfere	} <i>Perle</i>
2 kalap-otok euer		gyöngy-ötök euere	
3 kalap-jok -uk ihr		gyöngy-ük ihre	

c) egy birtokos több birtok, ein Besitzer mehrere Besitztümer:

1 ruhám meine	} <i>Sleiber</i>	kefé-im meine	} <i>Bürffen</i>
2 ruhám id deine		kefé-id deine	
3 ruhám i seine		kefé-i seine	
1 ház-aim meine	} <i>Häuser</i>	könyv-eim meine	} <i>Bücher</i>
2 ház-aid deine		könyv-eid deine	
3 ház-ai seine		könyv-ei seine	
1 kalap-jaim meine	} <i>Hüte</i>	gyöngy-eim meine	} <i>Perlen</i>
2 kalap-jaid deine		gyöngy-eid deine	
3 kalap-jai seine		gyöngy-ei seine	

d) több birtokos több birtok, mehrere Besitzer mehrere Besitztümer:

1 ruhánk unfere	} <i>Sleiber</i>	kefé-ink unfere	} <i>Bürffen</i>
2 ruhá-itok euere		kefé-itek euere	
3 ruhá-ik ihre		kefé-ik ihre	
1 ház-aink unfere	} <i>Häuser</i>	könyv-eink unfere	} <i>Bücher</i>
2 ház-aitok euere		könyv-eitek euere	
3 ház-aik ihre		könyv-eik ihre	
1 kalap-jaink unfere	} <i>Hüte</i>	gyöngy-eink unfere	} <i>Perlen</i>
2 kalap-jaitok euere		gyöngy-eitek euere	
3 kalap-jaik ihre		gyöngy-eik ihre	

§. 22. **Birtokos ragokat mutató tábla**, Uebersichtstafel der Suffixe oder Affixe.

mélyhangok tiefzőnende				magashangok hochzőnende			
1	—m	—am	—om	—m	—em	—öm	mein
2	—d	—ad	—od	—d	—ed	—öd	dein
3	—ja	—a	—a, ja	—je	—e	—e, jesein	ihr
1	—nk	—unk	—unk	—nk	—ünk	—ünk	unser
2	—tok	—atok	—otok	—tek	—etek	—ötök	euer
3	—jok	—uk	—ok, jok	—jek, jök	—ök	ük	ihr
1	—im	—aim	—jaim	—im	—eim	—eim	meine
2	—id	—aid	—jaid	—id	—eid	—eid	deine
3	—i	—ai	—jai	—i	—ei	—eiseine	ihre
1	—ink	—aink	—jaink	—ink	—eink	—einkunser	e
2	—itok	—aitok	—jaitok	—itek	—eitek	—eitek	eure
3	—ik	—aik	—jaik	—ik	—eik	—eik	ihre

P é l d á k B e i s p i e l e :

szoba Zimmer, marha Vieh, hajó Schiff, kapu Thor, toll Feder, ablak Fenster, juh Schaf, bor Wein, ágy Bett, síp Pfeife, tag Glied, gond Sorge, bolt Gewölb.

teke Kugel, fészű Kamm, tö Nadel, kép Bild, fűl Ohr, kincs Schak, hűr Haut, kűntűs Kleid, erkűlcs Sitte, fűst Rauch, űst Kessel.

U n m. 1. Viele Dingwűrter erleiden manche Verānderung, z. B. szekér szekerem ed e; agár agaram ad a; kűz kezem ed e; dolog dolgom od a; kűrűm kűrműm űd e; jutalom jutalmam ad a; tehűn tehenem ed e; erdű erdeje; idű ideje; seprű sepreje; erű ereje; belsű belseje; kűlsű kűlseje; vesszű vesszeje; esztendű esztendeje; kettű ketteje.

2. Die suffigirten Dingwűrter nehmen wieder Fallendungen an, z. B. házam házammak meines Hauses házamat; atyám atyámmak atyámat; szobátok szobátoknak eures Zimmers szobátokat; kalapod kalapodnak deines Huttes kalapodat; kűnyveim kűnyveimmek meiner Bűcher kűnyveimet; házai házainak feiner Hűuser házeit; kincsei kincseinek feiner Schűke kincseit.

Gyakorlatok.

I. Az én ruhámat, valamint tiedet is keféli az inas ¹⁾. Add ide kefédet, hadd keféljem meg kalapomat. A' te atyádnak háza nagyobb és drágább, mint az én atyámé. — Öcsém mindennap saját ²⁾ keféjével keféli kalapját. Az oktató könyvének kötése ³⁾ szebb mint a' tanítványok könyveié. Anyám négyezer forintra becsüli ⁴⁾ gyöngyeit. Az inasoknak tiszta szobáik vannak. A' jó gyernekek szeretik nevelőjüket és oktatójokat. A' régi Görögök nagyon védték ⁵⁾ szabadságukat és jogaikat ⁶⁾. Ezek az én könyveim; hol vannak könyveid? Az emberek lelkeik által különböznek ⁷⁾ a' barmoktól. A' mi ruháink posztóból, vászonból és selyemből készítvék ⁸⁾ Kedves tanítványaim! mikor leczkéteket felmondjátok, be kell zárnotok könyveiteket. Az iskola' falaihoz fogások ⁹⁾ vannak illesztve ¹⁰⁾, melyekre a' tanulók kalapjaikat és felső öltönyeiket ¹¹⁾ aggatják ¹²⁾.

1) Sebienter; 2) eigen; 3) Einband; 4) schäkt; 5) vertheidigten; 6) Recht; 7) unterscheiden sich; 8) sind verfertigt; 9) Ritz; 10) angebracht; 11) Oberkleid; 12) aufhängen.

II. Die Zimmer unserer Häuser sind weiß. Des Nachts sind die Thore der Häuser verschlossen, des Tages aber sind sie offen. Das Vieh unserer Herrschaft ¹⁾, ihre Kühe, ihre Schafe, ihre Ochsen sind fetter, als unser Vieh. Wenn du schreibst, halte recht deine Feder in deiner Hand. Die Schiffe der Engländer segeln ²⁾ auf allen Meeren. Unser Wein, d. h. der ungrische Wein, ist besser, stärker und theurer, als der östreicher Wein. Wenn die Kinder von ihren Betten aufstehen ³⁾ sollen sie ihr Gebet ⁴⁾ verrichten ⁵⁾, dann ihre Lectionen lernen und erst dann ihr Frühstück ⁶⁾ genießen. Manchen Thieren wachsen ⁷⁾ ihre abgehauenen ⁸⁾ Glieder wieder. Unsere Mütter haben viele Sorgen. In den Gewölbem der Kaufleute werden verschiedene Stoffe ⁹⁾ und Waaren ¹⁰⁾ verkauft ¹¹⁾.

1) uraság; 2) vitorláznak; 3) felkelnek; 4) imádság; 5) végezzék-el 6) reggeli; 7) újra nőnek; 8) elvágott; 9) anyag; 10) portéka; 11) árultatnak.

III. Unsere Erde ist eine Kugel. Die Kämme und die Nadeln meiner Schwester sind ihr Eigenthum ¹⁾. Eure Bilder hat ein berühmter Maler ²⁾ gemalt ³⁾. Der Mensch hat zwei Ohren, zwei Augen, zwei Hände und zwei Füße, eine Nase, einen Kopf und einen Magen ⁴⁾. Gute Kinder sind der theuerste Schatz der Eltern. Böse Gesellschaft verdirbt ⁵⁾ die reinen Sitten unerfahrener ⁶⁾ Jünglinge ⁷⁾. Der Rauch des Tabaks ist blau.

1) tulajdon; 2) festész; 3) festette; 4) gyomor; 5) elrontja; 6) tapasztalatlan; 7) ifjú.

IV. A' fuvarosok nehéz terheket raknak ¹⁾ szekereikre. A' vadászok' agarai gyorsabbak a' nyulaknál. Barátom! hogyan állanak dolgaid? A' ragadozó vadak körmeikkel és fogaikkal széttépik ²⁾ a' zsákmányt ³⁾. A' tanítványok' szorgalma legszebb jutalma a' tanítóknak. Bakony erdejében sok makk ⁴⁾ terem. — Augustus császár idejében született az emberek' megváltója. A' bornak seprejéből égett bort égetnek. A' gőznek erejét csodáljuk ⁵⁾ a' gőzösöknél. Afrikának belsejében sok sivatagok ⁶⁾ vannak. Régenten ⁷⁾ Rákos mezején tartattak az ország gyűlései. A' nyírfának ⁸⁾ veszszeiből jó seprők ⁹⁾ készülnek. Már két esztendeje, hogy magyarúl tanúlok.

1) laden; 2) zerreißen; 3) die Beute; 4) Fichel; 5) wir bewundern; 6) Wüste; 7) ehemals; 8) die Birke; 9) Befen.

V. Robinson gelobte ¹⁾ tägliche ²⁾ Besserung ³⁾ seiner selbst. Thue deine Pflicht ⁴⁾, ich werde meine thun. Mein Freund ist mein und ich bin sein. Ist des Gebetes ⁵⁾ Frucht nicht dein? Der wahre Freund verehrt ⁶⁾ und liebt das Herz seines Freundes, nicht seinen Stand ⁷⁾, seinen Reichthum, sein Ansehn ⁸⁾, seine äußern Vorzüge ⁹⁾. Die Himmel rühmen ¹⁰⁾ des Ewigen ¹¹⁾ Ehre ¹²⁾, ihr Schall ¹³⁾ pflanzt ¹⁴⁾ seinen Namen fert.

1) igéré; 2) neponkénti; 3) jobbulás; 4) kötelesség; 5) imádság; 6) tiszteli; 7) állapot; 8) tekintély; 9) elsőbbség; 10) híresztelik; 11) örökkévaló; 12) dicsőség; 13) hangzat; 14) széthirdeti.

§. 23. Mutató névmások, hínzeigende Fűrwörter :

1. ez (ezen) diefer e eš	az (azon) jener e eš
ennek diefeš er eš	annak jeneš er eš
ennek diefer er em	annak jenem er em
ezt diefer e eš	azt jenen e eš
ezek diefe	azok jene
ezeknek diefer	azoknak jener
ezeknek diefer	azoknak jenen
ezeket diefe	azokat jene
2. emez eme, diefer da, amaz ama, jener dort, emennek amannak, emezt amazt, emezek amazok.
3. ugyanez ugyanaz, épenez épenaz derfelbe diefelbe dašfelbe.

G y a k o r l a t ú l.

Ismered ezen fákat? igenis ismerem, ez cseresznya ¹⁾, az pedig meggyfa ²⁾; ezek diófák ³⁾, azok almafák ⁴⁾. Megvetted az órát; ugyanazt akartam

én is megvenni. Az oroszlan megbírja ⁵⁾ az ökröt, noha ez nagyobb mint amaz. Ezeket a' képeket öcsémnek ajándékozom, amazokat bátyámnak adom. Ezek a' kalapok nem egyenlők ⁶⁾, emennek szélesebb karimája ⁷⁾ van, mint amannak.

Im März erreichte ⁸⁾ Cook die Küste ⁹⁾ von Amerika und segelte ¹⁰⁾ längs derselben hinauf; er fand ¹¹⁾ auch jene Meerenge, welche Amerika von Asien trennt ¹²⁾, und fuhr durch dieselbe hin. Totilas, König der Gothen, verbrannte Rom zweimal, schonte ¹³⁾ aber desselben. Wer verräth ¹⁴⁾, er verwahre ¹⁵⁾ ein Geheimniß ¹⁶⁾, der hat schon dessen Hälfte verrathen. Die Kindheit ¹⁷⁾ und das Alter ¹⁸⁾ kommen mir gleich ¹⁹⁾ ehrwürdig ²⁰⁾ vor; jene, weil sie so eben erst aus den Händen Gottes zu kommen scheint; diese, weil es dahin zurückkehrt. Das Glück hilft ²¹⁾ jenen, die sich selbst helfen. Auch der roheste ²²⁾ Mensch hintergeht ²³⁾ denjenigen ungern ²⁴⁾, den er für einen rechtschaffenen ²⁵⁾ Mann hält ²⁶⁾.

1) Kirschbaum; 2) Weichselbaum; 3) Fuß; 4) Apfelbaum; 5) überwältigt; 6) gleich; 7) Krämpfe; 8) elérte; 9) part; 10) vitorláza; 11) találta; 12) elválasztja; 13) kimélé; 14) elárúlja; 15) örzi; 16) titok; 17) gyermekkor; 18) aggkor; 19) egyiránt; 20) tiszteletre méltó; 21) segít; 22) durva; 23) megcsalja; 24) nem örömet; 25) becsületes; 26) tart.

§. 24. **Visszahozó névmások**, beziehende Fürwörter:

ki wer, der die das (von Personen)	melly welcher e es (von Sachen)	mi was
kinek wessen, dessen	mellynek welches er es	minek wessen
kinek wem, dem	mellynek welchem er em	minek wem
kit wen, den die das	mellyet welchen e es	mit was
kik die	mellyek welche	mik —
kiknek deren	mellyeknek welcher	miknek —
kiknek denen	mellyeknek welchen	miknek —
kiket die	mellyeket welche	miket —

G y a k o r l a t ú l.

Azon ifjak szerencsések lesznek, kik szorgalmasak. Hunyady volt azon hős, kinek vitézsége megmentette hazánkat. Itt vannak barátink, kiknek irni akaránk. Azon ház, mellynek kapuja zöld, egy kereskedőé. Olyan könyveket kell olvasnunk, a' mellyek oktatnak. A' ki sokat beszél, ritkán mond okosat.

Jól tudjuk, mit mondottál. A' kinek szorgalma nincs, semmire sem megy. A' melly katonának bátor szíve van, nem fél a' haláltól.

Derjenige, welcher seine Zeit immer den Vergnügungen ¹⁾, widmet ²⁾, vernachlässigt ³⁾ seine Geschäfte. Das Wasser, welches die Erde umgibt ⁴⁾, heißt Meer. Die Franzosen sind es, welche die Luftfahrten ⁵⁾ zuerst versuchten ⁶⁾. Der Thau ⁷⁾, wodurch die Gewächse ⁸⁾ im heißen Sommer wieder erquickt werden ⁹⁾, entsteht ¹⁰⁾ am Abend und am Morgen. Gott, dessen Macht unendlich ¹¹⁾ ist, leitet ¹²⁾ unsere Schicksale ¹³⁾. Ehret die Lehrer, denen ihr die Bildung ¹⁴⁾ des Geistes ¹⁵⁾ verdanket ¹⁶⁾. Die Bienen, welche den süßen Honig bereiten, ermuntern ¹⁷⁾ den Jüngling zur Arbeitsamkeit ¹⁸⁾. Die Aecker, welche der fleißige Landmann pflüget ¹⁹⁾, tragen Früchte, von denen Menschen und Thiere leben.

1) mulatság; 2) fordítja; 3) elhanyagolja; 4) körülveszi; 5) léghajózás; 6) megkísértették; 7) harmat; 8) növény; 9) felelevenítettnek; 10) támad; 11) végetlen; 12) igazgatja; 13) sors; 14) miveltség; 15) szellem; 16) köszönitek; 17) felbuzdítják; 18) munkásság; 19) szánt.

§. 25. **Kérdező névmások**, fragende Fürwörter:

1. ki, kicsoda? wer? (nur von Personen, csak a' személyekről)
2. mi, micsoda? was? (nur von Sachen, csak a' dolgokról)
3. melly, mellyik? welcher e es?
4. millyen, micsodás? was für ein?
5. minö, minemü, miféle, welcher Art?
6. hány? hányan? wie viel? p. o. hány forintod van még? hányattétél meg az almából? hányan vagytok az iskolában?
7. mennyi? wie viel? p. o. mennyi bora van az úrnak? mennyit tesz egész adóssága? mennyit fizettél a' szabónak?
8. mekkora? wie groß? p. o. mekkora lesz a' ház, mellyet építettél? wie groß wird das Haus sein, welches du bauen lässest?

§. 26. **Határozatlan névmások**, unbestimmte Fürwörter:

1) kiki mindenki Jeder, akárki akármellyik wer immer, valaki Semand, némelly Mancher, senki Niemand.

2) akármelly akármí was immer; valami etwas, semmi nichts.

3) illy illyen, olly ollyan solcher e es, akármillyen was für ein immer.

4) egyik der die daß Eine, másik der die daß Andere, más ein Anderer eine Andere ein Anderes, néhány néhányan einige, valahány valahányan so viel auch.

V. S z a k a s z.

A' névhatározók- v. viszonyzókról.

Von den Verhältnißwörtern.

§. 27. A' névhatározók a' német nyelvben rendszerint a' nevek előtt állanak (praepositiók), a' magyar nyelvben pedig mindig a' nevek után (postpositiók) és ezek:

- 1) egytaguak és elválaszthatlanok einsylbige und untrennbare,
- 2) kéttaguak és különállóak zweisylbige und getrennte, és
- 3) kettős viszonyzók doppelte Verhältnißwörter.

I. Egytagu és elválaszthatlan viszonyzók, ezek:

-ba -be in, azon kérdésre: h o v á? w o h i n? p. o. az erdőbe ment er ist in den Wald gegangen; iskolába járok ich gehe in die Schule; beesett a' vízbe er ist in's Wasser gefallen.

-ban -ben in, azon kérdésre h o l w o? p. o. a' szobában ülünk wir sitzen in der Stube; mult esztendőben történt es ist im vergangenen Jahre geschehen; köny rezeg szemében es zittert eine Thräne in seinem Auge.

-ból -ből aus, p. o. a' kútból vizet merít aus dem Brunnen schöpft er (sie) Wasser; kéményből emelkedik a' füst aus dem Rauchfang steigt der Rauch.

-ról -ről von, p. o. lebukktam a' lóról ich bin vom Pferde gefallen? menjünk le a' hegyről steigen wir vom Berge herunter; vidd-el ezen tálat az asztalról nimm weg diese Schüssel von dem Tisch.

tól -től von: már nem messze vagyunk a' várostól wir sind schon nicht weit von der Stadt; testvéremtől hallottam von meinem Bruder habe ich es gehört.

-ra -re auf: leülök a' székre ich setze mich auf den Stuhl;

leteszem az asztalra ich lege es auf den Tisch; becsületesemre mondom ich sage es auf meine Ehre.

-n -en -on -ön auf: kocsi-n mentünk wir sind gefahren; a' falu' végé-n lakik er wohnt am Ende des Dorfes; szép tollak ragyognak a' pává-n schöne Federn prangen auf dem Pfau; a' földön találtam ich habe es auf der Erde gefunden; seb van a' kezeden du hast eine Wunde auf der Hand.

-hoz -hez -höz zu: a' királyhoz folyamodott er flüchtete sich zum Könige; közel az erdőhöz lakik a' csösz nahe am Walde wohnt der Hüter; hívjátok őt az ebédhez rufet ihn zum Speisen.

-ig bis, zu: Pozsonytól Bécsig jó az út von Preßburg bis Wien ist der Weg gut; két órától négyig tanúltunk, négytől ötig rajzoltunk von zwei bis vier Uhr haben wir gelernt, von vier bis fünf haben wir gezeichnet; Dunától Tiszáig csatornát ásnak von der Donau bis zur Theiß grabt man einen Kanal.

-ért für, wegen um: a' bűnös lakolni fog büneiért, der Sünder wird büßen für seine Sünden; a' derék megjutalmaztatik érényeiért ein braver (Mann) wird wegen seiner Tugenden belohnt.

-nál -nél bei, neben, als: a' folyónál sétálál du spaziertest neben dem Flusse; az álom édesebb a' méznél der Schlaf ist süßer als der Honig; voltatok a' Grófnál ihr waret bei dem Grafen.

-val -vel mit: a' szegény kapával és fejszével keresi kenyerét der Arme sucht mit Haue und Hacke sein Brod; saját kezemmel (kezemvel) irtam ezen levelet ich habe mit eigener Hand diesen Brief geschrieben; almát hoztak két kosárral (kosárval) man hat zwei Körbe Äpfel gebracht; fogakkal (fogakval) megrágjuk az étkeket wir zerkaueu die Speisen mit den Zähnen.

-vá -vé } in, zu: a' ház megégett 's hamuvá lett das
-nak -nek } Haus ist abgebrannt und zu Asche geworden;
 beállott katonának er hat sich angeworben; Ő Felsége a' Király Gróf Teleky Józsefet 1845. Erdélyország kormányzójává kinevezni méltóztatott Seine Majestät der König geruhete den Grafen Joseph von Teleky 1845. zum Regenten von Siebenbürgen zu ernennen; Isten a' gazdagokat szegényekké (szegényekvé) és a' szegényeket gazda-

gokká (gazdagokvá) teheti Gott kann die Reichen zu armen und die Armen zu reichen (Menschen) machen.

-ul -ül zu, als: száz aranyat ígérek jutalmul ich verspreche hundert Dukaten zur (als) Belohnung; inasomnak húsz pengő forintot fizetek évi bérül ich zahle meinem Bedienten zwanzig Gulden C. M. als jährlichen Lohn.

-ostúl -estúl sammt, mit: barátom lelkestül testestül jó hazafi mein Freund ist mit Leib und Seele ein Patriot; barátod feleségestül gyermekestül elutazott dein Freund ist sammt Frau und Kindern verreist.

-kor zur Zeit, um: éjfélkor tűz támadott um Mitternacht ist Feuer ausgebrochen; tavaszkor a' fák fakadnak, négy óraker kimult az életből.

II. Kéttagu és különálló viszonzások:

alatt alá alól unter: a' fa alatt fekszik er liegt unter dem Baume; lefeküdt a' fa alá er legte sich unter den Baum; a' búvár, kijövén a' viz alól, ismét a' viz alá merült der Taucher unter dem Wasser hervorgekommen, hat sich wieder unter das Wasser getaucht.

fölött fölibe fölül über: a' kép az ajtó fölött függ das Bild hängt über der Thür; vedd a' képet az ajtó fölül és akaszd az ablak fölibe nimm das Bild oberhalb der Thüre herunter und hänge es über das Fenster hin.

előtt elébe elől vor: hugom a' tükör előtt állott, de elmenvén a' tükör elől, zongora elébe ült meine jüngere Schwester stand vor dem Spiegel, aber da sie vom Spiegel wegging, setzte sie sich vor das Klavier hin.

megett megé megül hinter: a' tigris bokor megé vont a magát és bokor megett lesi zsákmányát 's bokor megül ki-rohanván megragadja azt der Tiger versteckte sich hinter das Gebüsch und hinter dem Gebüsch lauert er auf die Beute, und hinter dem Gebüsch hervorspringend ergreift er dieselbe.

mellett mellé mellől neben: Pest Duna mellett fekszik Pesty liegt neben der Donau: a' szobaleány elvette a' széket pamlag mellől 's ágy mellé helyezte azt, das Stubenmädchen nahm den Stuhl neben dem Sofa weg und stellte ihn neben das Bett hin.

között közé közül unter, zwischen: ha a' juh a' farkasok közé kerül, azok közül egy könnyen meg nem szabadul, wenn das Schaf unter die Wölfe geräth, so befreit es sich nicht leicht von ihnen.

felé felől nach, gegen: észak felől dél felé fú a' szél, von Norden nach Süden weht der Wind.

körül um, herum: a' város körül kertek vannak, um die Stadt herum liegen Gärten.

által durch: inasom által megizentem, hogy jönél hozzám, ich ließ dir melden durch meinen Bedienten, daß du zu mir kommen möchtest.

ellen gegen, wider: a' halál ellen nincs orvosság gegen den Tod giebt es keine Arznei.

miatt wegen: restséged miatt tudatlan maradsz, wegen deiner Faulheit bleibst du unwissend.

végett wegen: a' szülék tanulás végett küldik iskolába gyermekeiket die Eltern schicken des Lernens wegen ihre Kinder in die Schule.

után nach: a' vadász vadák után, a' halász halak után jár der Jäger geht den Wildthieren, der Fischer den Fischen nach.

szerint zufolge: a' beteg használja a' gyógyszereket orvos' rendelete szerint, der Kranke gebraucht die Arzneimittel zufolge der Verordnung des Arztes.

gyanánt statt, anstatt: a' tanító gyermekei gyanánt szereti tanítványait der Lehrer liebt seine Schüler statt der Kinder.

íránt wegen, gegen: értekezni kell az orvossal a' beteg gyógyítása íránt man muß sich mit dem Arzte besprechen, wegen der Heilung des Kranken; teljesítsd kötelességedet Isten és emberek íránt erfülle deine Pflicht gegen Gott und die Menschen.

helyett statt, anstatt: mérget ivott orvosság helyett er hat Gift getrunken statt der Arznei; pénz helyett borral fizetett anstatt des Geldes hat er mit Wein bezahlt.

nélkül ohne: nincsen rózsza tövis nélkül, de öröm sincs bánat nélkül, es gibt keine Rose ohne Dornen, aber auch keine Freude ohne Kummer.

óta seit: sok ezer év óta áll a' világ seit vielen tausend Jahren steht die Welt.

III. Kettős viszonzyszók: -on -en -ön.

alúl alól unterhalb, p. o. a' templom-on alúl lelkész lakik unterhalb der Kirche wohnt der Seelsorger.

felül oberhalb: a' városház-on felül emelkedik a' torony oberhalb des Stadthauses ragt der Thurm.

által, keresztül durch: a' hid-on által ne szaladj durch die Brücke sollst du nicht rennen; Magyarország-on keresztül foly a' Duna.

belül innerhalb, **kívül** außerhalb: köfal-on belül királyi lak, köfal-on kívül királyi kert diszlik, innerhalb der Mauer prangt die königliche Residenz, außerhalb der Mauer der königliche Garten.

innen dießseit, **túl** jenseit: Duná-n innen Duná-n túl, Tiszá-n innen Tiszá-n túl, dießseit der Donau, jenseit der Donau, dießseit der Theis, jenseit der Theis.

-hoz -hez képest in Vergleich mit: Buda Pest Bécs-hez, Páris-hoz London-hoz képest nem igen nagy város, Dfen-Pesth ist im Vergleich mit Wien, Paris und London keine sehr große Stadt.

-nál -nél fogva bei: a' fuldoklót lábá-nál kézé-nél fogva huzták ki a' vízből, den Sinkenden hat man bei Füßen und Händen aus dem Wasser gezogen.

-val -vel együtt sammt: Szardanapál minden kincseivel és asszonyai-val együtt magát megégette, Sardanapal hat sich sammt allen Schätzen und Weibern verbrannt.

§. 28. Viszonzyszók személyes ragokkal, Verhältnißwörter mit persönlichen Suffixen, p. o.

ban in:	bennem	benned	benne	benntünk	bennetek	bennök
	in mir	in dir	in ihm	in uns	in euch	in ihnen
be in:	belém	beléd	belé (je)	belénk	belétek	beléjük
	in mich	in dich	in ihn	in uns	in euch	in sie
ből aus:	belőlem	belőled	belőle	belőlünk	belőletek	belőlük
	aus mir	— dir	— ihm	— uns	— euch	— ihnen
re auf:	reám	reád	reá (ja)	reánk	reátok	reájok
en -on auf:	rajtam	rajtad	rajta	rajtunk	rajtatok	rajtuk
ról von:	rólam	von mir	's a' t.			
hoz zu:	hozzám	hozzád	zu mir	zu dir	's a' t.	

ért für: értem vagy éretem für mich für dich, 's a' t.

nál bei: nálam nálad bei mir bei dir, 's a' t.

tól von: tőlem tőled tőle von mir — dir — ihm, 's a' t.

vel mit: velem veled vele mit mir mit dir mit ihm, 's a' t.

alatt unter: alattam alattad unter mir, 's a' t.

előtt vor: előttem előtted előtte vor mir, 's a' t.

Gyakorlatúl.

I. Die Sonne bricht ¹⁾ nach dem Regen durch die Wolken. Das Meer strömt ²⁾ um die Erde von Osten ³⁾ nach Westen ⁴⁾. Eine Ratte ⁵⁾ ist sehr groß gegen eine Maus ⁶⁾. Wir würden im Winter erfrieren ⁷⁾ ohne Kleider und ohne Heizung ⁸⁾. Viele Menschen haben einen natürlichen Widerwillen ⁹⁾ gegen Schlangen ¹⁰⁾ und Frösche ¹¹⁾. Wenn die Nomaden ¹²⁾ in einer Gegend ¹³⁾ keine Weide ¹⁴⁾ mehr finden ¹⁵⁾, so ziehen sie weiter ¹⁶⁾ sammt ihren Viehheerden ¹⁷⁾. Die Zugvögel ¹⁸⁾ ziehen von uns im Herbst ¹⁹⁾ in wärmere Gegenden, andere Thiere fallen während des Winters in einen Schlaf.

1) áttör, 2) árad, 3) kelet, 4) nyugat, 5) patkány, 6) egér, 7) megfagynánk, 8) fűtés, 9) undorodás, 10) kígyó, 11) béka, 12) vándornép, 13) tartomány, 14) legelő, 15) találnak, 16) tovább költöznek, 17) marhacsorda, 18) költöző madár, 19) ősz.

II. A' zergék ¹⁾ kösziklás hegyeken ²⁾ élnek és a' meredek ³⁾ kösziklákra másznak ⁴⁾. A' pincze ⁵⁾ rendszerint a' ház alatt van és a' csirkék ⁶⁾ elrejtik ⁷⁾ magokat anyjuk szárnyai ⁸⁾ alá. Minden pörnek ⁹⁾ a' biró ¹⁰⁾ elébe kell vitetnie ¹¹⁾ és csak attól intéztethetik el ¹²⁾. Én születtem ¹³⁾ 1806-dik évben ¹⁴⁾ anyám állítása ¹⁵⁾ szerint. A' Lapponok tarandokat ¹⁶⁾ használnak ¹⁷⁾ lovak helyett. Az egyházépület ¹⁸⁾, melly az előtt a' falu közepett állott ¹⁹⁾, jelenleg ²⁰⁾ azon kívül fekszik ²¹⁾ nem messze a' tengertől.

1) Gemse, 2) Felsengebirge, 3) steil, 4) klettern, 5) Kletter, 6) Kletter, 7) Kletter, 8) Kletter, 9) Kletter, 10) Kletter, 11) Kletter, 12) Kletter, 13) Kletter, 14) Kletter, 15) Kletter, 16) Kletter, 17) Kletter, 18) Kletter, 19) Kletter, 20) Kletter.

III. Der Wallfisch ¹⁾ steht an Größe über alle Thiere; er gehört nicht ²⁾ unter die Fische, sondern unter die Säugethiere ³⁾, und er kann nicht immer unter dem Wasser leben ⁴⁾, sondern er kommt zuweilen ⁵⁾ um Athem zu schöpfen ⁶⁾ auf die Oberfläche ⁷⁾ des Wassers. Die Erdoberfläche ist vermöge ihrer hohen Berge von den Ausbrüchen ⁸⁾ des Meeres gesichert ⁹⁾. Europa liegt diesseit, Asien

jenseit des Uralgebirges; sonst nahm man gewöhnlich die Wolga als Grenze ¹⁰⁾ zwischen den beiden Erdtheilen an. Wer in der Schule des Glückes nicht veredelt wird ¹¹⁾, den schiebt ¹²⁾ die Vorsehung ¹³⁾ endlich in die Schule der Leiden ¹⁴⁾.

1) czet, 2) nem tartozik, 3) emlös, 4) nem élhet, 5) néha, 6) lélekzetet venni, 7) felszín, 8) kitörés, 9) biztosítva, 10) határ, 11) nemesbül, 12) küldi, 13) gondviselés, 14) szenvedés.

IV. Az éj nap után következik ¹⁾ az alkony ²⁾ eszközlése ³⁾ által, miként a' nap éj után következik a' hajnal ⁴⁾ eszközlése által. Milly gyöngyöriüen világít ⁵⁾, a' hold a' többi csillagok között. A' hajókázás ⁶⁾ a' sz. Lőrincz folyamán nagyon veszedelmes ⁷⁾ a' sok vizzuhatok ⁸⁾ miatt. Codrus feláldozta ⁹⁾ magát hazájáért, midön a' Dóriak ellene támadának ¹⁰⁾.

1) folgt, 2) Abenddämmerung, 3) vermittelt, 4) Morgendämmerung, 5) leuchtet, 6) Schifffahrt, 7) gefährlich, 8) Wasserfall, 9) aufgeopfert, 10) gegen dasselbe anrückten.

V. Man verachtet ¹⁾ keinen Baum wegen seiner unansehnlichen ²⁾ Blüthe ³⁾, wenn er wegen seiner Frucht ⁴⁾ zu schätzen ⁵⁾ ist. Ich werde vielleicht ⁶⁾ in meiner Todesstunde zittern ⁷⁾, aber vor meiner Todesstunde werde ich nie zittern. Den Hannibal, vor welchem Rom oft erzitterte, muß jedermann für einen der größten Feldherren ⁸⁾ halten ⁹⁾; vor ihm war noch keiner mit einer Armee ¹⁰⁾ über die Alpen ¹¹⁾ gegangen ¹²⁾.

1) megvetni, 2) silány, 3) virág, 4) gyümölcs, 5) megbecsülésre méltó, 6) talán, 7) reszketni, 8) hadvezér, 9) tartani, 10) hadsereg, 11) havasok, 12) menni.

VI. S z a k a s z.

A z i g é r ő l,

von dem Zustandwort, Zeitwort.

§. 29. Az igék' nemei: Gattungen der Zustandwörter:

I. Tárgyas igék, zielende Zustandwörter, p. o. gyógyítani heilen (a' betegtet den Kranken); táplálni nähren (az éhezöt den Hungrigen); varrni nähren (ruhát ein Kleid); ásni graben (vermet eine Grube); védelmezni vertheidigen (a' hazát das Vater-

land); dicsérni loben (a' szorgulmatost den Fleißigen); gyalulni hobein (deszkákat Bretter); oltani löschen (lángot Flamme); csépelni dreschen (kalászatokat Aehren); öntözni begießen (virágokat Blumen); meríteni schöpfen (vizet Wasser); fonni spinnen (kenderet Hanf, lent Flachß); büntetni strafen (a' rosszszakat die Schlimmen); szántani pflügen (a' szántóföldeket die Aecker); 's a' t.

II. T á r g y a t l a n (á l l a p o t) i g é k, z i e l l o s e Z u s t a n d w ö r t e r, p. o. futni laufen, sírni weinen, repülni fliegen, szunyadozni schlummern, aludni schlafen, ugatni bellen, nyeríteni wiehern, imádkozni beten, virágozni blühen, zöldülni grünen, ugrani springen, állni stehen, ásítózni gähnen, ordítani brüllen, ingadozni wanken, 's a' t.

Mellyek a' tárgyias és tárgyatlan igék ezen mondatokban? — Az orvosok gyógyítják a' betegeket és a' betegek gyógyulnak die Aerzte heilen Kranke und die Kranken genesen. A' ló fut és nyerít das Pferd läuft und wiehert. A' ki másnak vermet ás, maga esik bele wer einem andern eine Grube gräbt, fällt selber hinein. Az anya táplálja éhezö gyermekét die Mutter nährt ihr hungriges Kind. A' gyermek sír, mikor éhezik das Kind weint, wenn es hungrig ist. Alszik-e a' gyermek vagy csak szunyadoz? schläft das Kind oder schlummert es nur? Pajtás! ha szereted a' hazát, védelmezd azt ellenségei ellen, Freund! wenn du das Vaterland liebst, so vertheidige es gegen seine Feinde. A' mü dicséri mesterét das Werk lobt seinen Meister. Azért járunk a' templomba, hogy imádkozzunk, énekeljünk és Isten' igéjét hallgassuk, darum gehen wir in die Kirche, daß wir beten, singen und das Wort Gottes hören sollen. Én nem gyalulom a' deszkákat, mert nem vagyok asztalos, ich hoble die Bretter nicht, weil ich kein Tischler bin. Majusban violák virágoznak és a' rétek zöldülnék im Mai blühen die Weichsen und die Wiesen grünen. Miután az aratók learatták a' vetéseket, kicsépelik a' kalászatokat nachdem die Schnitter die Saaten abgeschnitten haben, dreschen sie die Aehren aus. A' kertészek öntöznek virágokat die Gärtner begießen Blumen. Az asszonyok és leányok fonnak lent és kenderet die Weiber und Mädchen spinnen Flachß und Hanf. Mikor a' lovász itatni akarja lovait, a' kútból vizet merit, wenn der Reitknecht die Pferde tränken will, schöpft er aus dem Brunnen Wasser. Vaskalitikában fekszik az orosz-lán és ásítózik, néha meg ordít is, in einem eisernen Käfig liegt der Löwe und gähnt und brüllt auch bisweilen. A' jókat dicsérjük, a' rosszszakat megbüntetjük die Guten loben wir, die Schlimmen strafen wir.

§. 30. Az igék' különféle nemei származtatnak:

I. A' főnevektől, p. o. harag der Born haragudni zürnen haragszik er zürnt; — út der Weg utazni reifen utaz er

reiset; — *dob die Trommel* dobolni *trommeln* dobol; — *mész der Kalk* meszolni *weißen* meszel; *kép das Bild* képezni *bilden* képez *er bildet*; — *csepp der Tropfen* cseppegni *tröpfeln* cseppeg *es tröpfelt*; — *szag der Geruch* szagolni *riechen* szagol *er (sie es) riecht*; — *illat der Duft* illatozni *duften* illatozik *er (sie es) duftet*.

II. Tulajdonságnevektől származnak tárgyas és tárgyatlan igék, p. o. *szép schön*, *szépíteni verschönern* *szépít er (sie, es) verschönert*, *szépülni schön werden*, *szépül er wird schön*; — *rút häßlich* *rútítani häßlich machen* *rútít er macht häßlich*, *rútítani häßlich werden* *rútúl er wird häßlich*; — *bátor muthig* *bátorítani ermuthigen* *bátorodni muthig werden*, *bátorít és batorodik*; — *jó gut*, *javit és javúl*; *jobb besser*, *jobbít és jobbúl*; *sima glatt*, *simit és simúl*; — *nedves feucht*, *nedvesít és nedvesedik*; — *drága theuer*, *drágallani für theuer halten*, *drágúlni theuer werden*.

III. Viszony- és körülményszókból: p. o. *ellen wider* *ellenkezni widerstreiten*; — *mellé bei* *mellékelni beifügen*; — *közel nahe* *közelít, közelget, közeledik er (sie es) nähert sich*; — *után nach* *utánozni nachahmen*; — *nélkül ohne*, *nélkülezni entbehren* *d. i. ohne etwas sein*.

IV. Az igéktől származtatnak más igék, u. m.

1. *Kiható* vagy *cselekvő igék* *wirkende Zeitwörter*, az *állapotigéktől*, p. o. *merülni sinken* *meríteni senken* (*merül és merít*); — *szólni reden* *szóltatani anreden* (*szól és szólít*); — *áradni fluthen* *árasztani überfluthen* (*árad és áraszt*); — *gyúlni sich entzünden* *gyújtani anzünden* (*gyúl és gyújt, gyulad és gyulaszt*); — *megfulni ersaufen* *fulasztani ersäufen* (*ful és fulaszt*); — *sülni sich braten* *sülni etwas braten, süt*; — *nyilni sich öffnen* *nyilik és öffnet sich*, *nyitni aufmachen* *nyit er macht auf*; — *terjedni sich ausdehnen* *terjeszteni etwas ausdehnen* (*terjed és terjeszt*); — *sülyedni versinken* *sülyeszteni versenken*; *mozogni sich bewegen* *mozgatni etwas bewegen*; — *fagyni gefrieren* *fagylalni gefrieren machen*; — *érni reifen* *érelni reifen*.

2. *Szenvedő igék*, *leidende Zeitwörter*, származnak a' *cselekvőktől*, p. o. *szeretni lieben* *szerettetni geliebt werden*, *szeret er liebt* *szerettetik er wird geliebt*; — *hajtani trei-*

ben hajtatni getrieben werden, hajt er treibt hajtatik er wird getrieben; — győzni siegen győzetni besiegt werden, győz er siegt győzetik er wird besiegt; — üldözni verfolgen üldöztetni verfolgt werden, üldözök ich verfolge üldöztetem ich werde verfolgt; — ütni schlagen ütetni geschlagen werden, ütök ich schlage ütetem ich werde geschlagen; — mosni washen mosatni gewaschen werden, mosok ich wasche mosatom ich werde gewaschen; — üzni jagen üzetni gejagt werden, üzök ich jage üzetem ich werde gejagt, 's a' t.

3. **Ismétlő igék, Wiederholungszeitwörter,** származnak az egyszerű igéktől, p. o. írni schreiben irogatni oft schreiben, írsz du schreibst irogatsz du schreibst oft; — inteni ermahnen integetni öfterés ermahnen, intesz du ermahnst integetsz du ermahnst öfterés; — állni stehen álldogálni herumstehen, állsz és álldogálsz; — ülni süßen üldögélni häufig süßen, ülök és üldögélek; — szúrni stechen szurkálni öfterés stechen, szúr és szurkál; — mászni kriechen mászkálni herumkriechen, mászunk és mászkálunk; — ásni graben áskálni immerfort graben, ás és áskál; — szökni springen szökdécselni herumspringen, szökik és szökdécsel; — törni brechen tördelni immerfort brechen, török törsz tör, tördelek tördelsz tördel; — fogni fangen fogdosni öfterés fangen, fogok fogsz fog, fogdosok fogdossz fogdos; — marni beißen mardosni oft beißen; — köpni spucken köpdösni, köpködni fort und fort spucken; — rúgni ausschlagen rugdozni, 's a' t.

4. **Csak egyszeri tettét jelentő igék, nur einmalige Handlung bezeichnende Zeitwörter,** p. o. szökik er springt szökken er springt einmal, oder er macht einen Sprung; — zörög er rauscht zörren; — csörög er flürrt csörren; — lobog es flammt lobban; — villog er blinft villan; — billeg es wackelt billen; — locsog er spritzt loccsan; — biczeg es wackelt biczczen.

5. **Tehető igék, können anzeigende Zeitwörter,** származnak a' -hatni -hetni ragasztékkal, p. o. adni geben adhatni geben können, adhatok ich kann geben; — emelni heben emelhetni heben können, emelhetek ich kann heben; — nyerni gewinnen nyerhetni gewinnen können, nyerhetsz du kannst gewinnen; — mutatni zeigen mutathatni zeigen können, mutathatsz du kannst zeigen; — tenni machen tehetni machen können, tehet er kann ma-

chen; — venni kaufen vehetni kaufen können, vehet er kann kaufen; — dolgozni arbeiten dolgozhatni arbeiten können, dolgozhatunk wir können arbeiten; — enni essen ehetni essen können, ehétünk wir können essen.

6. M ü v e l t e t ő i g ó k, thunlassende Zeitwörter, származnak -at -et ragasztékokkal, p. o. hozni bringen hozatni bringen lassen, hozatok ich lasse bringen; — rak er legt rakat er läßt legen; — vágok ich haue vágatok ich lasse hauen; — ölsz du tödteft öletsz du lässeft tödten; — huzunk wir ziehen huzatunk wir lassen ziehen; — szoptok ihr sauget szoptatok ihr lasset saugen; — lépnek sie schreiten léptetnek sie lassen schreiten; — sütök ich brate sütetek ich lasse braten; — énekelsz du fingszt énekeltetsz du lässeft singen; — olvas er lieft olvastat er läßt lesen; — élünk wir leben éltetünk wir lassen leben; — szolgállok ihr dient szolgáltatok ihr lasset dienen; — vernek sie schlagen veretnek sie lassen schlagen.

7. V i s s z a h a t ó i g é k, rücfjelende Zeitwörter, származnak a' cselekvő igéktől, midőn a' cselekvés magára a' cselekvőre hat, p. o. emelek ich hebe, emelkedem ich hebe mich; -- csodálsz du bewunderst csodálkozol du wunderst dich; — keményít er hártet ab keményedik er hártet sich ab; — ment er rettet menekszik er rettet sich; — tanácsolunk wir rathen tanácskozunk wir berathen uns; — lágyítottok ihr erweichet lágyúltok ihr erweichet euch; — csendesítnek sie stillen csendesednek sie stillen sich; — tisztítok ich reinige tisztúlok ich reinige mich, tisztúlsz du reinigst dich, tisztúl er reinigt sich, tisztúlunk wir reinigen uns, tisztultok ihr reinigt euch, tisztulnak sie reinigen sich; — kíván er wünscht kívánkozik er wünscht (sehnt) sich, kívánok és kívánkozom; — mutat er zeigt mutatkozik er zeigt sich, mutatkozom, mutatkozol, 's a' t.

J e g y z é k : Ezen példából látható, hogy a' magyar nyelvben az igéket sokféleképen lehet idomítani, a' k é p z ő s z ó t a g o k' ragasztása által, p. o. ezen három gyökből; **ir él jár**-lehet származtatni ezen igéket: ír, irat, iratik, irogat, írkal, írdogál, íródik, iratódik, irogatódik, írkalódik, írdogalódik, írhat, írathat, irogathat, írkalhat, írdogálhat, irogattat, irogattathat, írkaltat, írkalthat, írdogáltat, írdogáltathat.

él, éled, élődik, éldegél, éleszt, éltet, élhet, éledhet, élödhetik, éldegélhet, éleszthet, éltethet, éldegéltet, éldegéltethet, élesztet, élesztethet.

jár, járul, járkál, járdogál, járat, járhat, járúlhat, járkálhat, járdogál-

hat, járathat, járultat, járúltathat, járkáltat, járkáltathat, járdogáltat, járdogáltathat.

§. 31. Az igemód négyféle, die Art oder Weise der Zeitwörter ist viererlei:

1. **Jelentő mód**, anzeigende Weise (Indicativ), p. o.
tanúlok ich lerne, tanítok ich lehre, szeretek ich liebe, hozok ich bringe.
2. **Kötmód**, verbindende Weise, (Conjunctiv), p. o.
hogyan tanúljak daß ich lerne, hogyan tanítsak daß ich lehre, hogyan szeretsek daß ich liebe, hogyan hozzak daß ich bringe.

Jegyzék: Kötmódhoz tartozik az óhajtó és feltételes mód is, wünschende und Bedingweise (Optativ és Conditional), p. o. tanúlnék ich würde lernen, vajha tanúltam volna wenn ich doch gelernt hätte; tanítanék ich möchte (würde) lehren, bár tanítottam volna hätte ich doch gelehrt; szeretnék ich würde (möchte) lieben, hogyha szerettem volna wenn ich geliebt hätte; hoznék ich möchte bringen, ha hoztam volna wenn ich gebracht hätte.

3. **Parancsoló mód**, Befehlweise (Imperativ), p. o.
tanúlj lerne! taníts lehre! szeress liebe! hozz bringe!
4. **Határozatlan mód**, unbestimmte Weise (Infinitiv), p. o.
tanúlni lernen, tanítani lehren, szeretni lieben, hozni bringen.

Jegyzék: Ezen módokhoz még e' következő igealakok Zeitwortformen, tartoznak:

1. **Részesülő Mittelwort** (Particip), p. o. tanuló lernend, tanúlt gelernt, tanúlandó lernen werdend; — tanító lehrend, tanított gelehrt, tanítandó lehren werdend; — szerető liebend, szeretett geliebt, szeretendő lieben werdend; — hozó bringend, hozott gebracht, hozandó bringen werdend.

2. **Kötrészesülő, Berrichtungswort** (Gerundium), p. o. tanúlván és tanúlvá während des Lernens; tanítván és tanítva während des Lehrens; szeretvén és szeretve während man liebt; — hozván és hozva indem man bringt; leckémet tanúlván nem játszhatom, tanítva nem olvashatok; nevetve beszél, beszélve nevet; szeretvén barátomat nem árthatok nékie.

3. **Igenév, Zustandname**, (nomen verbale), p. o.
tanulás daß Lernen, tanítás daß Lehren,
szeretés daß Lieben, hozás daß Bringen,

nevetés das Lachen, játszás das Spielen,
beszélés das Sprechen 's a' t.

§. 32. **Az igeidő hatféle**, die Zeit der Zustandwörter
ist sechserlei:

1. Jelen, Gegenwart (Praesens), p. o. várok ich warte,
dicsérek ich lobe, kérek ich bitte, olvasok ich lese.

2. Tartó múlt, dauernde Vergangenheit (Imperfect),
p. o. várék ich wartete, dicsérek ich lobte, kérek ich bat, olva-
sék ich las.

3. Végzett múlt, vollendete Vergangenheit (Perfect.)
p. o. vártam ich habe gewartet, dicsértem ich habe gelobt, kértem
ich habe gebeten, olvastam ich habe gelesen.

4. Elébb múlt, Vorvergangenheit (Plusquamperfect),
p. o. vártam volt ich hatte gewartet; dicsértem volt ich hatte ge-
lobt; kértem vala ich hatte gebeten; olvastam vala ich hatte gelesen.

5. Jövő Zukunft (Futur), p. o. várni fogok, várandok ich
werde warten; dicsérni fogok, dicsérendek ich werde loben; fogok
kérni, kérendek ich werde bitten; fogok olvasni, olvasandok ich
werde lesen.

6. Jövő elmulandó (elmulandott), Einstvergangenheit
(Futurum exactum), p. o. várandottam ich werde gewartet haben;
dicsérendettem ich werde gelobt haben; kérendettem ich werde ge-
beten haben; olvasandottam ich werde gelesen haben.

§. 33. **Igeszám és igeszemély**, Zahl und Person
der Zustandwörter:

a) Egyes szám három személylyel, Einzahl mit drei Per-
sonen, p. o.

1) tanúlok ich lerne. 2) tanúlsz du lernst, 3) tanul er lernt
dicsérek ich lobe, dicsérsz du lobst, dicsér er lobt
főzök ich koche, főzsz du kochst, főz er kocht
iparkodom ich bestrebe mich, iparkodol du bestrebst dich, iparko-
dik er bestrebt sich.

b) Többes szám szinte három személylyel, Mehrzahl auch
mit drei Personen, p. o.

- 1) tanulunk wir lernen, 2) tanúltok ihr lernet, 3) tanulnak sie lernen.
 dicsérünk wir loben, dicsérték ihr lobet, dicsérnek sie loben.
 iparkodunk wir bestreben uns, iparkodtok ihr bestrebet euch, iparkodnak sie bestreben sich.
 főzünk wir kochen, főztök ihr kochet, főznek sie kochen.

§. 34. Midőn valamely igét módok, idők, számok és személyek szerint változtatunk, azt **igehajtogatásnak**, *Abwandlung des Zustandwortes*, vagy **Conjugationnak** nevezük. — Vannak pedig, kivált német nyelvben, bizonyos igék, mellyeknek segítségével más különféle igemódok és igeidők képeztetnek, mellyek azért **segédigéknek**, *Hilfszeitwörter* neveztetnek, úgymint:

I. Lenni sein,

mellynek hajtogatása itt következik:

Jelentő mód anzeigende Weise | Kötmód verbindende Weise

Jelen, Gegenwart (Praesens).

E. vagyok vagy vagyon (van)	hogy legyek, légy, legyen
ich bin, du bist, er (sie es) ist.	daß ich sei, du seist, er sei
T. vagyunk vagytok vannak	legyünk legyetek legyenek
wir sind ihr seid sie sind	wir seien, ihr seiet, sie seien

tartó múlt, dauernde Vergangenheit (Imperfect).

E. valék valál vala	volnék volnál volna
ich war, du warst, er war	ich wäre, du wärest, er wäre
T. valánk valátok valának	volnánk volnátok volnának
wir waren, ihr wäret, sie waren	wir wären, ihr wäret, sie wären

végzett múlt, vollendete Vergangenheit (Perfect).

E. voltam voltál volt	voltam légyen 's a' t.
ich bin gewesen u. f. w.	ich sei gewesen u. f. w.
T. voltunk voltatok voltak	voltunk légyen 's a' t.
wir sind gewesen u. f. w.	wir seien gewesen u. f. w.

elébb múlt, Vorvergangenheit (Plusquamperfect).

voltam volt (vala)
ich war gewesen

voltam volna
ich wäre gewesen

Jövő, Zukunft (Futur).

fogok fogsz fog lenni
ich werde, du wirst, er wird sein
fogunk fogtok fognak lenni
w. werden ihr werdet sie werden sein

leendek leendesz leend
ich werde du werdest er werde sein
leendünk leendetek leendenek
wir werden ihr werdet sie werd. s.

Jövő elmulandó, Einstvergangenheit (Fut. exact.).

E. fogtam fogtál fogott lenni
ich werde gewesen sein
T. fogtunk -tatok -tak lenni
wir werden gewesen sein

leendettem leendettél leendett
ich werde du werdest gewesen sein
leendettünk -dettetek -dettek
wir werden gewesen sein 's a' t.

Parancsoló, Imperativ.

légy sei
legyetek feib

Határozatlan, Infinitiv:

lenni sein

Részesülő: lévő, való seiend
volt gewesen
leendő (der sein wird)

Gerundium:

lévén (indem man ist)

II. **Haben** (lenni).

Indicativ, Anzeigend.

Conjunctiv, Verbindend.

Gegenwart, Praesens.

É. ich habe du hast er hat.
nekem van neked van neki v.
M. wir haben ihr habt sie haben
nekünk nektek nekik van

daß ich habe du habest er habe
hogy nekem legyen 's a' t.
wir haben ihr habet sie haben
nekünk legyen 's a' t.

Dauernde Vergangenheit, Imperfect.

E. ich hatte du hattest er hatte nekem vala 's a' t. M. wir hatten ihr hattet sie hatten nekünk vala 's a' t.	daß ich hätte du hättest er hätte hogy nekem volna 's a' t. wir hätten ihr hättet sie hätten nekünk volna 's a' t.
--	---

Vollendete Vergangenheit, Perfect.

ich habe gehabt du hast gehabt er hat gehabt nekem volt, noked, neki volt	daß ich gehabt habe daß du ge- habt habest hogy nekem volt légyen 's a' t.
---	--

Vorvergangenheit, Plusquamperfect.

ich hatte gehabt u. s. w. nekem volt vala 's a' t.	ich hätte gehabt nekem volt volna
---	--------------------------------------

Jövö Zukunft, Futur.

ich werde haben du wirst haben nekem lesz vagy fog lenni 'sat.	ich werde — du werdest haben nekem leend noked leend
---	---

Einsstvergangenheit, (Futur. exact.).

ich, du wirst gehabt haben nekem, noked fogott lenni 'sat.	ich, du werdest gehabt haben nekem, noked leendett 'sat.
---	---

Imperativ.

habe du legyen noked
 habet ihr legyen nektek

Infinitiv.

haben (lenni)
 gehabt haben —
 habend —

III. Werden (lenni).

Jelentő anzeigend.

Kötőd verbindend.

Jelen, Gegenwart.

E. leszek leszesz lesz ich werde du wirst er wird T. leszünk lesztek lesznek wir werden ihr werdet sie w.	hogy legyek, légy legyen daß ich werde du werdest er werde legyünk legyetek legyenek daß wir werden ihr werdet sie w.
--	--

tartó múlt, dauernde Vergangenheit.

E. levék levél leve (lön)		hogy lennék, lennél lenne
ich wurde du wurdest er wurde		daß ich würde du würdest er w.
T. levénk levétek levének		lennénk lennétek lennének
wir wurden u. f. w. (lönnek)		wir würden ihr würdet sie w.

végzett múlt, vollendete Vergangenheit.

E. lettem lettél lett		lettem légyen, lettél l. lett légyen
ich bin geworden u. f. w.		ich sei geworden du seist geword.
T. lettünk lettetek lettek		lettünk l. lettetek l. lettek l.
wir sind geworden u. f. w.		wir seien geworden u. f. w.

elébb múlt, Vorvergangenheit.

lettem volt (vala) 's a' t.		lettem volna 's a' t.
ich war geworden		ich wäre geworden u. f. w.

jövö, Zukunft.

fogok lenni ich werde werden		leendek ich werde, du werdest w.
------------------------------	--	----------------------------------

jövö elmulandó, Einstvergangenheit.

fogtam fogtál fogott lenni		leendettem leendettél leendett
ich werde geworden sein		ich werde du werdest geworden f.

Parancsoló:

légy, legyen werde du, — er
legyetek werdet ihr
legyenek werden sie

Határozatlan:

lenni werden

Részeseülő:

lévő werdend
lett geworden
leendő, leendett.

Gerundium:

lévén, léve.

§. 35. Im Ungarischen hat jedes zielende Zeitwort eine doppelte Abwandlungsform, nämlich: eine unbestimmte **határozatlan**, und eine bestimmte **határozott**; z. B. tanúlok

nyelvet ich lerne eine Sprache, ist unbestimmt; aber: tanulom a' magyar nyelvet, ist bestimmt; embert látsz und az embert látod; kenyeret kérek und kérem a' kenyeret; a' fiú kutyát ver und a' fiú kutyáját veri; az én szemem éjjel csillagokat lát az égen und az én szemem látja éjjel az ég' csillagait.

§. 36. **Igehajtogatási példák határozatlan és határozott személyragokkal, cselekvő értelemben:**

Jelentő mód Indicativ.

Kötmód Coniunctiv.

Jelen, Gegenwart, Praesens.

E. vár-ok — sz (asz) vár	(törzsek @iamm)	vár-jak — j — jon
vár-om—od — ja		vár-jam — jad — ja
ich warte — teſt(ft) — tet(t)		ich warte — wartest — te
T. vár-unk — tok — nak		vár-junk — jatok — janak
vár-juk — játok — ják		vár-juk — játok — ják
wir warten — tet — ten		wir warten — tet — ten

Országos Széchényi Könyvtár

tartó múlt, dauernde Vergangenheit Imperfect.

E. vár-ék — ál — a	vár-nék — nál — na
vár-ám — ad — á	vár-nám — nád — ná
ich wartete — teſt — te	ich möchte oder würde warten
T. vár-ánk — átok — ának	vár-nánk — nátok — nának
vár-ók — átok — ák	vár-nók — nátok — nák
wir warteten — tet — ten	wir möchten oder würden warten

végzett múlt, vollendete Vergangenheit, Perfect.

E. vár-tam — tál — t (ott)	vár-tam legyen
vár-tam — tad — ta	ich habe du habest er habe ge-
ich habe du hast gewartet	wartet u. ſ. w.
T. vár-tunk — tatok — tak	
vár-tuk — tátok — ták	
wir haben gewartet	

elébb múlt, Vorvergangenheit Plusquamperfect.

vártam volt (vártam vala)	vártam volna 's a' t.
ich hatte gewartet 's a' t.	ich hätte gewartet

jövő, Zukunft, Futurum.

fogok, fogom várni 's a' t.	vár-andok, vár-andom (I. prs.)
ich werde du wirst warten	ich werde du werdest warten

elmúlndott, Einftvergangenheit Fut. exact.

fogtam várni (lásd Perfect)	vár-andottam (lásd Perfect)
ich werde du wirst er wird ge- wartet haben.	ich werde du werdest er werde ge- wartet haben.

Parancsoló, Imperativ :

vár-j, vár-d warte (eš)
vár-jatok, vár-játok wartet
vár-janak, vár-ják sie sollen
warten.

Határozatlan :

várni warten

R é s z e s ü l ő :

vár-ó wartend
vár-t (ott) gewartet
vár-andó (der warten wird
will).

Gerundium :

vár-ván —va indem man
wartet.

I g e n é v :

vár-ás daß Warten.

Azonképen hajtogattalnak : irok irom ich schreibe, tanúlok tanulom ich lerne; hallok hallom ich höre (Perfect: hall-ottam hallott); varrok varrom ich nähe; kívánok kívánom ich wünsche; parancsolok parancsolom ich befehle.

M a g a s h a n g z ó h o c h t ö n e n d :

Jelentő mód Indicativ.

Kötmód Conjunctiv.

Jelen, Gegenwart, Praesens.

E. ver-ek	—sz (esz) ver	ver-jek	—j	—jen
verem	—ed —i	ver-jem	—jed	—je
ich schlage	—ft —et	ich schlage	—eft —e	
T. ver-ünk	—tek —nek	ver-jünk	—jetek	—jenek
ver-jük	—itek —ik	ver-jük	—jétek	—jék
wir schlagen	—et —en	wir schlagen	—et —en	

(örzsök Stamm)

tartó múlt, dauernde Vergangenheit, Imperfect.

E. ver-ék	—él —e	ver-nék	—nél —ne
ver-ém	—éd —é	ver-ném	—néd —né
ich schlug,	—eft —g	ich schlüge	—eft —e
T. ver-ének	—étek —ének	ver-nének	—nétek —nének
ver-ök	—étek —ék	ver-nök	—nétek —nék
wir schlugen	—et —en	wir schlügen	—et —en

végzett múlt, vollendete Vergangenheit, Perfect.

E. ver-tem	—tél —t (ett)	vertem legyen 's a' t.
ver-tem	—ted —te	ich habe du habest er habe ge-
ich habe du	haft geschlagen	schlagen 's a' t.
T. ver-tünk	—tetek —tek	
ver-tük	—tétek —ték	
wir haben	geschlagen u. s. w.	

elébb múlt, Vorvergangenheit, Plusquamperfect.

vertem volt (vertem) vala	vertem volna
ich hatte geschlagen	ich hätte geschlagen 's a' t.

jövö, Zukunft, Futurum.

fogok verni, fogom verni	ver-endek, ver-endem (l. prs.)
ich werde du wirst schlagen	ich werde du werdest schlagen

elmúlándott, Einstvergangenheit, Fut. exact.

fogtam verni (l. perfect.)	ver-endettem (l. perfect.)
ich werde du wirst er wird ge-	ich werde du werdest er werde
schlagen haben	geschlagen haben.

Parancsoló Imperatív :

ver-j, ver-d *ſchlage* (eſ)
 ver-jetek, ver-jétek *ſchlaget*
 ver-jenek, ver-jék *ſie ſollen*
ſchlagen.

Határozatlan :

verni *ſchlagen*

Részesülő :

ver-ő *ſchlagend*
 ver-t (ett) *geſchlagen*
 ver-endő (der *ſchlagen* wird will)

Gerundium :

ver-vén,-ve (indem man *ſchlagt*)

Igenév :

ver-és *daſ Schlagen*.

Azonképen hajtogattának : kérek kérem *ich bitte*; beszélek beszélem *ich erzähle*; dicsérek dicsérem *ich lobbe*; nyerek nyerem *ich gewinne*; szedek szedem *ich ſammle*; lelek lelem *ich finde*; küldök küldöm *ich ſchicke*; ülök *ich ſiße*; köhögök *ich huſte*, 's a' t.

J e g y z é k : 1. Az **s, sz, z** betűkkel végződő törzsökök (j helyett) megkettőztetik ezen betűket a' köt- és parancsoló módokban, p. o.

olvasok olvassz olvas — olvassak olvass olvasson 's a' t.
 ászok ássz ás — ássak áss ásson, ássam ássad ássa.
 keresek keressz keres — keressek keress keressen.
 halászok halászsasz halász — halászsaszak halászsasz-on.
 vadászok vadászsasz vadász — vadászsaszak, vadászsaszam.
 hozok hozsz hoz — hozzak hozz hozzon.
 üzők üzsz üz — üzzek üzz üzzen, üzzünk 's a' t.
 vigyázok vigyázzsz vigyáz — vigyázzak vigyázz vigyázzon
 nézek nézsz néz — nézzek nézz nézzen.

2. A' **t** betűvel végződő törzsököknél (j helyett) **s** által képeztetik a köt és parancsoló mód, p. o.

tartok tartasz tart — tartsak tarts tartson,
 tartom tartod tartja — tartsam tartsad tartsa, tartsd
 értek értesz ért — értsek érts értsen, értsünk 's a' t.
 értem érted érti — értsem értsed értsed.
 tanítok tanítsz tanít — tanítsak taníts tanítson.

tanítom tanítod tanítja — tanítom, tanítad, tanítsa.
fütök fütöz füt — fütök fütöz fütözön.

Sok igéknél **t** betű **ss**-re változik, p. o.

látok látsz lát — lássak láss lásson.

futok futsz fut — fussak fuss fusson.

ütök ütöz üt — üssek üss üssön.

kötök kötsz köt — kössek köss kössön (kösd).

szeretek szeressek, nevetek nevessek 's a' t.

3. Az **sz**, **st**, **tsz** végzetű törzsök így képezi a' kötmódot, p. o.

fárasztok fárasztasz fáraszt — fárasztaszak fárasztasz fárasztson.

emészték emésztesz emészt — emésztetek emésztész-en;

emészttem emésztetted emészteti — emésztetem emésztetted-e;

festek festesz fest — fessek fess fessen, fess;

festem festetted festi — fessek fessed fesse, fessd;

metszek metszész metsz — messek mess messen;

metszem metszeted metszi — messem messetted messe;

4. Ha az ige-törzsök két mássalhangzóval (p. o. mond, tart, ment, ért, költ); vagy **it** végtaggal (p. o. hasít, szépít, taszít, épít); vagy ha egytagú és **t** betűvel végződik (p. o. vet, süt, köt) — akkor a' végzett múlt **ottam ettem öttem** ragok által képeztetik, p. o.

mond-ottam ich habe gefagt; tart-ottam ich habe gehalten;

ment-ettem ich habe befreit; ért-ettem ich habe verstanden;

hasít-ottam ich habe gespaltet; szépít-ettem — verschönert;

épít-ettem — gebaut; — költ-öttem — gebichtet;

vet-ettem geworfen; — süt-öttem — gebacken;

köt-öttem — gebunden; — üt-öttem geschlagen.

5. Ha az ige-törzsök **b**, **g**, **gy**, **o**, **f**, **p**, **s**, **sz**, **t**, **z** betűkkel végződik, akkor a' végzett múlt idejű harmadik (határozatlan) személy **ott**, **ett**, **ött** raggal képeztetik, p. o.

dob er wirft, dobott er hat geworfen; rág rágott; hagy hagyott;

tud tudott; döf döft; kap kapott; vés vésett; ás ásott; metsz met-

szett; kerget kergetett; szeret szeretett; üz üzött; üldöz üldözött.

Gyakorlat, Übung.

Jelenidő. Én szeretem és tisztelem atyámat, anyámat és tanáromat, ha jó gyermek vagyok, ich liebe und ehre meinen Vater meine Mutter und mein

nen Lehrer, wenn ich ein gutes Kind bin; te szereted és tiszteled atyádat, anyádat és tanárod, ha jó gyermek vagy, du liebst und ehrt deinen V. deine M. und deinen L. wenn du ein g. K. bist; Károly szereti és tiszteli atyját anyját és tanárát, ha jó gyermek, Karl liebt und ehrt seinen V. seine M. und seinen L. wenn er ein g. K. ist; mi szeretjük és tiszteljük szülőinket és tanárainkat, ha jó gyermekek vagyunk; wir lieben und ehren unsere Eltern und Lehrer, wenn wir gute Kinder sind; ti szeretitek és tisztelitek szülőiteket és tanáraitokat, ha jó gyermekek vagytok, ihr liebt und ehret eure Eltern und Lehrer wenn ihr g. K. seid; Károly és János szeretik és tisztelik szülőiket és tanárait, ha jó gyermekek, Karl und Johann lieben und ehren ihre G. und L. wenn sie g. K. sind.

K ö t m ó d. Isten akarja, hogy jó gyermek legyek és szülőimet 's tanárait szeressem és tiszteljem, Gott will, daß ich ein g. K. sei und meine G. und L. liebe und ehre; Isten akarja, hogy jó gy. légy és szülőidet 's tanáraidat szeressed és tiszteljed; Isten akarja, hogy minden gyermek jó legyen és szülőit 's tanárait szeresse és tisztelje; Isten akarja, hogy jó gyermekek legyünk és szülőinket 's tanárainkat szeressük és tiszteljük; Isten akarja, hogy jó gyermekek legyetek és szülőiteket 's tanáraitokat szeressétek és tiszteljétek; Isten akarja, hogy minden gyermekek jók legyenek és szülőiket 's tanárait szeressék és tiszteljék.

T a r t ó m ú l t. Jó gyermek valék, míg aty. any. és tan. szeretém és tisztelém, ich war ein g. K. solange ich m. V. m. M. und m. L. liebte und ehrte; jó gy. valál, míg aty. any. és tan. szeretéd és tiszteled, du warst ein g. K. solange du d. V. d. M. und d. L. liebtest und ehrtest; minden gy. jó vala, míg atyját, anyját és tanárát szeretéd és tiszteled; jó gyermekek valánk, míg atyánkat, anyánkat és tanárunkat szeretők és tisztelők, wir waren g. K. solange wir unsern V. unsere M. und unsern L. liebten und ehrten; jó gy. valátok, míg atyátokat, anyátokat és tanártokat szeretétek és tisztelétek, ihr waret g. K. solange ihr euren V. eure M. und euren L. liebte und ehrte; minden gy. jók valának, míg atyjukat, anyjukat és tanárjokat szereték és tisztelék, alle K. waren gut, solange sie ihren V. ihre M. und ihren L. liebten und ehrten.

K ö t m ó d. Én is jó gyermek volnék, ha sz. és tan. szeretném és tisztelném, ich wäre auch ein g. K. wenn ich m. G. und L. lieben und ehren möchte; te is jó gy. volnál, ha sz. és tan. szeretnéd és tisztelnéd, du wärest auch —; minden gy. jó volna, ha sz. és tan. szeretné és tisztelné, jedes K. wäre u. f. w.

V é g z e t t m ú l t. Jó gyermek voltam, míg kötelességemet teljesítettem, szorgalmasan tanultam és aty. any. 's tan. szerettem és tiszteltem, ich bin ein g. K. gewesen, solange ich meine Pflicht erfüllt habe, fleißig gelernt und m. V. M. und L. geliebt und geehrt habe; u. f. w.

E l é b m ú l t. Az előtt jó gy. voltam volt (vala), a' meddig kötelességemet teljesítettem volt, szorgalmasan tanultam vala, és aty. any. tan. szerettem és tiszteltem vala; Vorher war ich ein g. K. gewesen, solange ich m. Pflicht erfüllt hatte, fleißig gelernt und m. V. M. L. geliebt und geehrt hatte; u. f. w.

K ö t m ó d. Jó gy. voltam volna, ha kötelességemet mindig teljesítettem és szorgalmasan tanultam 's sz. tan. szerettem és tiszteltem volna; ich wäre ein

g. K. gewesen, wenn ich immer m. Pflicht erfüllt, fleißig gelernt und m. B. M. E. geliebt und geehrt hätte; u. f. w.

J ö v ö. Jó gy. leszek (leendek), ha kötelességemet teljesíteném, szorgalmasan tanulandok és aty. any. tan. mindig szeretendem és tisztelendem, Ich werde ein g. K. sein, wenn ich m. Pflicht erfüllen, fleißig lernen u. m. B. M. E. immer lieben und ehren werde.

Jelen, mult, j ö v ö. Ma tanulom, tegnap is tanultam és honap is fogom tanulni leczkémét, heute lerne ich, gestern habe ich auch gelernt und morgen werde ich auch lernen meine Lektion; ma tanulod, tegnap is tanultad, és honap is fogod tanulni leczkédet; szorgalmas tanítvány ma tanulja, tegnap is tanulta és honap is fogja tanulni leczkéjét; ma tanuljuk, tegnap is tanultuk és honap is fogjuk tanulni leczkéinket; ma tanuljátok, tegnap is tanultátok és holnap is fogjátok tanulni leczkéiteket; a' szorgalmas tanítványok ma tanulják, tegnap is tanulták és honap is fogják tanulni leczkéiket.

Határozatlan és határozott. Én építek házat és építem házamat, ich baue ein Haus, und ich baue mein Haus; te építasz házat és építed házadat; a' kőműves épít házat és a' k. építi házát; mi építünk házakat és építjük házainkat; ti építitek házakat és építitek házaitokat; a' kőművesek építenek házakat és a' k. építik házait.

K ö t m ó d. Bátorlétemért szükséges, hogy házat építsek magamnak, wegen meiner Sicherheit ist es nothwendig, daß ich mir ein Haus baue; bátorlétedért szükséges, hogy házat építs magadnak; bátorléteért szükséges, hogy az ember házat építsen magának; bátorlétünkért szükséges, hogy házakat építsünk magunknak; bátorlétetekért szükséges, hogy házakat építsetek magatoknak; bátorlétükért szükséges, hogy az emberek házakat építsenek magoknak.

M á s p é l d a. Szép könyvet olvasok, ezen szép könyvet olvasom; szép könyvet olvassz, ezen szép könyvet olvasd; a' fiu szép könyvet olvas, ezen szép könyvet olvassa; szép könyveket olvasunk, ezen szép könyveket olvassuk; szép könyveket olvastok, ezen szép könyveket olvassátok; a' fiuk szép könyveket olvasnak, ezen szép könyveket olvassák. — Tanárom parancsolja, hogy szép könyvet olvassak, és ezen szép könyvet olvassam. 's a' t.

§. 37. **Szenvedő igék' hajtogatása, U b w a n d l u n g d e r l e i d e n d e n Z e i t w ö r t e r.** (mély hangzó).

Jelentő mód.

K ö t m ó d.

Jelen, Gegenwart, Praesens.

E. várat-om —ol —ik
ich werde du wirst er wird
T. várat-unk —tok —nak
wir werden u. f. w.

erwartet

váras-sam —sál —sék
ich werde du werdest er werde
váras-sunk —satok —sanak
wir werden u. f. w.

erwartet

Tartó múlt, dauernde Vergangenheit, Imperfect.

E. várat-ám —ál —ék	erwartet worden	várat-nám —nál —nék	erwartet
ich wurde u. s. w.		ich würde u. s. w.	
T. várat-ánk —átok—ának	erwartet worden	várat-nánk —nátok—nának	erwartet
wir wurden u. s. w.		wir würden u. s. w.	

Végzett múlt, vollendete Vergangenheit, Perfectum.

E. várat-tam —tál —ott	erwartet worden	várat-tam legyen 's a' t.	erwartet worden
ich bin du bist er ist		ich sei du seiest er sei	
T. várat-tunk —tatok—tak	erwartet worden	várat-tunk legyen 's a' t.	erwartet worden
wir sind ihr seid sie sind		wir seien u. s. w.	

Elébb múlt, Vorvergangenheit, Plusquamperfect.

E. várat-tam volt (vala) 's a' t.	erwartet worden	várat-tam volna 's a' t.	erwartet worden
ich war du warst er war		ich wäre du wärest u. s. w.	
T. várat-tunk volt (vala) 'sat.	erwartet worden	várat-tunk volna 's a' t.	erwartet worden
wir waren ihr wartet sie waren		wir wären —et —en	

Jövö, Zukunft, Futurum.

E fogok vár-atni,—fogsz—fog	erwartet worden	várat-andom —andol —andik	erwartet worden
ich werde u. s. w.		ich werde du werdest u. s. w.	
T. fogunk vár-atni 's a' t.	erwartet worden	várat-andunk—dotok—danak	erwartet worden
wir werden —et —en		wir werden u. s. w.	

Elmulando't, Einfstvergangenheit, Fut. Exact.

fogtam vár-atni ich werde erwartet worden sein.	várat-tandom ich werde (du werdest) erwartet worden sein
--	---

Parancsoló mód.

várassál du sollst	erwartet worden
várassék er soll	
várassatok ihr sollt	
várassanak sie sollen	

Határozatlan mód.

vár-atni erwartet werden

Részeseülő.

váratott der erwartet worden ist
várat-tandó der erwartet werden wird,
soll.

Gerundium.

vár-atván, vár-atva indem man erwart-
tet wird.

§. 38. **Szenvedő igék' hajtogatása**, (magas hangzó).

Jelentő mód.

Kötő mód.

Jelen, Gegenwart, Praesens.

E. veret-em —el —ik	veres-sem —sél —sék
ich werde geschlagen u. s. w.	daß ich geschlagen werde u. s. w.
T. veret-ünk —etek —nek	veres-sünk —setek —senek
wir werden geschlagen u. s. w.	daß wir geschlagen werden

Tartó múlt, dauernde Vergangenheit, Imperfect.

E. veret-ém —él —ék	veret-ném —nél —nék
ich wurde geschlagen u. s. w.	ich würde geschlagen u. s. w.
T. veret-énk —étek —ének	veret-nénk —nétek —nének
wir wurden geschlagen	wir würden geschlagen

Végzett múlt, vollendete Vergangenheit, Perfect.

E. veret-tem —tél —ett	verettem legyen 's a' t.
ich bin geschlagen worden	ich sei geschlagen worden
T. veret-tünk —tetek —tek	verettünk legyen 's a' t.
wir sind geschlagen worden	wir seien geschlagen worden

Elébb múlt, Vorvergangenheit, Plusquamperfect.

verettem volt (vala)	verettem volna 's a' t.
ich war geschlagen worden	ich wäre geschlagen worden

Jövő, Zukunft, Futurum.

fogok veretni ich werde geschlagen werden.	verettendem —del —dik ich werde du werdest geschlagen werden.
--	---

Elmulandott, Einstvergangenheit, Fut. exact.

fogtam veretni ich werde geschlagen worden sein	verettendettem ich werde geschlagen worden sein
---	---

Parancsoló mód.

veressél du sollst
veressék er soll
veresetek ihr sollt
veressenek sie sollen

geschlagen
worden

Határozatlan mód.

veretni geschlagen werden

Részeseülő:

veretett der geschlagen worden ist
verettendő der geschlagen werden soll

Gerundium:

veretvén, veretve indem man geschlagen wird.

§. 39. **A' műveltető igék' hajtogatása** (mélyhangzó).

iratok iratsz irat iratunk irattok iratnak
 iratom iratod iratja iratjuk iratjátok iratják
 ich lasse du lässest er läßt, wir lassen ihr laßt sie lassen schreiben.
 irassak irass irasson -unk -atok -anak } daß ich
 irassam irassad irassa -uk -átok -ák } (eš) schreiben lasse.
 irat-ék -ál -a -ánk -átok -ának } ich ließ du ließest
 irat-ám -ád -á -ók -átok -ák } (eš) schreiben.
 irat-nék -nál -na -nánk -nátok -nának } ich würde
 irat-nám -nád -ná -nók -nátok -nák } (eš) schreiben lassen.
 irattam -tál -ott -tunk -talok -tak } ich habe
 irattam -tad -ta -tuk -tátok -ták } (eš) schreiben lassen.
 irattam legyen daß ich habe schreiben lassen
 irattam volt (vala) ich hatte schreiben lassen (eš)
 irattam volna ich hätte schreiben lassen (eš)
 fogok (fogom) iratni ich werde (eš) schreiben lassen
 iratandok iratandom ich werde (eš) schreiben lassen
 irass, irasd laß (eš) schreiben
 irassatok, irassátok laßt (eš) schreiben
 irassanak, irassák sie sollen (eš) schreiben lassen
 iratni schreiben lassen, irató schreiben lassend
 iratván iratva indem man schreiben läßt.

Más példa (magas hangzó).

kéreték kéretsz kéret kéretünk kérettek kéretnek
 kéretem kéreted kéreti kéretjük kéretitek kéretik
 ich lasse du lässest er läßt wir lassen ihr laßt sie lassen (eš) bitten.
 kéressek kéress kéressen -sünk -setek -senek } daß ich
 kéressek kéressed kéresse -sük -sétel -sék } (eš) bitten lasse
 kéret-ék -él -e -ténk -étek -ének } ich ließ
 kéret-ém -éd -é -tök -étek -ék } (eš) bitten
 kéretnék -nél -ne -nénk -nétek -nének } ich möchte bitten
 kéretném -néd -né -nök -nétek -nék } lassen (eš)
 kérettem ich habe bitten lassen; kérettem volt ich hatte bitten lassen;
 kérettem volna ich hätte bitten lassen; kéretendek kéretendem

ich werde bitten lassen; kérető bitten lassend; kéretvén kéretve indem man bitten läßt.

§. 40. **A' tehető igék hajtogatása** (mély hangzó).

írhatok írhatasz írhat írhatunk írhattok írhatnak
 írhatom írhatod írhatja írhatjuk írhatjátok írhatják
 ich kann du kannst er kann wir können ihr könnt sie können (eß)
 schreiben.
 irhassak irhass irhasson -sunk -satok -sanak } daß ich (eß) schrei-
 irhassam -hassad -hassa -suk -sátok -sák } ben kann 's a' t.
 írhaték -ál -a -ánk -átok -ának } ich konnte
 írhatám -ád -á -ók -átok -ák } (eß) schreiben.
 írhatnék -nál -na -nánk -nátok -nának } ich könnte
 írhatnám -nád -ná -nók -nátok -nák } (eß) schreiben.
 írhattam ich habe schreiben können 's a' t.
 írhattam volt (vala) ich hatte schreiben können 's a' t.
 írhattam volna ich hätte schreiben können.
 fogok (fogom) írhatni, írhatandok írhatandom ich werde schreiben
 können.
 írható schreiben könnend; írhatván írhatva indem man schreiben kann.

Más példa (magas hangzó).

kérhetek kérhetsz kérhet ich kann bitten u. f. w.
 kérhetem kérheted kérheti ich kann eß bitten
 kérhessek, kérhessem daß ich bitten kann u. f. w.
 kérheték, kérhetém ich konnte bitten u. f. w.
 kérhetnék, kérhetném ich würde bitten können.
 kérhettem ich habe bitten können.
 kérhettem volt (vala) ich hatte bitten können.
 kérhettem volna ich hätte bitten können.
 fogok (fogom) kérhetni, kérhetendek, kérhetendem ich werde (eß)
 bitten können.
 kérhető bitten könnend; kérhetvén kérhetve indem man bitten kann.

§. 41. Az **ik** törzsökü igék, **ik**-flám mige Zeitwörter, rendszerint úgy hajtogattnak, mint a' szenvedő igék, p. o.

hízik er wird fett, **hízom** -ol -ik ich werde fett; **híz-zam** -zál -zék daß ich fett werde; **hízám** á-l -ék ich wurde fett; **hízám** -nál -nék ich würde fett.

késik er verspätet sich; **kés-em** -el -ik ich verspäte mich; **kés-sem** -sél -sék daß ich mich verspäte; **késém** -él -ék ich verspätete mich; **késném** -nél -nék ich möchte mich verspäten; **késtem** ich habe mich verspätet.

szökik er springt, **szököm** -öl -ik ich springe; **szök-jem** -jél -jék daß ich springe; **szök-ém** -él -ék ich sprang; **szöktem** ich bin gesprungen; **szökném** -nél -nék.

szokik er gewöhnt sich, **szokom** -ol -ik; **szokjam** -jál -jék; **szokám** -ál -ék ich gewöhnte mich; **szoknám** -nál -nék ich möchte (würde) mich gewöhnen; **szoktam**.

fürdik er badet, **fürdöm** -öl -ik ich bade; **fürödjem** -jél -jék; **fürdém** -él -ék ich badete; **fürödném** -nél -nék ich möchte baden; **fürödtem** ich habe gebadet.

érkezik er kommt, **érkezem** -el -ik ich komme; **érkez-zem** -zél -zék daß ich komme; **érkezőm** -él -ék ich kam; **érkezőném** -nél -nék ich würde kommen; **érkeztem** ich bin gekommen.

imádkozik er betet, **imádkozom** -ol -ik; **imádkoz-zam** -zál -zék; **imádkozám** -ál -ék ich betete; **imádkoznám** -nál -nék ich möchte beten; **imádkoztam** ich habe gebetet.

mosdik er wäscht sich, **mosdom** -ol -ik; **mosdjam** -jál -jék; **mosdám** ich wusch mich; **mosdanám** ich möchte mich waschen; **mosdottam** ich habe mich gewaschen.

gondolkodik er denkt; **keresked**ik er handelt; **bátorkod**ik er faßt Muth; **uralkod**ik er herrscht; **kétked**ik er zweifelt; **hazud**ik er lügt; **éhez**ik er hat Hunger; **szomjúhoz**ik er durstet; **virágz**ik er blüht; **hadakoz**ik er kämpft; **dolgoz**ik er arbeitet; **vétkez**ik er sündigt; **úszik** er schwimmt 's a' t.

§. 42. Sok **ik**-es igék rendkívülileg képeznek némelly igemódokat és igeidöket, p. o.

enni essen; **eszem** -el -ik; **egyem** -él -ék; **evém** -él -ék ich aß; **eném** -nél -nék ich aße; **ettem** ich habe gegessen; **evő** Eßfer; **etetek** etetem ich lasse essen; **ehetem**.

inni trinken: **iszom**, **igyam**, **ivám** ich tranf; **innám** ich tränfe; **ittam** ich habe getrunfen; **ivó**, **itatok** itatom, **ihatom**.

aludni *schlafen*: alszom (aluszom), aludjam, aluvám *ich* *schliefe*; aludnám *ich* *schliefe*; aludtam *ich* *habe geschlafen*; alvó, altatok altatom, alhatom.

fekünni (feküdni) *liegen*: fekszem, feküdjem, feküvém *ich* *lag*; feküdném *ich* *läge*; feküdtem *ich* *bin gelegen*; fekvő, fektetek fektetem, fekhetem.

öregedni *altern*: öregszem, öregedjem, öregedém *ich* *alterte*; öregedtem *ich* *habe gealtert*.

haragudni *zürnen*: haragszom, haragudjam, haraguvám *ich* *zürnete*; haragudnám, haragudtam.

dicsekedni *prahlen*: dicsekszem, dicsekedjem, dicsekedém (dicsekvém) *ich* *prahlte*; dicsekedném, dicsekedtem.

esküdni *schwören*: esküszöm, esküdjem, esküvém *ich* *schwur*; esküdném *ich* *würde schwören*; esküdtem.

cselekedni *handeln*: cselekszem, cselekedjem, cselekedém (cselekvém) *ich* *handelte*; cselekedném, cselekedtem.

menekedni *sich retten*: menekedem (menekszem) menekedjem, menekvém *ich* *rettete mich*; menekedtem *ich* *habe mich gerettet*.

betegedni *erkranken*: betegszem, betegedjem, betegedém *ich* *erkrankte*; betegedném, betegedtem.

nyugodni *ruhen*: nyugszom, nyugodjam, nyugodám (nyugvám) *ich* *ruhete*; nyugodnám, nyugodtam *ich* *habe geruht*.

§. 43. **Rendes igék**, *regelmäßige Zeitwörter*, német nyelvben azok, mellyeknél a' tartó múlt **te**, a' részesülő pedig **t** (**et**) szótagba végződik, p. o.

ich *lehre* tanítok, *ich* *lehrte* taníték, *gelehrt* tanított.

ich *lobe* dicsérek, *ich* *lobte* dicsérek, *gelobt* dicsért.

ich *kaufe* veszek, *ich* *kaufte* vevék, *gekauft* vett.

ich *suche* keresek, *ich* *suchte* keresék, *gesucht* keresett.

Rendhagyó igék, *unregelmäßige Zeitwörter*, német nyelvben azok, mellyeknél a' törzsökös magánhangzó tartó múlt időben más hangzóra változik, és a' részesülő **en** szótagba végződik, p. o.

ich *lese* olvasok; *ich* *las* olvasék, *gelesen* olvasott

ich *rieche* szagolok, *ich* *roch* szagolék, *gerochen* szagolt

ich *grabe* ások, *ich* *grab* ásék, *gegraben* ásott

ich gehe megyek, ich ging menék, gegangen ment
ich schreibe írok, ich schrieb írék, geschrieben írt, 's a' t.

Magyar nyelvben a r e n d h a g y ó i g é k közül kivált e' következőket kiemeljük:

t e n n i thun: teszek teszsz tesz; tegyek, tévék ich that; tennék ich tháte; tettem ich habe gethan; tégy, tedd thue; tevő, tett, teendő, tetetek, tehetek.

v e n n i kaufen, nehmen: veszek veszsz vesz, vegyek, vevék ich kaufte, ich nahm; vennék ich möchte kaufen, nehmen; vettem ich habe gekauft, genommen; vevő, veendő.

h i n n i glauben: hiszek, higyek, hívék, hinnék, hittem, hívő, hiendő, hitetek, hihetek.

h í n i rufen: hívok hísz hí; híjak, hívék ich rief, hínék, hítam ich habe gerufen, hívatok, híhatok.

r í n i weinen: rívok risz rí; ríjak, rívék ich weinte, rínék, rítam ich habe geweint, rítatok, ríhatok.

ó n i (óni) hüten: óvok ósz (óvsz) ó (óv); ójak, óvék ich hütete; ónék, ótam, ój, óvd, óvó.

j ö n i kommen: jövök jösz jö; jőjek, jövék ich kam, jönék ich käme, jöttem ich bin gekommen, jöj, jövő, jövendő.

f ú n i blasen: fúvok fúsz fú, fújak, fúvék ich blies, fúnék, fútam ich habe geblasen, fúj, fúvó.

s z í n i saugen: szívok szisz szí, szíjak, szívék ich sog, színek, szítam ich habe gesogen; szíj szíd, szívó, szívatok, szíhatok.

v í n i kämpfen: vívok vísz ví, víjak, vívék, vínék, vítam, vívó, vítatok, víhatok.

l ö n i schießen: lövök lösz lö, löjek, lövék ich schoß, lönék, lötem, löj, lövetek, löhetek.

n ö n i wachsen: nővök nősz nő, nőjek, nővék ich wuchs, nőnék ich wüchse, nőtem ich bin gewachsen.

s z ö n i weben: szövök szöv szö, szőjek, szövék ich web, szönek, szötem, szövő.

m e n n i gehen: megyek mégysz (mégy) megy, megyünk, mentek mennek; menjek, menék ich ging, mennék ich möchte gehen, mentem ich bin gegangen, menj, menő, menendő, mehetek.

j e r , j e r t e k (gyertek) fomm, fomet, (csak a' parancsolóban használtatik).

v a n (vagyon) vannak (vagynak) és gibt	} Adesetet ki-	
n i n c s nincsen, nincsenek és gibt nicht		v á n n a k ,
s i n c s sincsen, sincsenek és gibt auch nicht		p. o.

nekem van könyvem, neked van könyved, neki van könyve, nekünk van könyvünk, nektek van könyvetek, nekik van könyvük; (nekem) vannak könyveim, (neked) vannak könyveid, vannak könyveik, vannak könyveink, vannak könyveitek, vannak könyveik; — a' madárnak tollai, halaknak úszonyaik vannak; atyámnak nincs háza Pesten, kertje sincs; a' melly országnak hegyei nincsenek, annak völgyei sincsenek.

§. 44. **Személytelen igék** unpersonliche Zeitwörter, csak a' harmadik személyben használtatnak, p. o.

k e l l m a n m u ß (soll), k e l l j e n m a n m ü ß e (solle), k e l l e m a n m u ß t e , k e l l e n e m a n m ü ß t e , k e l l e t t m a n h a t m ü ß e n , k e l l e t t v a l a m a n h a t t e m ü ß e n , k e l l e t t v o l n a m a n h ä t t e m ü ß e n , k e l l e n d m a n w i r d m ü ß e n .

l e h e t m a n f a n n , l e h e s s e n m a n f ö n n e , l e h e t e m a n f o n n t e , l e h e t n e m a n f ö n n t e , l e h e t e t t m a n h a t f ö n n e n , l e h e t e n d m a n w i r d f ö n n e n .

s z a b a d e s i f t e r l a u b t , s z a b a d j o n e s m a g e r l a u b t s e i n .

i l l i k e s g e z i e m t s i c h , i l l é k e s g e z i e m t e s i c h , i l l e n é k e s w ü r d e s i c h g e z i e m e n , i l l e t t e s h a t s i c h g e z i e m t , i l l e n d i k e s w i r d s i c h g e z i e m e n .

m e n n y d ö r ö g e s d o n n e r t , m e n n y d ö r ö g j ö n e s m a g d o n n e r n , m e n n y d ö r g e e s d o n n e r t e , m e n n y d ö r ö g n e e s w ü r d e d o n n e r n , m e n n y d ö r g ö t t e s h a t g e d o n n e r t .

t e t s z i k e s g e f ä l l t , t e s s é k e s s o l l g e f a l l e n , t e t s z é k e s g e f i e l , t e t s z e n é k e s m ö c h t e g e f a l l e n , t e t s z e t t e s h a t g e f a l l e n , t e t s z e n d i k e s w i r d g e f a l l e n .

v i l l á m l i k e s b l i ß t , h a j n a l l i k e s t a g t , h a v a z e s s c h n e i t , h a r m a t o z i k e s t h a u t , t ö r t é n i k e s g e s c h i e h t , e s t e l e d i k e s w i r d A b e n d , ' s a ' t .

§. 45. A' határozatlan mód személyes ragokkal is használtatik a' Magyaroknál, p. o. tanulni kell man muß lernen, szabad kérni és ist erlaubt zu bitten, valakit üldözni nem dicséretes dolog Jemanden zu verfolgen ist nicht lobenswerth, — személyes ragokkal így lesz :

tanul-nom	kér-nem	üldöz-nöm
tanul-nod	kér-ned	üldöz-nöd
tanul-nia	kér-nie	üldöz-nie
tanul-nunk	kér-nünk	üldöz-nünk
tanul-notok	kér-netek	üldöz-nötök
tanul-niök	kér-niök	üldöz-niök

§. 46. Gebrauch der bestimmten Form, a' **határozott személy-ige-ragokat kívánja:**

1. Minden czéleset, ha előtte a' határozó névmutato: ez, az, e', a', emez, amaz, ezen, azon áll, p. o. a' kőművesek házakat építenek = (határozottan) a' házakat épílik; egereket fogdos a' macska = fogdossa az egereket; lovon ül = a' lovat üli a' huszár; mi keresztyének vasárnapot ünnepelünk = a' vasárnapot ünnepeljük; ti héberek szombatnapot ünnepeltek = a' szombatnapot ünnepelitek; örvendetes hírt hozok = azon örvendetes hírt hozom; sek lepkét ísmerek, de ezen sárgaszínűt nem ismerem; tolvajokat botoznak és tömlöczbe zárnak = a' tolvajokat botozzák és tömlöczbe zárlák.

2. A' tulajdonnév czélesete, p. o. már sok szép várost láttál, de Bécs-et, Berlin-t, London-t, Páris-t még nem láttad. — Midőn a' Törökök Magyarországot pusztították, sok erősséget elfoglalának, de Komáromot még sem foglalák-el. — Nehány költő már olvastunk, de Schillert, Göthét, Kisfaludit még nem olvastuk. — Hegyeket láttatok ugyan, de Kriványt nem hiszem hogy láttatok volna.

3. Minden birtok-ragos-czéleset, p. o. a' tolvaj juhokat loptott, de juhaimat nem lopta. — Atyám szomszédunknak házat vette meg, szomszédunk pedig más házat vett magának. — A' Mongolok sok országot elpusztítának, a' mi országunkat is elpusztították. — Fiam! szeress és becsülj minden embert, de leginkább szeresd és becsüld szülőidet, oktatódat és egyéb jótévőidet.

4. Ezen névmások' czélesetei: őt öket, azt azokat, ezt ezeket, magamat magadat magát, enyémet, tiédet, övét, p. o. ha ezt tennéd, magadat sértenéd; ki azt elhítené magával, hogy nem vétkes, önmagát csálná meg.

— Nem volnánk méltó fiai szülőinknek, ha tiszta szívből nem tisztelnék őket.

Hanem ezen névmások czélesetei: engemet, tégedet, minket, titeket — csak határozatlan személy-igeragokat kívánnak, p. o. az oktató nem csak engemet, tégedet, minket és titeket oktat és nevel, de ezeket és amazokat is oktatja és neve li.

Tégedet és titeket előtt a' tárgyias ige első személyben rendszerin **lak**, **lek** ragokat vesz föl, p. o. látlak (tégedet) ich sehe dich; szeretlek (titeket) ich liebe euch; foglak oktatni ich werde dich (oder euch) unterrichten; én szeretnék, ha te viszont szeretnél engemet; minap meg akartalak látogatni, de nem találtalak otthon.

5. ik végzetű nevek czélesetei szinte határozott személy igeragokat kívánnak, p. o. melyiket választod a' két kalap közül? válaszd valamelyiket; egyiket sem választhatom.

6. mind, egymást, p. o. mind tudom már; mind megitta, mind megette; szeressétek egymást mint testvérek; adjatok csókot egymásnak = csókoljátok meg egymást.

7. Mikor a' mondatban e' czélesetek: azt, ezt, ezeket, azokat, őt, őket, titkon rejlenek, p. o. apám sajnálta (azt), hogy nem volt otthon, mikor Kegyed meglátogatta (őt); — ismeritek ezen urakat? nem ismerjük (őket); — tudod-e (azt), mit parancsolt az apánk? — a' figyelmetlen tanuló nem érti (azokat), miket beszél az oktató; — olvassátok ezen könyveket, már olvastuk (azokat): — sejdítém (azt), hogy eljövendesz.

Gyakorlatok az igék használatáról.

I. Jelenidő, tárgyias és tárgyatlan igék: Pest városa évről évre szépül és nagyobbodik, mert dúsgazdag polgárai új meg új pompás házakat építenek, vagyis inkább ügyes építő-mesterek által építtetnek, és az által nagyon szépítik és nagyobbítják honunk' fővárosát. A' majom utánozza az embert. Testvérem utazni ment, és utazván látogatja Európának legszebb városait, ismergeti a' népek' szokásait és szemlélgeti a' külföld' nevezetességeit. Ismered meg elébb hazádat, aztán menj a' külföldre utazni. A' rózsa, mellyet szagolok, kellemetesen illatozik. A' könyv, mellyet olvassz, képezi értelmedet és nemesíti érzelmedet. Nem mindenkor gyógyúl meg a' beteg, kit az orvos gyógyít. Szeressétek e' hont, mellynek fiai vagytok.

II. Die unzähligen Gestirne des Himmels verkündigen ¹⁾ die unendliche Macht und Weisheit des Schöpfers. Dankbare ²⁾ Gemüther vergessen ³⁾ nie die empfangenen Wohlthaten. Suche das Gute und wähle das Beste. Wer die Gelegenheit ⁴⁾ zu lernen vernachlässigt, ist nicht werth, daß er von guten Menschen geliebt werde. Die Eltern sorgen ⁵⁾ für die Erziehung der Kinder und lassen dieselben in allen nützlichen Dingen unterrichten. Die langsamen Esel tragen schwere Lasten, und die ungeheuern Elephanten machen in einem Tage einen langen Weg.

1) hirdetni, 2) háládatos, 3) elfeledni, 4) alkalom, 5) gondoskodni.

III. Szobám falait nem magam meszelem, hanem mások által meszeltetem. Anyjához simul a' gyermek, az anya pedig szerelmetesen simogatja kedves gyermeke fejét. Felhőkből csepeg az eső és nedvesíti a' zöldellő réteket, mellyeket a' nap' heve szárít. Ma olly hideg van, hogy nem nélkülözhetem köpönyegemet. A' gyertya meggyúl, ha más égő gyertyánál meggyújtjátok. A' fa nem merül a' vízbe, ha csak erővel be nem merítitek. Bort nélkülözhet az ember, de a' vizet nem nélkülözheti. Közelget a' tavasz; a' hó olvad, mert a' nap melege olvasztja; a' patakok csörgedeznek, a' folyók áradnak és lapályokat elárasztanak. Ha silány a' termés, drágul a' gabona's a' vevők drágálják annak árát. Nagy érdemed leend, ha rosz fiút javítsz, de minden roszat nem javíthatasz. Ha megjobbulsz, megbocsátom vétkeidet. Tavaszkor a' fák' bimbói fakadnak, mert a' nevekedő meleg fakasztja azokat. A' félénk hátorodik, ha bátorítják. Ha azt teszed, a' mi Isten parancsolatival ellenkezik, vétkezel; a' ki vétkezik, büntetést von magára.

IV. Die schönsten und größten Elephanten werden in Indien gefunden. Die Adler horsten ¹⁾ auf den steilsten ²⁾ Felsen. Verehere die Künste und Wissenschaften, übe sie aus, denn der Werth derselben ist unvergänglich. Sowie sich die Erde um die Sonne bewegt, auf eben dieselbe Art bewegen sich noch zehn andere Planeten um dieselbe. Die Hände, mit denen der Landmann das Feld bebauet bringen dem menschlichen Geschlechte einen größern Nutzen, als die Geschicklichkeit ³⁾ eines Gauflers ⁴⁾, welchen fünf Tausend Thoren bewundern.

1) fészkelni, 2) meredek, 3) ügyesség, 4) alakos, szemfényvesztő.

V. K ö t - é s p a r a n c s o l ó m ó d : A' ki akarja, hogy felszólítsam, emelje fel újját. Azt nem engedem, hogy tanítványaim a' magyarázás alatt beszéljenek, csevegjenek, suttogjanak, mert kívánom, hogy a' magyarázatot megértsék. Szeresd és tiszteld szülőidet és tanítóidat, hogy szálljon tereád Istennek áldása. Mondd meg nekem, melly úton szállítják Indiából Európába a' legbecsebb fűszereket? Óhajtom, hogy Magyarhonban is mindenütt gözkocsikon szál-

littassanak az utazók, miként már az Angol- Francz- és Némethonban szállittanak. Nyisd fel az ablakot, nehogy a' megromlott levegő léleketünket fojtogassa. Ne égessetek szenet szobáitokban, hogy ártalmas párolgása meg ne fulaszszon.

VI. Beseleifige dich der Tugend; schämet euch der Laster; erbarme dich des Unglücklichen; enthaltet euch der Leckereien; bleibet eingedenk der Heldenthaten eurer Vorfahren. Wasche und reinige dich oft; Muth begleite dich überall; lebe nicht nur selbst glücklich, sondern beglücke auch andere. Widersteht den Verführungen; gehet nicht gleich nach dem Essen zu Bette und stehet des Morgens frühe auf. Theuer sei dir das Andenken deiner Eltern und Wohlthäter. Nimm dich stets des Unterdrückten und Hilfsbedürftigen an und schone des Schwachen und Kranken, aber gegen Starke beweise deine Kräfte!!

VII. Cselekvő, szenvedő, közép-igék. A' lovak vonják a' szekeret, a' szekér pedig a' lovaktól vonatik. Én szeretem szülőimet, de viszont tőlök is szerettetem, ha szót fogadok és engedelmeskedem nekik. A' bátor győz, a' gyáva meggyőzetik. Ne légy gyáva, hogy meg ne győzessél. Óhajtom, hogy az ellenség meggyőzessék és messze messze elűzessék honom' határitól. A' ki más megüt, megérdemli, hogy viszont üttessék meg. A' gyümölcs érik, mert a' naptól érleltetik. A' víz fagy, mert a' hidegtől fagylaltatik. Az ajtó nyílik, ha nyitatik.

VIII. Gott ist höchst gütig, aber auch höchst gerecht; hüte dich also, daß du ihn nicht durch Sünden beleidigest. Der Geist erschlaft beim Nichtsthun und Nichtsthun erschlaft den Geist. Der Knabe ertrinkt, die Rauche wird ertränkt. Der Dichter singt ein Lied, ein Lied wird vom Dichter gesungen. In heißen Ländern trocknen im Sommer oft ganze Seen aus. Im Rauche sind schon oft Menschen erstickt.

IX. A' pecsenye süil és forog a' nyáron mikor a' szakácstól süttetik és forgattatik. Haragszol, mert haragítottal. A' budapesti lánchíd lassan épült, mert lassan építették. Azért mozognak a' fák' levelei, mert a' szél által mozgattanak.

X. Hohle, mit Wasser angefüllte Eisenkugeln zerspringen im Froste, denn das Eis, indem es sich ausdehnt, zersprengt dieselben. Die Mutter bejammert den Tod ihres Kindes. Der Räuber bedroht den Reisenden. Der Gefangene beseufzt sein Schicksal. Die Köche sorgen dafür, daß die Speisen gewürzt werden. Wenn ein Knabe wünscht, daß er gefürchtet werde, wird er gewöhnlich ausgelacht.

XI. Tartó múlt és végzett múlt. Míg betegeskedém, nem járhaték iskolába. Tegnap soká tanulám a' leczkémet, míg megtanulhatám. Ma

későn ebédeltünk , mert apámat várók , ki irodájában foglalatoskodék. Midőn irál , tolladat többször javítgatád. A' sírásó sokáig áskála , míg a' sírt kiásta. Már több ízben integetém tanítványaimat , hogy ne futkossanak , se ne álldogáljanak és ácsorogjanak az utzákon , hanem illendően lépdelve haza menjenek. Láttam , miként a' juhok legelének és a' fürge báránykák anyjáik körül szökdecselelének. Atyám azért adta-el lovát , hogy rugdozott , kutyáját pedig egy idegen úrnak ajándékozta , mert mardosott. Tegnap halakat fogdostál , hányat fogtál ?

XII. Ich habe die Allmacht Gottes bewundert , als ich die Sterne des Himmels betrachtete. Wer fleißig ist , wird gelobt ; wer nachlässig war , wird getadelt. Du wurdest geschäftig , so lange du recht schaffen warst. Wien ist von den Türken belagert , aber nicht erobert worden. Gott hat die Welt erschaffen und die Welt ist von Gott erschaffen worden. Gott hat den ersten Menschen aus der Erde gebildet und der erste Mensch ist von Gott aus der Erde gebildet worden.

XIII. Kis öcséd nagyon pajkos gyerkőcze ; minap a' székre felszökcent és a' mint rajta ugrosa , egyet biczczent és a' földre zuhant ; hogy magát megüté , sírása bizonyítá ; de mégis szerencse reá nézve , hogy vagy kezét ki nem ficzomitotta , vagy nyakát nem szegte , vagy legalább orrát össze nem zúzta. Midőn irék , megzörrent az ajtó , 's régen várt barátom a' szobába lépett , kinek látásán nagyon megörültem. Láttad-e azon rabokat , kiket a' tömlöczből kivezettek ? hallottad-e , miként esörögtek vas bilincseik ? igen , — a' mint egyet lépett a' rab , meg-megcsörrent lábán a' vasbilincs ; a' poroslók pedig elől és hátul kísérik őket , hogy el ne szökhetnének , kiknek kezeiben fényes puskák villogának.

XIV. Ihr wurdet öfters erinnert , daß ihr schweigen möchtet , ihr habt aber nicht geschwiegen. Das Capitolium ist von den Galliern belagert , aber durch das Geschrei der Gänse gerettet worden. Als Joseph der Zweite starb , wurde er sehr betrauert , weil er ein sehr gütiger Monarch war. Gefürchtet zu werden gereicht nicht immer zum Lobe , aber geliebt zu werden ist immer rühmlich. Wir sind von den Eltern mit der größten Sorgfalt genährt und gepflegt worden. Carthago ist von Scipio zerstört worden , welcher hernach der Afrikaner genannt wurde.

XV. El é b b m ú l t. A' nap már leszállott volt , mikor Bécsből Pestre megérkezett a' gözös. A' hold a' felhők megül épen kijött vala , midőn a' gözösből kiszálltunk. A' festész ma végezte be azon remekművet , mellyet három évvel ezelőtt elkezdett vala. Midőn mult éven földleirást tanulatok volt , nemde hogy oktatótok a' földképen mutogatta nektek azon országokat , mellyeknek leírását tanulatok vala ?

XVI. Die Römer hatten sich der Schwelgerei ergeben, nachdem fast der ganze Erdkreis ihrer Herrschaft unterworfen worden war. Schon ehe unser Heiland Jesus Christus seine göttliche Lehre den Menschen verkündigt hatte, lehrten es einige Weisen Griechenlands, daß nicht allein die Freunde, sondern auch die Feinde von uns geliebt werden.

XVII. Feltételes és óhajtó mód. Ha szerencsétlenek neu biznának Istenbe, kétségbe kellene esniök. A' szegény fáradt utas, ki a' vendéglő előtt pihelve ül (ülve pihen), örömet hozatna magának a' pinczér által egy meszely bort, ha pénze volna. Ha még több terhet raknál vagy rakatnál a' szekerre, a' lovak hegynek nem bírják húzni a' szekeret. Ezen fa elszáradna, hogyha minden ágait elválnám vagy elvágatnám. Nem verik meg a' tolvajt, ha nem lopott volna. Ha a' törvényhatóság meg nem veretné a' tolvajokat, több rossz ember vetemednék a' lopásra. A' sebész kihúzta húgomnak egyik fogát, melyet ő bizonyosan ki nem húzat, ha nem fájt volna. Ti nem élhetnétek, ha Isten kegyelme nem éltetne. Jobban olvashatnál, ha az olvasásban gyakrabban gyakorolnád magadat.

XVIII. Viele Greise würden zufriedener und glücklicher leben, wenn sie ihre Jugendjahre besser benützt hätten. Du würdest verständiger und gelehrter sein, wenn du immer folgsam gewesen wärest. Die alten Römer würden nicht so viele Kriege geführt haben, wenn die Herrschsucht sie nicht dazu angereizt hätte. Wenn du nichts äßest und tränktest, würdest du hungrig und durstig sein. Unser Gebet würde von Gott erhört worden sein, wenn wir andächtig gewesen wären. Die Söhne vornehmer Römer wurden nach Athen geschickt, damit sie dort in Wissenschaften und Künsten geübt würden.

XIX. Jövö és elmulandott. Hónap fogom vizsgálni letisztázott írásaitokat. Legjobban szolgálni fogunk Istennek, ha szent parancsolatait teljesítendjük és embertársainkat őszintén szeretendjük. Vasárnap templomba megyünk és ott imádkozni és énekelni fogunk. Ha siamat oktatódod, kérlek, ne hízkeljél neki. Mihelyt ezen könyvet elolvasandottam, tanultabb 's okosabb leendek. Ha ügyes és tudós férfi leendesz, hidd-el, hogy tisztességes hivatalt nyerendesz. Ha híven szolgálóddal honodnak, hálás emlékezet fogja áldani nevedet. Annál jobban csodálandjuk Isten' bölcsességét, minél jobban vizsgáljuk az ő műveit. Ha kötelességemet elvégzendtettem, nyugalomnak adandom magamat (ha kötelességedet 's a' t).

XX. Wer in der Gesellschaft guter Menschen lebt, wird immer besser werden; wer aber mit bösen Burschen umgeht, wird schlechte Sitten annehmen. Die Menschen, welche nach hundert Jahren leben

werden, werden die Geschichte unserer Zeit nicht ohne Nutzen lesen. Wann wird der Stern deines Glückes aufgehen? Beginne mit Gott, und der Ausgang wird recht glücklich sein! Nachlässigen Knaben werden wir nie schmeicheln, sondern wir werden sie ermahnen, daß sie den fleißigsten und sitzsamsten ihrer Mitschüler nachzueifern. Wenn ihr emsige Schüler sein werdet, so werden nützliche Bücher euch angenehmer sein als Spielwerk.

XXI. Részesülő és kötrészesülő: Az emelkedő nap' sugarai szétoszlaják a' borongó ködöt. Az éneklő madarak gyönyörködöttek a' hallgatók' füleit. A' kinyitott ablakon kieresztem a' romlott levegőt. Az egér lyukba futott, ott az üldöző macska elől megmenekedendő. Oda hagyván a' várost, falura költöztem, a' viruló természet' örömeit élvezendő és gyöngélkedő egészségemet a' tiszta légben megerősítendő. — A' földműves egész nap szántván és ökreit felette kifárasztván, este haza jő és kifogván igából a' vonó marhát, pihenteti, eteti és itatja azt. Sok vitéz honáért küzdve ontja véréét. A' gyermekét szerető anya, kezeit kulcsolva és keserves könyűket hullatva, siratja annak korahalálát.

VII. Szakasz.

Igehatározókról, von den Beschaffenheitswörtern.

§. 47. Igehatározók származnak:

1. A' főnevektől, ezen képzők vagy ragok által: **kor**, p. o. aratáskor zur Zeit der Ernte, szüretkor, hűsvétkor zur Zeit der Weinlese, der Ostern; **-anként**, **-enként**, p. o. házanként von Haus zu Haus, fejenként kopfweise, évenként jährlich; **-ast**, **est**, p. o. oldalast seitwärts, örömet freudig; **-int**, p. o. részint theils; **-ül -űl**, p. o. magyarul ungrisch, németül deutsch, görögül griechisch.

2. A' melléknevektől, ezen ragokkal: **-n -an -on**, p. o. drágá-n theuer, tisztá-n rein, késő-n spät, bölcs-en weise, magas-an hoch, sebes-en schnell, szabad-on frei, nagy-on sehr, 's a' t.

3. Az igéktől, ezen ragok által: **-lag -leg**, p. o. imádó-lag anbetungsweise, kérdő-leg fragweise, érthető-leg auf verständliche Art; — **-ton -ten -tön**, p. o. futton laufenderweise, folyton fließenderweise, nyugodtan ruhig, veretlen geschlagenerweise; **-vást -vést**, p. o. folyvást immerfort, lépvést Schritt für Schritt, schrittweise, schreitend.

Jegyzék: A' melléknevekből származott igehatározóknak vannak három fokaik, p. o.

rövid — rövid-en	rövid-ebben	legrövid-ebben	
kurz — kurz	kürzer	am kürzesten	
szerencsés — szerencsés-en	szerencsés-ebben	legszerencsés-ebben	
glücklich — glücklich	glücklicher	am glücklichsten	
okos — okos-an	okos-abban	legokos-abban	
sebes — sebes-en	sebes-ebben	legsebes-ebben	
nagy — nagy-on	inkább	leginkább.	

Gyakorlás és fordítási feladat:

Azon ökor, mely naponként hizlaltatik, folyvást hízik. Azon édes bor, melyet szüretkor ivám, nem iczénként hanem akónként és hordónként árultaték. Bár megérkezék minél előbb a' meleg nyár, hogy hetenként nehányszor a' folyóban fürödhetném. A' ki egészségét akarja biztosítani, annak tanácsolom, hogy gyakran fürödjék, naponta több ízben mosdjék, este korán lefeküdjék, reggel sokáig ne aludjék, mikor éhezik és szomjazik mértékletesen egyék és igyék. Ritkábban vétkeznek az ember, hogyha gyakrabban imádkoznék. Könnyen megbetegedném, ha rögtön hideg vizet innám, mikor nagyon felhevültem. Korán megöregszel, ha folyton buslakodol. Hidd-el barátom! hogy nagyon vétkezel, valahányszor hiába esküszöl. Akkor jóízűen evendem, hogyha jól megéhezendettem. Ha ezen gyakorlatokat megtanulandottad, könnyebben fogsz beszélhetni magyarul. Nem nyugszom, míg meg nem tanulandok tökéletesen írni és beszélni magyarul 's németül; latinul pedig és görögül nem szükséges beszélhetnem, hanem igen szép és hasznos azon könyveket megértenem, mellyek görögül és latinul irva vannak.

Der Richter richtet nicht billig in eigener Sache. Nero verfolgte grausam die ersten Christen. Franklin, der Erfinder des Bligableiters, vertheidigte muthig die Freiheit Nordamerikas. Solon ordnete die athenische Staatsverfassung sehr weise an. Brutus verurtheilte seine Söhne streng, aber gerecht. Ungewitter ziehen gewöhnlich schnell vorüber. In der Trunkenheit handelt der Mensch ganz unvernünftig. Der Hund bewacht immer treu das Haus. Bei Sonnenuntergang nimmt sich eine Berggegend vorzüglich schön aus. Dem Gaste

muß man stets freundlich entgegen kommen, damit er sieht, daß man ihn gern und willig aufnimmt. Heute hüpfst der Knabe umher, morgen weht der Todtenkranz schon auf seinem Grabe. Der Wallfisch ist durchaus kein Fisch, sondern vielmehr ein Säugethier. Wer heute oben prangt, kann morgen unten kriechen; wer heute hoch noch steht, kann morgen tief bald fallen. Unter allen Blumen blüht die Zeitlose am spätesten.

VIII. S z a k a s z.

A' kötszók, mondatok- és körmondatokról.

Von den Bindewörtern und Sätzen.

§. 48. **A' kötszók**, Bindewörter, nem csak egyes szókat, hanem egész mondatokat is összekapcsolnak egymással. **A' Mondat** vagy egyszerű einfach, vagy összetett zusammengefeßt. **Egyszerű mondat** csak egy alapszóból és egy állítmányból áll, p. o. az ember beszél; a' gyermek tanul beszélni. — De az egyszerű mondat bővítettik:

1. Midőn az alapszó közelebbről meghatároztatik (a' melléknevek' hozzáadása által), p. o. az okos ember beszél; a' szorgalmas és figyelmes gyermek tanul beszélni.

2. Midőn az állítmány közelebbről meghatároztatik (az igehatározók' és körülményszók' hozzáadása által), p. o. az ember jól és szépen beszél magyarul, vagy németül, francziául; a' gyermek örömet tanul beszélni.

3. Midőn mind az alapszó, mind az állítmány közelebbről meghatároztatnak, p. o. az okos ember szépen és jól beszél magyarul; a' szorgalmas és figyelmes gyermek örömet tanul beszélni.

§. 49. **Összetett mondatok** azok, mellyekben:

1. Több alapszó egy állítmányra vonatkozik, p. o.

Mind a' szoptatók, mind a' madarak meleg vérű állatok. Nemcsak az eső, de a' napfény is a' növények' tenyészetéhez múlhatlanul szükséges.

2. Több állítmány egy alapszóra vonatkozik, p. o.

A' tavasz nemcsak kellemetes napokat hoz, hanem szép illatozó virágokat is ajándékoz nekünk. Ezen könyvnek olvasása mulatott és oktató is engemet.

3. Több alapszó és több állítmány is van, p. o.

Mihelyt a' hideg nagyobb fokra szál, azonnal jéggé válik a' viz. Mióta a' könyvnyomtatás mestersége feltaláltatott, azolta a' tudományok gyorsan elterjedének. Während Augustus regierte, blühten zu Rom Künste und Wissenschaften. Da der Vater noch lebte, war der Bruder auf die Univerfität gegangen.

§. 50. **Körmondat**, Periodus, olyan öszszetett mondat, mellyben a' fő mondatnak alapszava és állítmánya közt még egy vagy több magyarázó mellékmondat foglaltatik, p. o. Az oktatókat, kiknek szellemünk' mivelttségét köszönjük, tisztelni kell. Nem minden növények, mellyeket a' föld előhoz, megehetőek. Die Bienen, welche den süßen Honig bereiten, ermuntern den Säugling zur Arbeitsamkeit. Die Feder, mit der ich schreibe, ist gut.

Gyakorlatúl a' kötszó, egyszerű és öszszetett. fő- és mellékmondatok' taglalására nézve:

I. Akár élünk, akár halunk, Isten hatalmában vagyunk. Sem a' farkast, sem a' hiénát meg nem szelidíthetni egykönnyen. Úgy használd vagyonedat, hogy se fősvény, se tékozló ne légy. Nem henyélsre, hanem munkálódásra rendeltetett az ember. A' szorgalom nem hogy fogyasztaná az ember erejét, hanem inkább neveli.

II. Je fleißiger du bist, desto mehr wirst du lernen. Du kannst dich wegen dieses Fehlers nicht entschuldigen, sondern mußt mich um Verzeihung bitten. Je höher die Berge sind, desto kälter ist es auf ihren Gipfeln. Die Schüler müssen entweder achtsam sein, oder sie können nichts lernen. Werde gut, sonst machst du dich unglücklich. Die größte Verehrung gebührt nicht den großen, sondern vielmehr den guten Menschen. Ein Garten ist desto schöner, je mehr Natur in ihm herrscht.

III. Mint mértékletlen evés és ivás, úgy hosszú aluvás is ártalmas az egészségnek. Úgy szeretik egymást, mintha testvérek volnának. Valamint Attila, úgy Dsingiskán is pusztítólag hódoltatá a' világot.

IV. Die Römer, welche vorher viele Völker der Freiheit beraubt haben, wurden nachmals selbst derselben beraubt. Gleichwie Gott gü-

tig gegen uns ist, so sollen wir auch wohlthätig gegen andere sein. Das Leben des Menschen neigt sich zum Ende, wie sich die Sonne ihrem Untergange neigt.

V. A' hadvezér sok szökevényeket, kik a' hazát elárulni akarták, megöletni parancsolt. A' szegény is boldog lehet, hacsak erényes és becsületes. Megteszem, mit kívánsz, hogyha megtehetendem. Örömet fogtok tenni szüleiteknek, ha jól viselenditek magatokat. A' szántóföldek, mellyeket a' szorgos földmivesek művelnek, gyümölcsöket teremnek, mellyekből az emberek és állatok élnek.

VI. Der Kaiser von Rußland hat aus den Kanonen, die den Franzosen im Kriege genommen worden sind, ein Denkmal errichten lassen. Wenn du die Tugend liebst und übst, so besitzest du das Wohlgefallen Gottes. Wenn alle Menschen edel gesinnt wären, so wäre die Erde ein Paradies. Obgleich alle Menschen mit Vernunft begabt sind, so gebrauchen doch viele dieselbe nicht recht. Du hast zwar recht gute Fortschritte gemacht, du mußt jedoch immer noch mehr lernen.

VII. A' házi állatokat nagy gondnal ápolják az emberek, mert szükségesek és hasznosak nekik. Minthogy a' nap sokkal távolabb van a' földtől mint a' hold, azért kisebbnek látszik amannál. Ne adjatok kést a' gyermek' kezébe, hogy magát meg ne sértse. Az embernek erényesnek kell lennie, miszerint szerencsés és boldog lehessen.

VIII. Wiewohl die Carthager geübte Seeleute waren, wurden sie doch von den Römern zur See besiegt. Weil Gott gerecht ist, so belohnt er das Gute und bestraft das Böse. Da sich schwarze Wolken zusammenziehen, so wird es wohl ein Gewitter geben. Das Eisen, aus welchem verschiedene Werkzeuge verfertigt werden, ist das nützlichste Metall.

IX. Csak játékkal töltötte el az iskolai éveket, annál fogva tudatlan maradt. Az emberi társaság nem állhat kormány nélkül, következöleg neki minden polgár engedelmeskedni köteles. A' régiek' irományaiból, mellyek a' mi iskoláinkban olvastatnak, sokat lehet tanulni. A' csillagok, mellyek a' sötét éjszakákat megvilágosítják, számlálhatlanok. Olly embereket, kiknek erkölcesei romlottak, kerülni kell.

X. Der Mond steht nicht immer an unserm Himmel, mithin kann es nicht in allen Nächten hell sein. Kinder verlegen sich leicht mit Messern, folglich muß man sie ihnen nicht in die Hände geben. Ein Jüngling, dem Talent und Fleiß mangeln, wird keine Fortschritte in den Wissenschaften machen. Die Seele, mit der wir begabt sind, ist

unsterblich. Nachdem der sterbende Vater seine trauernde Familie gesegnet hatte, schloß ihm der Tod die Augen und den Mund auf ewig zu.

XI. Mielőtt bevetnéd a' magot szántóföldbe, meg kell szántanod azt. Nem láttuk egymást, mióta iskolai pályánkat elvégeztük. A' pille elébb tojás volt, aztán lett hernyó és végre pillangó. Midőn az ember születik, csecsemőnek neveztetik; aztán lesz belőle gyermek, továbbá ifju vagy szüz, későbben férfi vagy asszony, és ha egyébiránt nagy kort ért, utoljára ösz vagy öregembernek neveztetik.

XII. Der Kranke hatte die Arznei kaum eingenommen, als es sich mit ihm schon besserte. Während der Vollmond aufgeht, geht die Sonne unter. Kaum beginnt die Morgenröthe, so erlöschen die Sterne. Sobald die Sonne untergegangen ist, beginnt die Dämmerung. — Gott, dessen Macht unendlich ist, leitet unsere Schicksale. Im Frühjahr schmilzt zuerst das Eis und der Schnee, dann werden die Felder grün, hernach brechen die Bäume auf, endlich wird die ganze Schöpfung belebt in Feld und Wald, auf dem Hügel und im Thal. Zum Leben braucht man mancherlei Dinge, nämlich: Kleidung, um den Körper zu decken; Nahrung, um den Hunger und Durst zu stillen; Luft, um zu athmen; endlich Wohnung, um Ruhe und Sicherheit zu genießen.

IX. S z a k a s z.

Indulatszók, E m p f i n d u n g s w ö r t e r, p. o.

1. Csudálkozólag, bewundernd: ei! hm! be! ejnye,
2. Boszankodólag, zürnend: ha! fi! pfui! piha!
3. Örvendezőleg, sich freuend: hujhuj! heisza! juchye!
4. Panaszlólag, klagend: ah! jaj! ach! weh!
5. Nevetőleg, lachend, hahaha! hihih!
6. Felkiáltólag, ausrufend: oh! hahó! hurrah!
7. Buzdítólag, aufmunternd: rajta! noszsa! hát! auf also!
8. Csillapítólag, stillend: pszt! csitt! still! 's a' t.

F ü g g e l é k.

Az ügyiratok', Geschäftsauffäge, nehány képletei.

I. Számadás és árjegyzék:

Tekintetes Birtoki Géza úr rendelésére következő szabómunkákat készítettem :

1853-dik év		ft.	kr.
Január 6-kán	Egy téli köntösnek varrása..	4	12
	Újj-béllés és zsebek.....	—	40
Mart. 7-kén	2 ¹ / ₂ rőf posztó 5 pforintjával és 30 kr.	13	45
	Egy nadrág készítése	1	24
	béllés és zsebek	—	36
April 18-kán	selyem és gombok.....	1	12
	Egy tavaszi felöltöny varrása	4	12
	Béllés, selyem és gombok ..	3	18
Összesen		29	19

Pesten, April 20-dikán 1853.

Czifray János, m. k.
szabómester.

A' felebbi számadás nekem megfizettetett, a' mit köszönettel
elismerek.

Cz. J.

II. Hausrechnung.

Tag	Im Monat Mai	Einnahme		Ausgaben	
		fl.	fr.	fl.	fr.
1	Vom vorigen Monat ist geblieben	7	24		
—	6½ Pfd. Fleisch zu 12 fr....	—	—	1	18
2	30 Pfd. Salz zu 11 fr.....	—	—	5	30
3	Herr N. zahlte die Interessen..	53	50	—	—
—	½ Zentner Brodmehl.....	—	—	9	20
4	An den Schneider laut Rechnung	—	—	13	16
—	Für meine Arbeit von Herrn N. (u. s. w.)	33	15	—	—
Summa:		94	29	29	24

III. Bizonyítvány.

Ennek előmutatója Vidor Endre 24 éves, Czinkotai Pest megyei születés, ág. vall., nálam mától visszaszámítva két évig inas volt, magát mindig ügyekezö, szelid és becsületes embernek mutatta és nekem soha nem adott valami elégedetlenségre okot; miröl neki ezen bizonytságot adom, kívánom mindenütt jó előmenetelét.

Költ Temesvárott, Auguszt hó 30-dikán 1850.

Parancsi Tamás, m. k.
közbirtokos.

IV. Zeugniß.

Vorzeiger dieses, Jakob Haitz, 30 Jahre alt, aus Komorn gebürtig, helv. Conf., hat 3 Jahre als Kutscher bei mir gedient, und sich stets treu, willig und verständig, besonders in der Behandlung der Pferde, erwiesen. Da ich meine Pferde abgeschafft habe, so ist er genöthigt ein anderweitiges Unterkommen zu suchen, wozu ich ihm durch dieses Zeugniß als Empfehlungsschrift förderlich zu sein wünsche.

Raab, den 5. Sept. 1852.

Joseph Gutmann, m. p.

V. Nyugt at v á n y.

Negyvenöt forintról ezüst pénzben, mellyeket Lakházy Móricz úrtól, mint negyedévi u. m. Jakabnaptól Mihálynapiig járó lakbért minden hijány nélkül kezemhez vettem.

Pesten, September hó 29-kén 1853.

Bírházi István, s. k.

azaz: 45 ft. e. p.

VI. Quittung.

Ueber Einhundert und fünfzig Gulden W. W., welche ich Endesgefertigter als meinen vierteljährigen Gehalt, nämlich vom 1. Jänner bis 31. März gerechnet, von Sr. Wohlgeboren des Herrn Rudolph Zahler Gutsinspector richtig und baar empfangen zu haben hiemit bescheinige.

Ofen, den 31. März 1848.

Eudwig Fleißig, m. p.
Kastner.

d. i. 150 fl. W. W.

VII. Nyugt at v á n y.

Hatvan forintról p. p., mellyeket én alulírott, Tekintetes Adósi Péter úrtól, mint 1000 pforintnyi tőkémnek, félévret. i. Julius hó 1-ső napjától egész December utólsó napjáig eső törvényes száztóli hatos kamatját hijány nélkül felvettem.

Költ Váczon, December hó 31-kén 1853.

Kölcsöndi Adolf, s. k.

azaz: 60 ft. p. p.

VIII. Wechselquittung (Kölcsönös Nyugt at v á n y).

Wir Unterzeichneten haben heute uns wechselseitig berechnet und unsere Schulden und Forderungen ausgeglichen, so daß keiner von uns beiden wegen des Vergangenen an den Andern Forderungen zu machen hat, und daß alle bisherigen Rechnungen, Schuldscheine u. s. w. als vernichtet anzusehen sind. Zu unserer wechselseitigen Sicherheit haben

wir diese Anerkennung doppelt ausgefertigt, unterschrieben und unterschiegelt.

Pesth, den 12. Mai 1853.

Adolf Scherer,
bürgl. Schneidermeister m. p.
Mathias Leder,
bürgl. Schustermeister m. p.

IX. Letétvény (Depositenchein.)

Négyszáz forint ezüst huszasokban és féltuczat ezüst kanalak L. R. betűkkel jegyezve, mellyek öszszesen 18 latot nyomnak, mai napon gondviselés végett téttettek le nálam, az Árvay gyermekek gondnoka t. cz. Gondos Miksa úr által; mit én ezennel elismerve egyuttal azt is igérem, hogy ezen rám bizott jószágot gondosan megörzöm és mikor vissza fog követeltetni, ép állapotban visszaadandom.

Győrött, 1843-ki April 24.

Bizonyos Dani, s. k.

X. Revers (Térítvény).

Ich Endesgefertigter bekenne hiemit, daß ich die mir zugestandene Ausbrechung eines Fensters in der an den Garten meines Herrn Nachbars Ludwig Szomszéd anstoßenden Mauer nur als bloße Gefälligkeit ansehe, und mich daher verbindlich mache, daselbe Fenster auf sein oder seiner Erben Verlangen auf meine eigenen Kosten wieder zumauern zu lassen.

Lfen, den 8. Mai 1852.

Hausbauer Friedrich, m. p.
bürgl. Tischlermeister.

Hörner Ignaz, als Zeuge m. p.

Scherer Paul, als Zeuge m. p.

XI. Engedvény (Abtretungschein, Cession).

Én alúlírt ezennel bizonyolom, hogy azon 1000 pforintnyi tőkét, mellyel nekem Fizess Károly úr az 1853. évi September hó 20-kán költ kötelezvény erejénél fogva tartozik, Fogadi János úr-

nak, kitől az értéket készpénzben felvettem, átengedem és neki a' fenemlített kötelezvényt a' végett kézbesítem, miszerint a' benne kötelezett öszveget az Adóstól jogszerűleg követelhesse.

Budán, 1853-dik évi October 25-dikén.

Eszes Mihál, s. k.

Melly engedvénybe magam is beleegyezek, megismervén és megújítván ezennel fizetési kötelezettségemet.

Budán, 1853-ki October 25-kén.

Fizess Károly, s. k.

XII. Obligation (Schuldbrief, kötelezvény).

Herr Anton Reichmann hat mir am heutigen Tage auf mein Ansuchen Zweihundert Gulden C. M., drei Zwanziger auf einen Gulden, vorgeschossen und baar ausgezahlt. Indem ich dieses hiemit bescheinige, verspreche ich obiges Darlehen, nach vorangegangener dreimonatlicher Kündigung, dem Herrn Creditor oder seinen Erben zu jeder Zeit zurückzuzahlen und bis zur Rückzahlung, von heute an gerechnet, alljährig mit sechs von Hundert zu verzinsen.

Preßburg, den 19. März 1853.

Joseph Geldbrauch m. p.

XIII. Kötelezvény.

Ötezer forintról e. p., forintját három ezüst huszasával számítva, mellyeket én alúlrít Hiteles Pál úrtól mai napon négy évre kölcsön felvettem, kötelezvény magamat mind magát a' tőkét a' kikötött időnek leforgása után azonnal hasonló pénznemben visszatéríteni, mind pediglen a' tőle járó törvényes hat pcentes kamatokat félévenként pontosan fizetni; ellenkező esetre magamat az 1836: 20. és 1840: 11. t. cz. rendelete alá vetvén.

Költ Komáromban, 1853-dik évi Febr. 15-kén.

Adós György, s. k.

XIV. Utalvány (Unweisung, Assignment).

Tessék Városházi Adolf úrnak, Keresy Gusztáv úr számára ezen utalványomra szazötven ezüst forintot kifizetni és számadásomra felróni.

Rosnyón, December 5-dikén 1853.

Magyar Zsiga, s. k.

XV. *E i g e n e r W e c h s e l* (saját váltó).

Neusohl, den 13. Juli 1853.

pr. 200 fl. C. M.

Den 24. März 1853 zahle ich gegen diesen Wechsel an den Herrn Ludwig Töpfer oder an seine Ordre Flor. Zweihundert, drei St. p. 1 fl.

N. N.

XVI. *I d e g e n V á l t ó* (gezogener Wechsel).

Eperjesen, Sept. 3-dikán 1852.

1500 ft. p. p.

1853-diki Józsefnapi pesti vásárkor fizessen Ön ezen Váltóra Kakas Ferencz úrnak vagy Rendelményesének ezeröttszáz pengő forintot, forintját 3 ezüst huszasával.

Szilvási Tamás úrnak Pesten.

Kurta Gergely.

XVII. *F r a c h t b r i e f* (Fuarlevél).

Pesth, den 27. Nov. 1852.

Durch den Fuhrmann Johann Szekeres übersende ich an Hrn. Karl Nyerész zu Schemnitz in einer Kiste mit B. L. bezeichnet vier Zentner Kaffee; wofür Sie die bedungene Fracht p. Zentner 2 fl. C. M., wenn die Lieferung gut und zu gehöriger Zeit eintrifft, zu bezahlen belieben.

Ihr

dienstwilligster

Andreas Sender.

XVIII. *S z e r z ö d é s v. k ö t é s* (Vertrag, Kontrakt).

Az alábbírt napon és helyen Torma Gáspár mint eladó és Hagyma György mint vevő, e' következő kötésre léptek:

1. Eladja Torma Gáspár a' királyutczában 74. szám alatti kétemeletes házát Hagyma Györgynek kilenczvenötezer pengő forintért.

2. Hagyma úr mint vevő köteles lesz a' vételárnak egy harmadát most e' szerződésnek aláírásakor, más harmadát máttól fogva egy év múlva és az utolsó harmadát ugyancsak máttól fogva számítandó két év múlva törvényes 6 pcenties kamatokkal együtt az eladónak leszámlláni.

3. A' ház Jakabnapkor okvetlenül át fog adatni a' vevőnek, ki ezen szerződésnek és átíratásnak költségeit is elvállalja.

4. Ha a' szerződő felek akármellyike ezen kötéstől elállana, a' másik félnek 2000 pforintot mint bánatpénzt fizetni köteles.

Melly pontoknak érett megfontolása után a' szerződő felek teljes megegyezéssel ezen kötést két egyenlő eredeti példányban saját kezük aláírásával és pecsétjük odanyomásával megerősítették.

Költ Pesten, Julius hó 20-kán 1853.

T o r m a G á s p á r, s. k. (p. h.)

H a g y m a G y ö r g y, s. k. (p. h.)

XIX. B i t t s c h r i f t (Folyamodvány).

Löblicher Magistrat!

Unterzeichneter bittet um die Verleihung des Bürger- und Meisterrechtes auf sein erlerntes Sattlerhandwerk aus folgenden Gründen:

1. Ist er ein Landeskind, laut des unter A.) beiliegenden Tauffcheines.

2. Hat er seine Profession vorschriftmäßig und ordentlich erlernt, wie das sein unter B.) beigeflossener Lehrbrief bezeuget.

3. Ist er, wie die Beilagen C.) und D.) bezeugen, durch fünf Jahre auf seine Profession gewandert, und nach der Beilage E.) durch 2 Jahre als erster Gesell in der Arbeit gestanden.

4. Führt er nach Absterben des Sattlermeisters N. bei der hinterlassenen Wittwe schon in das vierte Jahr das Gewerbe fort.

5. Ist er bereit sich der strengsten Prüfung über seine Handwerkskenntnisse zu unterwerfen und das Meisterstück zu verfertigen.

Pesth, den 8. März 1853.

N. N.

Sattlergesell und Werkführer.

XX. V é g r e n d e l e t (der Letztwille, das Testament.)

A' mindenható úr Istennek nevében!

Alúlírt, mivel az ember halálának órája bizonytalan, most, midőn még ép elmével bírok, szerzett vagyonomról következő végrendeletet teszek:

1. A' Váczi úton 19. sz. alatti házamat szeretett Béla öcsémnek hagyom, kötelezvén őt, hogy annak jövedelméből öt egymás után következő évre évenként 100 pforintot a' pesti ev. ág. vall. Gyülekezetben fenálló papi 's tanári özvegyek- és árvákat gyámolító intézet javára fizessen.

2. A' pestmegyei takarékpénztárban létező 1500 pforintomat szeretett Lina húgomnak rendelem, ki engem testvéri hű szeretettel ápolva többszöri betegeskedésem alatt.

3. Könyvtáramat és minden tudományos eszközeimet és gyűjteményeimet a' pesti ev. ág. vall. Gymnasium' használatára testálom.

4. Minden házi bútoromat, valamint ezüst és aranykészületesemet eladatni és a' begyülemző pénzből inasomnak 150 pforintot kifizettetni, a' többbit pedig a' kisedővő intézet javára fordíttatni rendelem.

5. E' végrendelésem végrehajtójának Erényi Lajos hű barátomat megkérem, kinek pecsétgyűrűmet és zsebórámat lánczostul emlékül ajánlom.

Költ Pesten, December 21-dikén 1852.

Haldokló Antal, s. k.

Országos Széchényi Könyvtár

Előttünk, mint megkért és egyszerre együtt volt tanuk előtt:

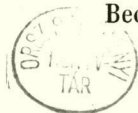
Tanusdy Péter, m. k. (p. h.)

Igaz György, m. k. (p. h.)

Bizony Lajos, m. k. (p. h.)

Derék Pál, m. k. (p. h.)

Becses Gergely, m. k. (p. h.)

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

